

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta

Demografie

Bc. Monika Machová

Postavení žen na trhu práce a rodičovství

The status of women on the labour market and motherhood

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.

Praha, 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 28.6.2018

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce doc. RNDr. Jiríně Kocourkové, Ph.D. za její rady, připomínky a ochotnou pomoc při psaní této diplomové práce.

Dále děkuji celé své rodině za podporu nejen při psaní této práce, ale po celou dobu mého studia.

Postavení žen na trhu práce a rodičovství

Abstrakt

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat postavení žen na trhu práce v souvislosti s rodičovstvím ve vybraných státech, které reprezentují jednotlivé modely rodinné politiky. Mezi analyzované státy patří Česká republika, Francie, Nizozemsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie. Nejdříve jsou představeny opatření rodinné politiky pro harmonizaci práce a rodiny v jednotlivých státech a v kontextu legislativy Evropské unie. Poté je analyzována úroveň plodnosti a postavení žen na trhu práce mimo jiné v souvislosti s rodičovstvím. Dále je zkoumán vliv harmonizačních opatření nejen na zmírnění dopadů rodičovství na zaměstnanost žen, ale také na úroveň plodnosti. Poslední částí této práce se věnuje zhodnocení názorů respondentů daných zemí z výběrové šetření International Social Survey Programme 2012 pomocí průměrných skóreů a binární logistické regrese. Analyzovány byly otázky týkající se zaměstnanosti matek malých dětí a rozdělení rolí v rodině. Potvrdilo se, že v zemích s lepšími podmínkami pro sladění práce a rodiny má rodičovství na zaměstnanost žen menší dopad a současně je v těchto zemích i vyšší plodnost. Názory respondentů vybraných států z výběrového šetření ISSP se ukázaly být nejvíce tradiční v České republice, naopak nejvíce liberální ve Švédsku.

Klíčová slova: trh práce, rodinná politika, rodičovství, harmonizace práce a rodiny

The status of women on the labour market and motherhood

Abstract

The main objective of this thesis is to analyse the position of women in the labour market in selected countries representing different models of family policy. The analysed countries are the Czech Republic, France, the Netherlands, Spain, Sweden and the United Kingdom. As first step, there are introduced conditions for the reconciliation of work and family life in selected countries and in the context of legislative of European Union. As second step, there are analyzed the level of fertility and the position of women in the labour market. There are also examined impacts of reconciliation of work and family not only on reducing the impact of parenthood on women's employment, but also on the level of fertility. The last part of this thesis deals with the evaluation of the respondent's opinions from International Social Survey Programme 2012 by average scores and binary logistic regression. Topics of analysed questions are the employment of mothers with young children and the division of roles in the family. The results confirmed that in countries with better conditions for the reconciliation of work and family there are smaller impacts of parenthood on women's employment also there are higher fertility rates. In the Czech Republic, there are most traditional opinions on the contrary in Sweden, there are most liberal opinions.

Keywords: labour market, family policy, motherhood, reconciliation of work and family life

OBSAH

Seznam obrázků	8
Seznam tabulek	10
1 Úvod	12
1.1 Cíle práce	12
1.2 Struktura práce	13
2 Zdroje dat a metodika	14
2.1 Zdroje dat	14
2.2 Metodika práce.....	15
3 Východiska práce	20
3.1 Kontext druhého demografického přechodu	20
3.2 Preferenční teorie	21
3.3 Vliv veřejných politik	23
4 Sociální a rodinná politika.....	25
4.1 Rodinná politika	26
4.1.1 Modely rodinné politiky.....	26
4.2 Evropská Unie.....	28
4.2.1 Evropský pilíř sociálních práv	29
4.2.2 Strategie Evropa 2020	30
4.2.3 Lisabonská strategie.....	31
4.2.4 Strategie pro rovnost mužů a žen	32
5 Harmonizace práce a rodiny	34
5.1 Systém dovolených na péči o dítě	35
5.2 Formální péče o děti.....	41
5.3 Flexibilní formy práce.....	45

6 Zaměstnanost a rodičovství.....	51
6.1 Intenzita plodnosti.....	51
6.2 Zaměstnanost žen.....	55
6.2.1 Vliv rodičovství na zaměstnanost.....	57
6.2.2 Gender pay gap.....	66
6.3 Vzájemný vztah mezi zaměstnaností a úrovní plodnosti.....	68
6.3.1 Vliv harmonizačních opatření na zaměstnanost žen.....	70
7 Analýza postojů obyvatel.....	75
7.1 Průměrné skóry odpovědí.....	75
7.2 Výsledky binární logistické regrese.....	82
7.3 Shrnutí výsledků.....	89
8 Závěr.....	90
Seznam použité literatury.....	93
Seznam použitých zdrojů dat.....	102
Přílohy.....	103

Seznam obrázků

Obrázek 1: Celková délka placené mateřské dovolené před a po porodu, 2016	36
Obrázek 2: Celková délka mateřské a rodičovské dovolené v roce 2016	37
Obrázek 3: Podíl dětí ve věku do 3 let navštěvující formální zařízení péče o děti v roce 2010 a 2016	42
Obrázek 4: Podíl dětí navštěvující předškolní zařízení ve věku od 3 let do věku povinné školní docházky v roce 2010 a 2016	42
Obrázek 5: Podíl dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče o děti podle počtu hodin týdně ..	43
Obrázek 6: Podíl dětí od 3 let do věku povinné školní docházky navštěvující formální zařízení péče o děti podle počtu hodin týdně v roce 2016	43
Obrázek 7: Podíl dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče a průměrný počet hodin týdně ..	45
Obrázek 8: Podíl dětí od 3 let do věku povinné školní docházky navštěvující formální zařízení péče a průměrný počet hodin týdně strávený v těchto zařízeních v roce 2016	45
Obrázek 9: Podíl mužů a žen pracujících na částečný úvazek v roce 2016	46
Obrázek 10: Nejčastěji zmiňované důvody práce na částečný úvazek u žen v roce 2016	49
Obrázek 11: Úhrnná plodnost ve vybraných státech v letech 2005-2016	52
Obrázek 12: Úhrnná plodnost podle pořadí narozeného dítěte v roce 2016	53
Obrázek 13: Struktura žen podle počtu dětí v roce 2016	54
Obrázek 14: Vývoj specifických měr plodnosti žen podle věku v roce 2016	55
Obrázek 15: Vývoj podílu žen s vysokoškolským vzděláním ve věkové skupině 30-34 let	57
Obrázek 16: Podíl mužů a žen s vysokoškolským vzděláním ve věkové skupině 30-34 let v roce 2016 ..	57
Obrázek 17: Rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen v letech 2005 a 2016	58
Obrázek 18: Specifické míry zaměstnanosti mužů a žen ve vybraných zemích v roce 2016	59
Obrázek 19: Rozdělení pracovních úvazků rodičů s dětmi ve věku 0-2 roky, 2014	64
Obrázek 20: Rozdělení pracovních úvazků rodičů s dětmi ve věku 3-5 let, 2014	65
Obrázek 21: Rozdíl v odměňování mužů a žen v roce 2014	67
Obrázek 22: Vztah mezi mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku a úhrnnou plodností v roce 2005	69
Obrázek 23: Vztah mezi mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku a úhrnnou plodností v roce 2016	69
Obrázek 24: Vzájemný vztah mezi celkovou poporodní délkou dovolené a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016	70
Obrázek 25: Vzájemný vztah mezi lépe placenou poporodní délkou dovolené a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016	71

Obrázek 26: Vzájemný vztah mezi podílem dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016	72
Obrázek 27: Vzájemný vztah mezi podílem dětí od 3 let do věku povinné školní docházky navštěvující formální zařízení péče a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016.....	72
Obrázek 28: Vzájemný vztah mezi zaměstnaností žen na částečný úvazek a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016	73

Seznam tabulek

Tabulka 1: Struktura výběrového souboru ISSP (2012)	19
Tabulka 2: Model působení veřejných politik na pracovní a rodinné chování	24
Tabulka 3: Typy sociálního státu	28
Tabulka 4: Navrhované opatření nové směrnice pro rodičovskou dovolenou	40
Tabulka 5: Navrhované opatření nové směrnice pro otcovskou dovolenou	40
Tabulka 6: Podíl mužů pracujících na částečný úvazek s dítětem a bez dětí v roce 2016	47
Tabulka 7: Podíl žen pracujících na částečný úvazek s dítětem a bez dětí v roce 2016.....	48
Tabulka 8: Zaměstnanci s možností flexibilních forem práce (v %)	49
Tabulka 9: Míra zaměstnanosti ve vybraných státech (v %)	56
Tabulka 10: Míra zaměstnanosti mužů a žen ve věku 20-49 let podle věku nemladšího dítěte v roce 2005 (v %)	60
Tabulka 11: Míra zaměstnanosti mužů a žen ve věku 20-49 let podle věku nemladšího dítěte v roce 2016 (v %)	60
Tabulka 12: Míra zaměstnanosti žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2005	62
Tabulka 13: Míra zaměstnanosti žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2016	62
Tabulka 14: Rozdíl v míře zaměstnanosti mužů a žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2005.....	63
Tabulka 15: Rozdíl v míře zaměstnanosti mužů a žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2016.....	63
Tabulka 16: Průměrné skóry odpovědí na výrok 1 – „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“	76
Tabulka 17: Průměrné skóry odpovědí na výrok 2 – „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“	77
Tabulka 18: Průměrné skóry odpovědí na výrok 3 – „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech“	78
Tabulka 19: Průměrné skóry odpovědí na výrok 4 – „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“	79
Tabulka 20: Průměrné skóry odpovědí na výrok 5 – „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“	80
Tabulka 21: Průměrné skóry odpovědí na výrok 6 – „Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů“	81

Tabulka 22: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 1 - „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“	82
Tabulka 23: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 2 - „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“	84
Tabulka 24: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 3 - „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech“	85
Tabulka 25: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 4 - „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“	86
Tabulka 26: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 5 - „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“	87
Tabulka 27: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 6 - “Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů”	88

Kapitola 1

Úvod

Ke spokojenosti většiny dnešních žen nestačí pouze péče o rodinu a domácnost, ale mají potřebu seberealizace prostřednictvím zaměstnání. Plně se věnovat zaměstnání si však ženy mohou dovolit pouze do té doby, než se rozhodnou pro založení rodiny. Profesní seberealizace jedince vyžaduje velkou flexibilitu a zaměření na výkon, což je obtížně slučitelné s rolí aktivního člena rodiny. Děti jsou považovány za překážku pracovního uplatnění rodičů. Celodenní péče o dítě je vnímána jako ztráta pracovní kvalifikace a marnění lidského kapitálu.

Lepšího uplatnění na trhu práce dosáhnou jedinci, kteří omezí rodinný život. Mladé ženy jsou postaveny před volbu, zda mít děti nebo se věnovat profesní kariéře. S vyšším dosaženým vzděláním ženy bývá toto rozhodnutí komplikovanější. Některé ženy, ve snaze obstát na pracovním trhu, rezignují na své mateřství, případně mají dětí méně, než by si přály.

Dalo by se usoudit, že zvýšená účast žen na trhu práce stojí za snížením úrovně plodnosti pod hranici prosté reprodukce, se kterou se potýká většina evropských států. Nicméně nejvyšší plodnost vykazují země s vysokou účastí žen na trhu práce. Naopak nejnižší plodnost je ve státech s tradiční dělbou práce.

Ukazuje se, že klíčové je umožnění kombinace pracovních a rodinných povinností. K čemuž přispívá rovnoměrné rozdělení péče o děti mezi partnery, flexibilní pracovní úvazky a dostupnost institucionální péče o děti. Opatření podporující slad'ování pracovního a rodinného života se stala jednou z priorit jednak evropské strategie zaměstnanosti i evropské strategie řešení demografických změn, zejména nízké porodnosti a stárnutí populace.

1.1 Cíle práce

V této diplomové práci se zabývám dopady rodičovství na zaměstnanost žen. Pozornost je věnována situaci na pracovním trhu, úrovni plodnosti, harmonizačním opatřením a postojům občanů k této problematice. Tyto oblasti porovnávám jednak mezi jednotlivými státy, dále pak i v kontextu cílů a legislativy Evropské unie.

Hlavním cílem této diplomové práce je ověřit hypotézu, že v zemích s dobře nastavenými podmínkami pro skloubení pracovního a rodinného života se rodičovství na ekonomické aktivitě žen podepisuje méně než v zemích s nerozvinutými harmonizačními opatřeními.

Pro dosažení hlavního cíle byly vytyčeny tři dílčí cíle. Prvním dílčím cílem je porovnat zaměstnanost a harmonizační opatření v jednotlivých zemích v kontextu sociální politiky Evropské unie. Druhým dílčím cílem této práce je posouzení vlivu harmonizačních opatření na zaměstnanost žen. Zde předpokládám, že lepší podmínky pro harmonizaci se projeví zejména na vyšší zaměstnanosti žen s malými dětmi a současně bude v těchto zemích i vyšší úroveň plodnosti. Třetím dílčím cílem je zhodnocení postojů obyvatel vybraných států k problematice zaměstnanosti žen s dětmi.

Analyzované státy pro svoji práci jsem vybrala na základě typologie sociálního státu odvozené z typologie Esping-Andersena, kterou uvádí autorky Matějková a Palonciová (2004). Za zástupce liberálního modelu jsem vybrala Velkou Británii, sociálně demokratický model zastupuje Švédsko, prorodinně orientovaný model Španělsko a zástupce postsocialistického modelu je Česká republika. Konzervativní model je zastoupen dvěma státy Nizozemskem a Francií, která se od typicky konzervativních států odlišuje prorodinně orientovanými opatřeními.

Vzhledem k tomu, že jsou všechny vybrané státy členy Evropské unie, zabývám se také jejich jednotlivými cíly a směřováním jak v oblasti zaměstnanosti, tak v oblasti harmonizačních opatření. Práce je zaměřena na situaci ve 21. století. Časový horizont práce je od roku 2005 do roku 2016. Výchozí rok 2005 jsem vybrala proto, jelikož od tohoto roku jsou všechny analyzované státy členy Evropské unie.

1.2 Struktura práce

Práce je rozdělena do osmi kapitol. První kapitolu tvoří Úvod, kde je představeno téma práce, jsou stanoveny její cíle a popsána struktura textu. Druhá kapitola se věnuje zdrojům dat a metodice práce. Ve třetí kapitole jsou představeny teoretické východiska práce. Nejprve je uveden kontext druhého demografického přechodu. Poté jsou představeny dvě teorie popisující rozhodování žen mezi účastí na trhu práce a rodičovstvím. Čtvrtá kapitola se věnuje rodinné politice. Jsou zde blíže uvedeny modely rodinných politik a vliv Evropské unie. Pátá kapitola je věnována harmonizačním opatřením v jednotlivých zemích se zaměřením na systém dovolených na péči o děti, formální zařízení péče o děti a flexibilitu pracovního trhu. Šestá kapitola se věnuje trhu práce, úrovni plodnosti a jejich vzájemnému vztahu. Nejprve je srovnána úroveň plodnosti v jednotlivých zemích. Poté je pozornost zaměřena na trh práce, zejména na dopad rodičovství na zaměstnanost. Poslední část šesté kapitoly se věnuje vztahu mezi zaměstnaností a úrovní plodnosti. V sedmé kapitole jsou analyzovány postoje obyvatel k problematice zaměstnanosti žen s malými dětmi. Pro tyto účely bylo využito dat z výběrového šetření ISSP z roku 2012. Závěrečná osmá kapitola se věnuje celkovému zhodnocení a shrnutí práce.

Kapitola 2

Zdroje dat a metodika

2.1 Zdroje dat

Hlavním zdrojem dat této práce je databáze Eurostatu. Eurostat je statistickým úřadem Evropské unie, který získává data národních statistických úřadů a sjednocuje je do takové podoby, aby byla data srovnatelná.

Pro oblast plodnosti byla využita data: úhrnná plonost, podíl narozených podle pořadí a míry plodnosti podle věku (Eurostat, 2018a). Data týkající se pracovního trhu: míra zaměstnanosti podle pohlaví a věku, míra zaměstnanosti podle pohlaví a věku nejmladšího dítěte, podíl osob pracujících na částečný úvazek, podíl osob pracujících na částečný úvazek podle věku nejmladšího dítěte, průměrný počet odpracovaných hodin, důvody práce na částečný úvazek (Eurostat, 2018b). Data týkající se vzdělanosti osob: podíl osob s vysokoškolským vzděláním, podíl dětí navštěvující formální zařízení péče podle věku a průměrného počtu hodin týdně (Eurostat, 2018c). Data týkající se rozdílu v odměňování: rozdíl v odměňování mezi muži a ženami (gender pay gap), celkový rozdíl v odměňování (gender overall earnings gap) (Eurostat, 2018db).

Dalším zdrojem této práce je OECD Family Database, databáze Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Tato databáze zahrnuje mezinárodně srovnatelné ukazatele, které se zaměřují na situaci rodin s dětmi a rodinné politiky. Data pochází z více databází, nejen v rámci OECD. Data jsou rozdělena do čtyř kategorií: struktura rodin, pozice rodin na pracovním trhu, veřejné politiky pro rodiny a děti, výstupy dětí (child outcomes) zahrnující ukazatele zaměřené na zdraví dětí, dětskou chudobu a vzdělání. Celkem obsahuje 70 ukazatelů. Pro svoji práci jsem čerpala data z druhé a třetí části. Konkrétně data o délce mateřské a rodičovské dovolené, podíl osob využívající formy flexibilní práce. (OECD Family Database, 2018).

Pro část zabývající se postoji obyvatel byla využita data z mezinárodního šetření International Social Survey Programme (ISSP). Tento mezinárodní výzkumný projekt funguje od roku 1984 a zaměřuje se na významná témata týkající se postojů obyvatel.

Výzkumy probíhají každoročně, vždy na určité téma, přičemž vybraná témata se v několikaletých intervalech opakují. V současnosti je do něj zapojeno 45 zemí z celého světa. Výzkumným nástrojem šetření ISSP je standardizovaný dotazník a data jsou sbírána metodou standardizovaného rozhovoru. Pro účely této práce bylo vybráno téma Rodina a měnící se genderové role (Family and Changing gender roles) z roku 2012. Předchozí vlny na toto téma byly uskutečněny v roce 1988, 1994 a 2002.

2.2 Metodika práce

Pro potřeby práce byly využity následující ukazatele:

Ukazatel úhrnné plodnosti udává průměrný počet živě narozených dětí připadající na ženu v reprodukčním věku (15-49 let) za předpokladu neměnné míry plodnosti podle věku během tohoto období (Kalibová, 2001). Jedná se o transversální ukazatel, vztahuje se tedy ke kalendářnímu roku, nikoli ke generaci žen. Jeho hodnotu dostaneme sečtením měr plodnosti žen v jednotlivých věcích v určitém kalendářním roce. Výpočteme jej podle následujícího vzorce:

$$\acute{u}p = \sum_{x=15}^{49} f_x = \sum_{15}^{49} \frac{N_x^v}{P_x^{\acute{z}eny}}$$

kde f_x jsou specifické míry plodnosti žen ve věku 15-49 let, které vyjadřují poměr počtu živě narazených dětí ženám ve věku x ke střednímu stavu žen ve věku x (Kalibová, 1997).

Úhrnnou plodnost je možné dále specifikovat. V této práci jsou využity míry plodnosti podle pořadí narozeného dítě (i):

$$\acute{u}p^i = \sum_{x=15}^{49} \sum_{i=1}^{5+} f_x^i$$

kde f_x^i jsou specifické míry plodnosti podle pořadí narozeného dítěte.

Průměrný věk matky při narození dítěte lze vypočítat následujícím vzorcem:

$$\bar{x} = \frac{\sum x_s \times f_x}{\sum f_x}$$

kde x_s je střed věkového intervalu.

Struktura žen podle počtu dětí byla vypočítána následovně:

$$p_0 = 1 - \acute{u}p_1$$

$$p_1 = \acute{u}p_1 - \acute{u}p_2$$

$$p_2 = \acute{u}p_2 - \acute{u}p_3$$

$$p_i = \acute{u}p_i - \acute{u}p_{i+1}$$

kde p_0 udává podíl bezdětných žen, p_1 podíl žen s 1 dítětem, p_2 podíl žen se 2 dětmi, p_i podíl žen s i počtem dětmi.

Míra zaměstnanosti je definována podílem osob v dané věkové kategorii ze všech osob dané věkové kategorie. (Eurostat, 2018b). Rozdíl míry zaměstnanosti mužů a žen byl vypočítán následovně:

$$R1 = mzam_t^m - mzam_t^z$$

kde $mzam_t^m$ je míra zaměstnanosti mužů ve věku 20-64 let v roce t, $mzam_t^z$ je míra zaměstnanosti žen ve věku 20-64 let v roce t.

Rozdíl v odměňování mezi muži a ženami (gender pay gap) je definován rozdílem mezi průměrným hrubým hodinovým výdělkem mužů a žen a je vyjádřen jako procento hrubého hodinového výdělku mužů.

$$GPG = \frac{phm^m - phm^z}{phm^m} \times 100$$

kde phm^m je průměrná hrubá mzda mužů, phm^z je průměrná hrubá mzda žen.

Celkový rozdíl v odměňování (gender overall earnings gap) je systematický indikátor, který měří vliv tří faktorů: průměrnou hodinovou mzdu, průměrný počet odpracovaných hodin za měsíc a míru zaměstnanosti. Je uváděn jako procento celkového průměrného výdělku mužů. (Eurostat, 2018d).

Poslední část práce obsahuje výstupy z výběrového šetření ISSP z roku 2012 na téma Rodina a měnící se genderové role. Pro potřeby této práce byly vybrány následující výroky:

1. Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu.
2. Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání.
3. Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech.
4. Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá.
5. Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí.
6. Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů.

Následně byly tyto výroky analyzovány podle charakteristik respondentů: pohlaví, věk, dosažené vzdělání, rodinný stav, přítomnost dítěte v rodině. Některá data byla pro účely této práce sloučena do menšího počtu srovnatelných skupin. Podle uvedeného věku byli respondenti rozřazeni do následujících věkových kategorií: 18-29 let, 30-44 let, 45-59 let a 60 let a více. Údaje o nejvyšším dosaženém vzdělání byly sloučeny do tří kategorií: základní (bez dokončeného vzdělání, základní vzdělání), střední (střední bez maturity, střední s maturitou, vyšší odborné) a vysoké (vysokoškolské bakalářské, vysokoškolské magisterské). Proměnná rodinný stav byla sloučena do čtyř kategorií: ženatý/vdaná (ženatý/vdaná žijící společně, ženatý/vdaná žijící odděleně, registrované partnerství), svobodný/á, rozvedený/á, ovdovělý/á. Přítomnost dítěte v rodině tvoří dvě kategorie: ano, ne.

U všech otázek měli respondenti na výběr z následujících možností: rozhodně souhlasím, spíše souhlasím, ani souhlas ani nesouhlas, spíše nesouhlasím, rozhodně nesouhlasím.

Ke každému výroku bylo na základě posuzovaných charakteristik vypočteno průměrné skóre odpovědí, které lze vypočítat jako:

$$\text{průměrné skóre} = \frac{\sum w \times x}{\sum x}$$

kde w představuje váhy jednotlivých odpovědí na pětibodové škále. Hodnota 1 znamená rozhodný souhlas, hodnota 2 spíše souhlasnou odpověď, hodnota 3 nerozhodnou odpověď (respondent ani souhlasí, ani nesouhlasí), hodnota 4 znamená spíše nesouhlasnou odpověď a hodnota 5 rozhodný nesouhlas. V případě Španělska respondenti neměli možnost zvolit nerozhodnou odpověď, jejich odpovědi jsou tedy hodnoceny na čtyřbodové škále, kdy 1 znamená rozhodný souhlas, 2 spíše souhlas, 3 spíše nesouhlas a 4 rozhodný nesouhlas. Hodnoty x představují počty odpovědí podle míry souhlasu. Průměrné skóre zohledňuje nerovnoměrné rozložení četností v jednotlivých kategoriích, je tedy možné výroky mezi sebou porovnávat.

Pro detailnější vysvětlení vazeb mezi jednotlivými postoji respondentů a vybranými charakteristikami byla použita metoda binární logistické regrese. Cílem regrese je nalezení co nejúspěšnějšího a věcně smysluplného modelu, který popíše vztah mezi závislou (vysvětlovanou) proměnnou a skupinou nezávislých (vysvětlujících) proměnných. V případě spojité vysvětlované proměnné je vhodné zvolit metodu lineární regrese, v opačném případě volíme logistickou regresi. Odpovědi na vybrané výroky se nachází na škále míry souhlasu, jedná se tedy o ordinální nespojitě veličiny. V případě binární logistické regrese nabývá závislá (vysvětlovaná) proměnná dvou hodnot (Řeháková, 2000). Vhodnost použití modelu binární logistické regrese testujeme pomocí Waldova testu, jehož nulová hypotéza předpokládá, že mezi pozorovanými a predikovanými hodnotami není žádný rozdíl. Vychází-li tento test signifikantně, můžeme binární logistickou regresi použít (Meloun & Militký, 2006).

Výsledky logistické regrese mohou být interpretovány pomocí pravděpodobnosti, logitu nebo šance. Jedná se o tři různé způsoby interpretace stejného výsledku, které je na sebe možné vzájemně převést. Výstupem binární logistické regrese použitým v této práci je poměr šancí, který vypočteme jako podíl dvou šancí. Šance je definována podílem pravděpodobnosti jedné možnosti ku druhé, tedy podílem pravděpodobnosti, že daná událost nastane ku pravděpodobnosti, že daná událost nenastane. Poměr šancí je kladné číslo a vyjadřuje vztah mezi kategoriemi proměnných. Hodnota poměru šancí udává, kolikrát je šance daného jevu rozdílná oproti referenční kategorii při neměnnosti ostatních vysvětlujících proměnných. V případě, že je hodnota větší než 1, pak daná kategorie nese (násobkem) vyšší pravděpodobnost souhlasu, naopak hodnota menší než 1 znamená pokles šance souhlasu v porovnání s referenční kategorií (Řeháková, 2000).

Modelován byl souhlas s daným výrokiem. Před výpočtem binární logistické regrese byly odpovědi respondentů sloučeny z pěti kategorií do dvou: souhlasím (sloučením odpovědí rozhodně souhlasím a spíše souhlasím), nesouhlasím (sloučením odpovědí rozhodně nesouhlasím a spíše nesouhlasím, ani souhlas ani nesouhlas). Postoje k danému výroku představují závisle proměnnou. Jako nezávisle proměnné byly vybrány proměnné: stát, pohlaví, věk, rodinný stav, vzdělání a přítomnost dítěte v rodině. Referenční kategorie byly zvoleny: v rámci státu Švédsko, v rámci pohlaví kategorie muž, v rámci věku věková kategorie 30-44 let, v rámci rodinného stavu kategorie svobodný/á, v rámci vzdělání kategorie vysoké a v rámci proměnné přítomnost dítěte

v rodině kategorie ano. Signifikance poměru šancí byla zjišťována na 5% hladině významnosti alfa.

V rámci analyzovaných zemí se výzkumu ISSP zúčastnilo 10136 respondentů (Tabulka 1). Chybějící hodnoty se vyskytly u proměnné rodinný stav, vzdělání a pohlaví. Na otázku o rodinném stavu neodpovědělo 105 respondentů, k otázce o nejvyšším dokončeném vzdělání se nevyjádřilo 212 respondentů. Pohlaví respondenta nebylo zaznamenáno v 1 případě. Chybějící odpovědi tvoří minimální podíl z celkových odpovědí (méně než 2 % ze všech respondentů). V rámci jednotlivých kategorií nebylo rozložení respondentů vždy rovnoměrné, což je nutné brát při interpretaci výsledků v úvahu. Počet respondentů se v jednotlivých zemích pohyboval v rozmezí 1000 a 2500. Nejvíce respondentů se výběrového šetření zúčastnilo ve Španělsku a Francii (kolem 2500), naopak nejméně ve Velké Británii (953). Podíl mužů a žen byl ve výběrových souborech vyrovnaný (48 % a 52 %). V kategorii vzdělání tvoří nadpoloviční většinu skupina se středním vzděláním (60 %). Nejméně je zastoupena skupina se základním vzděláním (12 %). Z hlediska věkových skupin je nejvíce zastoupena starší část populace (60 let a více), nejméně jsou zastoupeni nejmladší respondenti (do věku 29 let). Více než polovina respondentů spadá do kategorie ženatý/vdaná (58 %). Druhou nejčetnější kategorií z hlediska rodinného stavu jsou svobodní (26 %). Téměř tři čtvrtiny respondentů žijí v domácnosti bez dítěte ve věku do 18 let.

Data z výběrového šetření byla vážena vahami, aby odpovídaly rozložení populace v jednotlivých zemích. Váhy pro každou zemi jsou uvedeny v datovém souboru výběrového šetření ISSP. Zpracování dat z výběrového šetření ISSP a binární logistická regrese byly provedeny ve statistickém programu SAS 9.4, hodnoty průměrných skór byly vypočítány v tabulkovém procesoru MS Excel.

Tabulka 1: Struktura výběrového souboru ISSP (2012)

Země	Počet respondentů	Podíl (v %)
Česká republika	1804	18
Francie	2409	24
Nizozemsko	1315	13
Španělsko	2595	26
Švédsko	1060	10
Velká Británie	953	9
Celkem	10136	
Chybějící odpovědi	0	
Pohlaví		
Muži	4833	48
Ženy	5301	52
Celkem	10135	
Chybějící odpovědi	1	0
Věk		
18-29	1654	16
30-44	2639	26
45-59	2669	26
60+	3173	31
Celkem	10136	
Chybějící odpovědi	0	
Rodinný stav		
Ženatý/vdaná	5820	58
Svobodný/á	2634	26
Rozvedený/á	837	8
Ovdovělý/á	739	7
Celkem	10030	
Chybějící odpovědi	105	1
Vzdělání		
Základní	1179	12
Střední	5965	60
Vysoké	2779	28
Celkem	9924	
Chybějící odpovědi	212	2
Přítomnost dítěte v domácnosti		
Ano	3106	31
Ne	7029	69
Celkem	10136	
Chybějící odpovědi	0	

Zdroj: ISSP, 2012

Kapitola 3

Východiska práce

Na začátku 21. století ke spokojenosti většiny žen nestačí pouze péče o rodinu a domácnost, ale mají potřebu seberealizace prostřednictvím zaměstnání. Kariérní aspirace konkurují naplnění rodičovských plánů. Mladé ženy jsou postaveny před volbu, zda mít děti nebo se věnovat profesní kariéře. S vyšším dosaženým vzděláním ženy bývá toto rozhodnutí komplikovanější. Některé ženy, ve snaze obstát na pracovním trhu, rezignují na své mateřství, případně mají dětí méně, než by si přály. Rozhodnou-li se pro rodinu, tato volba s sebou nese ekonomické ztráty.

Mimo vlastní preference jsou ženy v rozhodování ohledně participace na trhu práce ovlivněny nastavením rodinné politiky, především podmínkami mateřské a rodičovské dovolené, dostupností zařízení formální péče a možností práce na částečný úvazek. Mezi odborníky nepanuje shoda v tom, zda jsou při rozhodování mezi sférou práce a rodiny důležitější hodnotové faktory či faktory institucionální, včetně role rodinných politik (Bartáková, 2006).

V následující kapitole je nejprve představen kontext druhého demografického přechodu. Následně je uvedena Preferenční teorie Catherine Hakim, která se zabývá rozhodováním žen mezi pracovní kariérou a rodinou na základě hodnotových preferencí. Poté je zkoumán vliv veřejných politik na pracovní kariéru a rodinné chování.

3.1 Kontext druhého demografického přechodu

Během druhé poloviny 20. století došlo v evropských zemích k výrazným hodnotovým změnám, které popisuje teorie druhého demografického přechodu. Změny začaly v polovině 60. let v zemích severní a západní Evropy, o něco později se rozšířily do jihoevropských zemí. Ve východní Evropě došlo k těmto změnám až po pádu komunistického režimu a přechodu k tržní ekonomice na začátku 90. let. Ke změnám v těchto zemích došlo mnohem rychleji a s dramatičtější průběhem. Zatímco v západních zemích byly změny důsledkem svobodné volby, ve východních zemích byly změny důsledkem tlaku vnější ekonomické transformace (Rychtaříková, 2007).

Druhý demografický přechod se vyznačuje hodnotami individualismu a poklesem plodnosti pod hranici prosté reprodukce (Rabušic, 2001). Ve společnosti je kladen důraz na svobodu jedince a jeho seberealizaci (Frejka et al., 2008). Vztahy jsou založeny na lásce a vzájemné přitažlivosti. Manželství už není instituce poskytující ekonomické zabezpečení a nemusí být nutně spojováno s výchovou potomků. Klesá podíl osob uzavírajících manželství, naopak se zvyšuje rozvodovost,

rozšiřují se nesezdaná soužití a roste počet narozených dětí mimo manželství (Van de Kaa 2002). Moderní antikoncepce se stává obecně dostupnou, což ženám umožňuje regulovat počet dětí a narození dítěte se stává plánovaným rozhodnutím (Frejka et al., 2008). Plodnost je odkládána do vyššího věku, snižuje se její intenzita pod hranici prosté reprodukce a narůstá dobrovolná bezdětnost. Narození dítěte je jednou z mnoha možností, kterou jedinec má k uspokojení individuálních tužeb (Aries, 1980). Důsledkem druhého demografického přechodu bylo oslabení významu rodiny (Van de Kaa, 2002).

Jednou z nejvýznamnějších změn v druhé polovině dvacátého století byla přeměna rodiny s jedním výdělečným členem na rodinu, kde příjem zajišťují oba partneři. S rostoucí zaměstnaností žen dochází k oslabování tradičního modelu rodiny, kdy žena pečuje o děti a domácnost a muž je hlavním živitelem rodiny. Vstup žen na pracovní trh způsobil oslabení mužské pozice. Pro udržení životní úrovně se stal nutností dvoupříjmový model rodiny.

Snížení úrovně úhrnné plodnosti pod hranici prosté reprodukce má za následek proces stárnutí populace, jehož důsledkem je zvýšení podílu ekonomicky neaktivní části populace. Tímto vzniká potřeba vysoké účasti ekonomicky aktivní části populace na trhu práce. (Bartáková, 2006) V současnosti je tedy účast žen na trhu práce ve většině evropských zemí ekonomickou nutností a rodina se dvěma pracujícími členy se stala běžnou sociální normou. (Formánková, 2010) Vyšší participace žen na trhu práce není však pouze ekonomickým požadavkem, ale preferovanou možností většiny žen (Sirovátka, 2006).

Ke konci dvacátého století tedy výrazně narostla účast žen na trhu práce. Dokonce se (velmi pozvolna) začínají pozice žen na pracovním trhu vyrovnávat mužům, a to především díky růstu vzdělanosti a kvalifikace žen, pronikání žen do dříve ryze mužských profesí a růstem podílu žen orientovaných na pracovní kariéru. I přes to, že se situace žen na trhu práce v posledních desetiletích změnila, rozdíly v neprospěch žen stále přetrvávají. Participace žen na trhu práce je vnímána odlišně než participace mužů. Od žen se očekává vykonávání pečovatelských povinností spojených s domácností a jejími členy, nezávisle na jejich pracovním statusu. Naopak od mužů se očekává plné pracovní nasazení. (Mareš, 2006)

Tento nově nastolený rodinný model s sebou přinesl nové problémy. Protože zatímco mužská role v rodině se výrazně nezměnila, ženě pracovní povinnosti přibyly, aniž by byla zbavena pečovatelských povinností. Po příchodu z placeného zaměstnání na ženy čekají povinnosti spojené s péčí o děti a domácnost, jsou tak vystaveny tzv. dvojí zátěži.

Proto je otázce harmonizace práce a rodiny věnována velká pozornost. Jsou-li ženy postaveny před volbu mezi mateřstvím nebo zaměstnáním, tato volba s sebou vždy nese ztráty. V případě, rozhodne-li se pro rodinu, přináší ztráty ekonomické. Naopak, rozhodne-li se pro zaměstnání, nastávají ztráty reprodukční (Šídlo, Tesárková, 2010).

3.2 Preferenční teorie

Britská socioložka Catherine Hakim v knize *Work-Lifestyle choices in the 21st Century – Preference Theory* představila preferenční teorii. Teorie se zabývá chováním žen a jejich rozhodováním mezi rodinou a pracovní kariérou. Klíčovou rolí hrají postoje, hodnoty a osobní preference. Teorie vychází z předpokladu svobodné volby mezi péčí o rodinu a pracovní kariérou

založené na osobních preferencích. Budování kariéry a péče o rodinu jsou považovány za téměř neslučitelné způsoby životního naplnění a žena si musí vybrat, co upřednostní. Od čehož se pak odvíjí životní styl a postavení na trhu práce (Hakim, 2000).

Svobodné rozhodování čistě podle vlastních preferencí je možné pouze v podmínkách moderních společností. Moderní společnost 21. století autorka nazývá tzv. „novým scénářem“ a charakterizuje ji jako ekonomicky prosperující, sociálně a politicky stabilní (Hakim, 2000). Změny ve společnosti a na trhu práce, které podle Hakim (2000) podnítily vznik moderní společnosti:

- 1) Rozšíření spolehlivé antikoncepce – ženy mají kontrolu nad svou plodností.
- 2) Rovnost příležitostí – ženy mají přístup ke stejným povoláním a do stejných pozic jako muži.
- 3) Rozšíření nemanuálních povolání tzv. povolání bílých límečků – pozice více atraktivní pro ženy, nevyžadující fyzickou sílu, např. úřednické pozice.
- 4) Vytvoření pracovních míst pro jedince, kteří upřednostňují jiné zájmy a placená práce pro ně není hlavní prioritou.
- 5) Zvýšení významu osobních preferencí, hodnot a postojů týkajících se životního stylu – ženy si mohou zvolit vlastní životní strategii.

Uvedené změny jsou specifické pro každou společnost a nemusí nastat ve všech.

Na základě preference pracovní kariéry nebo rodiny rozlišuje autorka tři základní typy žen:

- 1) Ženy zaměřené na domácnost a rodinu.
- 2) Ženy zaměřené na pracovní kariéru.
- 3) Ženy adaptivní.

Pro první skupinu žen jsou hlavní prioritou a životním naplněním děti a rodina rodinný život. Případné zaměstnání vykonávají jako vedlejší činnost. Preferují tradiční rozdělení rolí, kdy žena pečuje o rodinu a muž je finančně zabezpečuje. Pro tyto ženy je důležité najít perspektivního partnera, který je schopen rodině poskytnout určitý životní standard. Citlivě reagují na opatření sociální a rodinné politiky. Naopak na politiky zaměstnanosti a rovných příležitostí příliš nereagují (Hakim, 2000).

Pro druhou skupinu žen je způsobem životního naplnění pracovní kariéra. Tyto ženy investují do svého vzdělání a získání odborné kvalifikace. Často zůstávají bezdětné nebo mají jen jedno dítě. Ani po narození dítěte se jejich životní priority nemění. Nastupují jen na mateřskou dovolenou, poté obstarávají péči o dítě jiné osoby. Citlivě reagují na opatření ovlivňující příležitosti na trhu práce a na možnosti vytvořené politikou rovných příležitostí. Nereagují na opatření sociální a rodinné politiky. Podle autorky většina žen původně orientovaných na práci po narození potomka změni své priority (Hakim, 2000).

Adaptivní ženy se věnují zaměstnání i rodině, aniž by jedné oblasti dávaly přednost. Jejich priority se mění v závislosti na společenském a ekonomickém prostředí kolem nich. Jsou-li podmínky pro rozvoj pracovní kariéry nebojí se jich využít. Potkají-li atraktivního muže s vysokými příjmy, zaměří se na rodinu a podporují manžela. Mají-li partnera se středními příjmy, rozvíjí svou pracovní kariéru, aby vylepšily ekonomickou situaci rodiny. Vítají opatření umožňující harmonizaci práci a rodiny. Často si vybírají zaměstnání, které jsou tolerantní k přerušování kariéry (Hakim, 2000).

Rozložení typů žen v populaci kopíruje křivku normálního rozdělení. Žen orientovaných na rodinu je přibližně 20 % (mezi 10 a 30 %), stejně tak i žen zaměřených na pracovní kariéru. Nejpočetnější skupinou jsou ženy adaptivní, jejichž zastoupení ve společnosti činí zhruba 60 % (mezi 40 a 80 %). Tyto typy žen se vyskytují na všech úrovních vzdělání (Hakim, 2000).

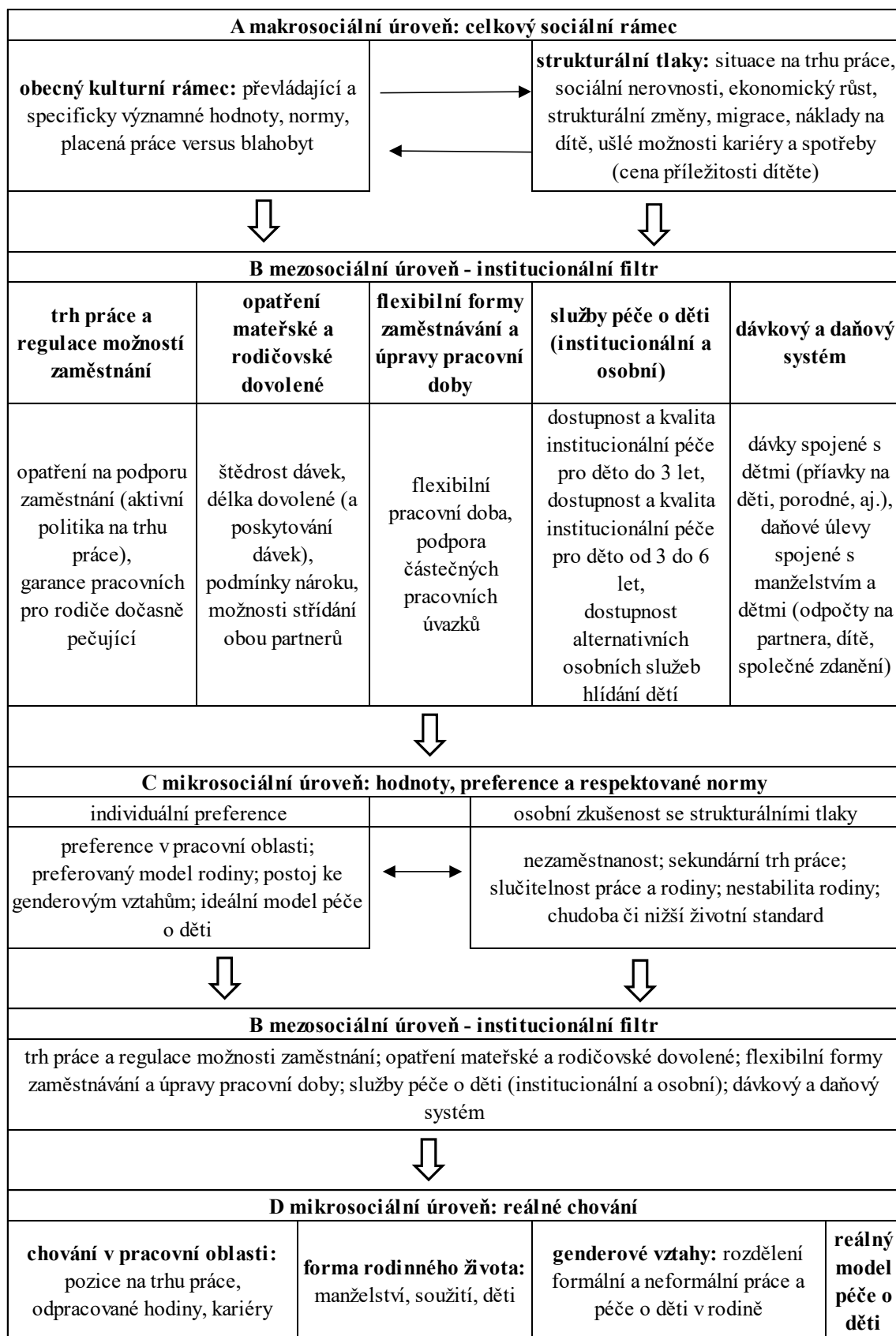
Ženy odlišných preferencí v souvislosti s rodinou a zaměstnáním mají také odlišné zájmy. V zájmu žen v domácnosti je upřednostňování mužů na trhu práce a jejich vyšší platy, čímž lépe splní roli živitele rodiny. Naopak v zájmu zaměstnaných žen jsou rovné příležitosti na trhu práce a stejné platy. Veřejné politiky by měly brát ohled na zájmy všech skupin žen, neboť každá skupina žen reaguje na opatření odlišně. Opatření veřejných politik by měla být rozmanitá a neměla by upřednostňovat jednu skupinu na úkor jiné (Hakim, 2000).

3.3 Vliv veřejných politik

Rodiny se rozhodují nejen na základě vlastních preferencí, ale na jejich rozhodnutí mají vliv i veřejné politiky (Šlechtová, 2006). Jak uvádí Tomáš Sirovátka (2006) vztah mezi rodinou a zaměstnáním nezáleží pouze na preferencích jednotlivce, ale také na reálných možnostech pro realizaci těchto preferencí, které jsou utvářeny mimo jiné institucionálním kontextem. Pracovní a reprodukční chování, jakožto výsledek kulturních a strukturálních faktorů, může být do určité míry ovlivněno veřejnými politikami prostřednictvím rozšiřování prostoru pro individuální volby a životní příležitosti, a to v pracovní a rodinné sféře současně. Působení veřejné politiky se mísí s makrosociálními a mikrosociálními faktory (Tabulka 2) a společně utváří reálné podmínky života rodin a rámec pro jejich rozhodování. Veřejné politiky tedy působí jako „institucionální rámec“, který rozšiřuje nebo omezuje možnosti pro volbu životních strategií, nikoliv však jako determinanta. Institucionální rámec spolu s normami ve společnosti ovlivňuje utváření hodnotových preferencí jedinců. Jednak tím, že napomáhá, nebo naopak blokuje reprodukční a pracovní záměry jednotlivců. Tyto preference zase vytváří jistá očekávání vůči opatřením sociálního státu, čímž zpětně ovlivňují institucionální rámec, který vytváří možnosti pro realizaci záměrů jedinců ohledně zaměstnání a rodiny. Jejich působení je tedy vzájemné (Sirovátka, 2006).

Vliv veřejných politik na volby jedinců je však v mnoha směrech nepřímý a působí společně s mnoha jinými faktory. Jejich vliv na participaci na trhu práce, dělbu povinností v domácnosti a fertilitu je značným způsobem omezen. Role institucionálních faktorů včetně veřejných politik je nezanedbatelná, ovšem ve spojení s dalšími faktory. Opatření veřejných politik mohou ovlivnit zaměstnanost, blahobyt rodin a do určité míry i fertilitu. Největší vliv (na zaměstnanost žen i na fertilitu) mají opatření zaměřená k harmonizaci práce a rodiny. Zejména když rozšiřují alternativní možnosti pro realizaci životních strategií rodin v souladu s jejich preferencemi, které se liší pro různá životní období a u různých skupin obyvatel (Sirovátka, 2006).

Tabulka 2: Model působení veřejných politik na pracovní a rodinné chování

Poznámka: upraveno

Zdroj: Sirovátka, 2006

Kapitola 4

Sociální a rodinná politika

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, účast žen na trhu práce je veřejnými politikami obecně podporována. Zvýšení zaměstnanosti žen je jedním z cílů strategie Evropa 2020 a jí předcházející Lisabonské strategii. Potřeba zvýšení pracovního nasazení žen s sebou přináší potřebu na ulehčení od pečovatelských povinností, které bývají vykonávány převážně ženami. Což může být realizováno jak dělbou mezi partnery, tak v kombinaci s veřejnými politikami, které ulehčení pečovatelských povinností podporují nebo přímo umožňují. (Sirovátka, Kulhavý, 2006)

Do této oblasti zasahuje sociální stát především svojí rodinnou politikou, která je vždy přizpůsobena situaci a tradici dané země. Sociální stát tak může ovlivnit nejen vztah mezi rodinou a zaměstnáním, ale také participaci žen na trhu práce. (Mareš, Sirovátka et.al.)

V evropských zemích můžeme rozlišit dva přístupy veřejných politik zaměřených k rodině. Prvním přístupem je familistická (pro-rodinná) politika, která vychází z konzervativního přístupu. Naproti tomu je de-familistický přístup, jehož záměrem je snížení pečovatelské zátěže pro rodinu. Podle Esping-Andersena (1999) familistický režim přisuzuje rodině maximum závazků pro zajištění blahobytu. Naopak de-familistický režim maximalizuje kontrolu jedince nad ekonomickými zdroji nezávisle na rodinných nebo partnerských vztazích. Nezávislost na rodinných vztazích mohou ženy získat ve sféře zaměstnání, v čemž jim ovšem brání pečovatelské povinnosti. De-familizace je tedy závislá na opatřeních sociálního státu. (Sirovátka, 2006)

Sociální politiku nelze jednoznačně vymezit jednou definicí. Sociální politika se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, k rozvoji jeho osobnosti a podmínek kvality jeho života. Sociální politiku v širším pojetí charakterizuje Krebs (2002) jako činnost státu a dalších subjektů, jež ovlivňují sociální sféru společnosti. Patří sem tedy veškerá aktivita ovlivňující životní podmínky lidí. Sociální politika v užším pojetí se týká oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení. Dále můžeme sociální politiku dělit na aktivní a pasivní. Aktivní sociální politika je zaměřena na prevenci, její směřování je zaměřeno na příčiny sociálních problémů. Naopak pasivní sociální politika se zabývá již vzniklými sociálními problémy a snaží se o zmírnění jejich následků. Pod sociální politiku mimo jiné spadá rodinná politika a politika zaměstnanosti, dále pak oblast sociálního zabezpečení a genderové rovnosti (Krebs, 2002).

4.1 Rodinná politika

Rodina je považována za základní jednotku společnosti, proto je chráněna a podporována státem. Definice rodinné politiky je mnoho. Například Lampert rodinnou politiku definuje jako soubor opatření a nástrojů jejímž cílem je chránit a podporovat rodinu jako instituci, která má pro společnost nepostradatelnou funkci (Lampert, 1985). Podle Koncepce rodinné politiky z roku 2017 má rodinná politika vytvářet rodinám takové prostředí, aby mohly svobodně naplňovat svá přesvědčení týkající se rodinných hodnot, způsobů péče a cílů rodinného i osobního života (Matějková, Paloncyová, 2004). Obecně je rodinná politika souhrnem zásahů státu, které se přímo nebo nepřímo týkají pracovního a rodinného života jedinců a vytváří možnosti pro skloubení obou těchto sfér (Valentová, 2006).

V užším pojetí rodinná politika zahrnuje dávky a služby, které jsou výhradně určeny pro páry s dětmi nebo osamělé rodiče. Konkrétně se jedná o finanční transfery rodinám, slevy na daních pro rodiny, mateřskou a rodičovskou dovolenou, zařízení péče o děti. Rodinná politika v širším pojetí zahrnuje všechny oblasti veřejných politik, které mohou mít potenciální vliv na rodiny. (Matějková, Paloncyová 2004 podle Gauthier, 2001).

4.1.1 Modely rodinné politiky

Rodinná politika je částí politiky sociální. Typologií sociální, respektive rodinné politiky existuje několik. Jedni z prvních analytiků rodinné politiky byli Kamerman a Kahn, kteří vymezili pojmy explicitní a implicitní rodinná politika. Toto rozdělení uvedli v roce 1978 v publikaci Rodinná politika a rodiny ve 14 zemích. Explicitní forma je založena na zákonné formě institucionální formulace rodinné politiky. Cíle explicitní rodinné politiky jsou jasně stanovené. Mezi země s explicitní politikou řadíme Německo, Francii, Belgie. Naopak implicitní politika nemá základ v žádné vládní koncepci nebo programu. Země s implicitní formou rodinné politiky mohou mít rozvinuté politiky vztahující se k rodinám, ale tato opatření nejsou rodinám speciálně určena. Tuto formu rodinné politiky najdeme v Dánsku, Velké Británii nebo Itálii (Paloncyová a kol., 2013).

Jedna z nejvíce citovaných typologií je podle Esping-Andersena, který tuto typologii představil v publikaci *The Three Worlds of Welfare Capitalism* v roce 1990. Nejdůležitějším kritériem k vytvoření typologie byla míra dekomodifikace. Tedy míra, do jaké stát snižuje závislost jedince na trhu práce. Jinými slovy, do jaké míry stát umožňuje jedinci setrvávat mimo trh práce, aniž by bylo vážně ohroženo jeho živobytí. Esping-Andersen uvedl tři hlavní typy: sociálně-demokratický, konzervativní a liberální. Danému typu sociálního státu odpovídá typ rodinné politiky.

Tato typologie byla dalšími autory rozšiřována (např. Gauthier, 2002). V dnešní době se v návaznosti na Esping-Andersena setkáme s následujícími typy sociální, respektive rodinné politiky (Tabulka 3) (Matějková, Paloncyová, 2004).

V liberálním modelu je prvořadá role trhu. Podpora rodin je obecně na velmi nízké úrovni. Hlavní podpora je prostřednictvím daňových úlev a peněžní podpora je poskytována pouze v krizových případech. Tento model je charakteristický pasivní politikou zaměstnanosti a celkově pasivním přístupem k rodinám. Péče o děti je na rodičích a soukromých institucích. Evropským představitelem tohoto modelu je Velká Británie (Matějková, Paloncyová, 2004).

Sociálně demokratický režim najdeme ve skandinávských zemích. Je založen na vysokém zdanění a následném plošném přerozdělování. Typické jsou štědré a univerzální dávky. Velký důraz je kladen na rovnost pohlaví v rodině i v zaměstnání. Typická je vysoká účast žen na trhu práce. Převažuje dvoupříjmový rodinný model. Podmínky pro skloubení pracovních a rodinných povinností jsou velmi dobré. Dovolena na péči o děti je velmi dobře placená a využívají ji oba rodiče. Poté mají k dispozici hustou síť služeb péče o děti. Zástupci tohoto typu v Evropě jsou Švédsko, Finsko, Norsko. (Matějková, Paloncyová, 2004)

V konzervativním modelu je zdrojem sociálního zabezpečení stát. Snaží se o zajištění minimální životní úrovně. Výše sociálních dávek je odvozena od doby pojištění a výši odváděného pojištění. Přebývá tradiční rozdělení rolí v rodině. Muž je hlavním živitelem rodiny a žena se stará o rodinu a domácnost. Skloubení pracovních a rodičovských rolí je státem málo podporováno. Delší dovolená na péči a málo rozvinutý systém institucionální péče podporují tradiční model rodiny. Tento model reprezentuje Nizozemsko, Rakousko a Německo. Do konzervativního modelu je řazena i Francie, která je typická svými pronatalitními opatřeními, čímž se od klasických konzervativních zemí odlišuje. (Matějková, Paloncyová, 2004)

Prorodinně orientovaný model je typický pro jihoevropské země. Stát v podpoře rodin není nijak aktivní, podobně jako v liberálním modelu. V případě nutnosti však nezasahuje stát, ale širší rodina. Převažuje tradiční jednokariérový rodinný model. Konflikt rodiny a zaměstnání je v těchto zemích velmi výrazný, čímž lze vysvětlit odklad nebo odmítnutí založení rodiny. Účast žen na trhu je nízká. Systém institucionální péče je málo rozvinutý. Mezi evropské zástupce patří Španělsko, Itálie a Portugalsko. (Matějková, Paloncyová, 2004)

Postsocialistický model se formuje od 90. let 20. století a najdeme ho v zemích východní Evropy. Pro existenci rodiny jsou nutné dva příjmy. Ekonomická aktivita žen je tedy vysoká. Nicméně možnosti pro sladění pracovních a rodinných povinností nejsou dobré. Typická je dlouhá rodičovská dovolená a minimální zapojení otců do péče. Preferovaná je individuální péče o malé děti před brzkým návratem do zaměstnání. Ženy se na trh práce vrací po nástupu dítěte do předškolního zařízení. Pobírání dávek je příjmově testované, za účelem zabezpečit potřebné. Tento model najdeme v České republice, Maďarsku a Slovensku. (Matějková, Paloncyová, 2004)

V důsledku různých ideologií se rodinné politiky v evropských zemích vyvíjely různými směry. V posledních desetiletích se však většina vlád soustředí na sladování pracovního a rodinného života, což způsobilo významné sblížení jednotlivých modelů. Významnou úlohu v tomto směru zastává Evropská unie. I když je rodinná politika v zemích Evropské unie v kompetenci vlád jednotlivých států, Evropská komise prosazuje sladování pracovního a rodinného života prostřednictvím doporučení a směrnic. Společným trendem je zkvalitňování systémů dovolených na péči o děti. Což zahrnuje právo na návrat do zaměstnání po rodičovské dovolené. Některé země umožňují rodičům částečně pracovat, aniž by přišli o nárok na rodičovský příspěvek. Určitá část rodičovské dovolené může být určena speciálně každému rodiči bez možnosti převedení, což má zvýšit zapojení otců do péče. V případě, že se rodiče rozhodnou vrátit do zaměstnání co nejdříve, přichází na řadu zařízení předškolní péče. Nárok na místo v předškolním zařízení pomáhá rodičům naplánovat jejich návrat na trh práce. Mimo existenci těchto zařízení se státy snaží umožnit finanční dostupnost těchto zařízení. Dále se zaměřují na otevírací dobu předškolních zařízení, aby byla péče poskytována během pracovní

doby rodičů. Posledním bodem je podpora flexibilních pracovních úvazků. Rodiče s dětmi si mohou přizpůsobit pracovní dobu svým potřebám nebo částečně snížit svoji pracovní aktivitu.

Tabulka 3: Typy sociálního státu

Typ sociálního státu	Obecné rysy	Efekt na sociální strukturu	Podpora rodiny	Stát
Liberální	prvořadá úloha trhu; pomoc státu jen těm nejvíce potřebným; minimální stupeň přerozdělování zdrojů	existuje nerovnost mezi chudými a bohatými; zavedeno soukromé pojištění	není stanovena výše minimální mzdy ovlivňující životní minimum; odpovědnost za péči o děti spočívá na rodičích a soukromých institucích	Velká Británie, Švýcarsko, Austrálie, Kanada
Sociálně-demokratický	sociální práva každému; stát zajišťuje práci tam, kde není v soukromém sektoru; vysoké daně a vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	univerzalizmus, solidarita; společnost rozšířena na úroveň střední vrstvy, zavedeno univerzální sociální pojištění	plošné základní dávky rodinám; dlouhá rodičovská dovolená; rozvinutý systém institucionální péče o děti	Švédsko, Norsko, Finsko, Dánsko
Konzervativní	profesní sdružení zajišťují základní sociální práva; vysoký stupeň přerozdělování zdrojů	hierarchie ve společnosti, loajalita; stát podporuje zajištění minimální životní úrovně	tradiční rodina je základním prvkem sociální struktury, živitel je hlavním zdrojem příjmů; dlouhá rodičovská dovolená; méně rozvinutý systém institucí péče o děti	Nizozemsko, Francie, Německo, Rakousko, Belgie, Irsko
Prorodinný (středomořský)	diferenciace podle ekonomické aktivity; neexistuje definice minimální mzdy	hierarchie ve společnosti, loajalita	nízká úroveň dávek, malá pomoc státu rodinám s péčí o děti	Španělsko, Itálie, Řecko, Portugalsko
Postsocialistický	vysoký stupeň přerozdělování zdrojů, postupný přechod od státního paternalismu k systému pomoci jen potřebným	postupná diferenciacce	vysoká zaměstnanost žen, dlouhá rodičovská dovolená, rozvinutý systém péče o děti, nárok na sociální dávky testovaný, jejich výše demotivuje k pracovnímu zapojení	Česká republika, Polsko, Maďarsko

Poznámka: upraveno

Zdroj: Palonciová a kol., 2013

4.2 Evropská Unie

Otázka zaměstnanosti žen se stala centrem pozornosti veřejných politik nejen jednotlivých států, ale i Evropské unie jako celku. Zvýšení participace žen na trhu práce bylo jedním ze základních cílů sociální politiky Evropské unie prostřednictvím Lisabonské strategie, na kterou navázala strategie Evropa 2020. V současnosti je prioritou Evropské unie sladování pracovního a rodinného života. Výsledkem podmínek pro skloubení práce a rodiny má být větší participace žen na trhu práce, která je pro Evropskou unii důležitá jednak z hlediska udržení sociálních

systémů jednotlivých členských zemí, ale také v rámci posílení konkurenceschopnosti celé Evropské unie. (Sirovátka, 2006)

Harmonizace práce a rodiny i oblast zaměstnanosti spadají v rámci v rámci Evropské unie (EU) do oblasti sociální politiky. Sociální politika v EU patří mezi politiky se sdílenou pravomocí. To znamená, že kompetence jsou sdílené mezi EU a členskými státy. EU má v této oblasti pouze omezené pravomoci. O sociální politice rozhodují členské státy samostatně. Evropské instituce mohou vytvářet pouze rámec, ale nemohou přijímat nová pravidla bez souhlasu členských států. Orgány EU vydávají směrnice, prostřednictvím kterých jsou vytyčeny cíle, kterých mají členské země dosáhnout. Realizace těchto cílů zůstává v kompetenci národních vlád. Úkolem EU je koordinace a monitorování politik členských států a podpora osvědčených postupů s cílem zvládat sociálně-ekonomické změny (Frízlová, 2014).

Nejnovější priority a směřování Evropské unie byly přijaty v rámci neformálního summitu 27 členských zemí Evropské unie v Římě roku 2017. Členskými zemím umožňuje spolupráci v mnoha oblastech a zároveň žádou z nich nenutí ke spolupráci. V Římské deklaraci je jedním ze 4 hlavních cílů posilování sociálního rozměru Evropské unie. (Rada Evropské unie, 2017)

4.2.1 Evropský pilíř sociálních práv

Rámcem pro sociální oblast je v současnosti Evropský pilíř sociálních práv, který byl přijat 17. listopadu 2017 během sociálního summitu pro růst a spravedlivý trh. Pilíř reaguje na vývoj společnosti v uplynulém desetiletí. Evropská unie tímto nastavuje směr a realizace pilíře bude probíhat prostřednictvím legislativních opatření v členských zemích. Pilíř se skládá z 20 základních zásad, které lze rozdělit do 3 kategorií, z nichž každá obsahuje zásadu ohledně sladování práce a rodiny (Evropská komise, 2017b):

- 1) Rovné příležitosti a přístup na trh práce:
  - Rovnost žen a mužů: Zajištění rovného zacházení a rovných příležitostí pro muže a ženy ve všech oblastech, zejména však v účasti na trhu práce, v podmínkách zaměstnání a kariérního růstu.
- 2) Spravedlivé pracovní podmínky:
  - Rovnováha mezi pracovním a rodinným životem: Flexibilní pracovní podmínky, dostupné pečovatelské služby a odpovídající dovolená na péči pro rodiče. Mimořádné volno pro oba rodiče například v případě onemocnění dítěte.
- 3) Sociální ochrana a začleňování:
  - Péče o děti a podpora dětí: Cenově dostupné a kvalitní vzdělávání pro děti v raném věku.

V rámci evropského sociálního pilíře navrhla Evropská komise balíček opatření, která se zaměřují na nedostatečné zastoupení žen v zaměstnání a na podporu jejich kariérního postupu prostřednictvím podmínek umožňující sladit pracovní a rodinné povinnosti. Součástí balíčku je směrnice o rovnováze mezi pracovním a rodinným životem rodičů a pečujících osob. Návrh byl podán v dubnu roku 2017. Po projednání a případných změnách europoslanců z výboru pro zaměstnanost a sociální věci bude následovat hlasování v Evropském parlamentu, poté je budou schvalovat jednotlivé země. Směrnice vychází ze stávajících práv a politik, které navíc zlepšuje. Zavádí i nová práva, která podporují rovnost žen a mužů. Obecným cílem je umožnění rodičům

lépe sladit pracovní a pečovatelské povinnosti. Od směrnice se očekává zvýšení zaměstnanosti žen prostřednictvím odstranění bariér slučitelnosti pracovního a rodinného života (Evropská komise, 201b).

Směrnice navrhuje 4 měsíce nepřevoditelné rodičovské dovolené pro každého z rodičů. Náhrada platu by měla být alespoň ve výši nemocenské po dobu nejméně 4 měsíců. Tuto dovolenou by si mohl každý z rodičů vybrat do 12 let věku dítěte. Umožněno by mělo být její flexibilní čerpání po částech. Možnost čerpání rodičovské dovolené na „částečný úvazek“ umožňuje zachování kontaktu se zaměstnáním. Dosud rodičovskou dovolenou upravuje směrnice z roku 2010 (Směrnice Rady 2010/18/EU). Současná koncepce rodičovské dovolené nevede k rovnoměrnému využívání ženami i muži. Jelikož není zaručen žádný příspěvek během rodičovské dovolené, ne každá rodina si může dovolenou dovolit. Absence nepřevoditelné části dovolené má za následek to, že většinu dovolené čerpají matky a využití otci je v mnoha zemích minimální. Po narození dítěte by měli mít otcové nárok na 10 dnů otcovské dovolené s možností čerpání do 4 měsíců po narození dítěte. V současnosti neexistují na úrovni Evropské unie žádné minimální normy pro otcovskou dovolenou. Rodiče dítěte mladšího 12 let by měli mít nárok požádat o úpravu pracovní doby. Zaměstnavatel však nemá povinnost každému návrhu vyhovět. Současná směrnice o rodičovské dovolené (2010/18/EU) dává rodičům vracejícím se po rodičovské dovolené právo požádat o úpravu pracovní doby (délku pracovní doby a uspořádání pracovní doby). Nová směrnice umožňuje navíc požádat i o možnost práce na dálku (Evropská komise, 2017b).

4.2.2 Strategie Evropa 2020

Otázka zaměstnanosti a trhu práce je středem pozornosti Evropské unie jednak z důvodu udržitelnosti sociálních systémů jednotlivých států v souvislosti se stárnutím obyvatel. Dále pak také z důvodu udržení mezinárodní konkurenceschopnosti Evropské unie jako celku. Za jeden z důvodů stagnace ekonomiky bylo označeno nedostatečné zapojení žen na trhu práce. Větší zapojení žen na trhu práce by mělo výrazně přispět k růstu ekonomiky (Evropská komise, 2017c).

Oblast zaměstnanosti je součástí strategie Evropa 2020, která byla přijata v roce 2010 a reaguje na situaci ve společnosti. Evropa se vzpamatovávala ze světové hospodářské krize z předchozích let a docházelo ke zrychlování procesu stárnutí obyvatel. Počet obyvatel nad 60 let začal stoupat mnohem rychleji, než tomu bylo v předchozích letech. Zaměstnanost žen zaostávala za zaměstnaností mužů (Evropská komise, 2017c).

Cílem strategie Evropa 2020 je dosažení udržitelného hospodářského růstu, založeného na principech znalostní ekonomiky a podporující sociální i územní začleňování. Jádrem strategie jsou následující priority, které se navzájem posilují (Evropská komise, 2017c):

- Udržitelný růst – konkurenceschopnější a ekologická ekonomika méně náročná na zdroje.
- Inteligentní růst – ekonomika založená na znalostech a inovacích.
- Růst podporující sociální začleňování – ekonomika s vysokou zaměstnaností.

V rámci strategie bylo vytyčeno 5 hlavních cílů, které jsou určeny pro Evropskou unii jako celek (Evropská komise, 2017c):

- Zvýšení míry zaměstnanosti osob ve věku 20-64 let na 75 %, mimo jiné větším zapojením žen
- Investice do výzkumu a vývoje ve výši 3 % HDP
- Snížení emise skleníkových plynů, zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie
- Zvýšení podílu osob ve věku 30-34 let s dokončeným vysokoškolským vzděláním na 40 % a snížení podílu dětí předčasně ukončujících školní docházku

Jednotlivé cíle se vzájemně doplňují. Například zvýšení úrovně vzdělanosti by mělo vést ke zvýšení zaměstnatelnosti. V návaznosti na hlavní cíle si členské státy stanovily národní cíle s ohledem na hospodářská a sociální specifika každého státu (Evropská komise, 2017c).

Jedním z hlavních cílů je dosažení 75% zaměstnanosti osob ve věku 20-64 let. Švédsko a Nizozemsko si stanovily za národní cíl dosažení 80% zaměstnanosti osob 20-64 let. Dosažení 75% zaměstnanosti mužů a žen je národním cílem České republiky a Francie. Česká republika si k tomu stanovila cíl dosažení 65% zaměstnanosti žen. Španělským národním cílem je dosažení 74% zaměstnanosti. Velká Británie si v této oblasti národní cíle nestanovila (Evropská komise, 2017c).

Praktická realizace Evropy 2020 probíhá prostřednictvím evropského semestru. Během evropského semestru určuje Evropská komise priority, kterými se Evropská unie řídí. Členské státy v návaznosti na priority Evropské komise vytváří národní programy reforem. Evropská komise je vyhodnotí a jednotlivým členským státům vydá doporučení. Členské státy tyto doporučení zohledňují při sestavování svých rozpočtů a rozhodnutí týkajících se politik v oblasti zaměstnanosti a hospodářských politik (Evropská komise, 2017c).

Evropský semestr pokrývá období 6 měsíců. Ke konci roku vlády přijímají státní rozpočty. Semestr je zahájen v lednu a končí v červnu. Poté následuje národní semestr, kdy členské státy zohledňují doporučení při sestavování rozpočtů na další rok. Evropský semestr byl vytvořen v návaznosti na potřebu posílit koordinaci politik členských států. Do roku 2010 byly postupy při koordinaci hospodářských politik uplatňovány nezávisle na sobě (Evropská komise, 2017c).

4.2.3 Lisabonská strategie

Strategii Evropa 2020 předcházela Lisabonská strategie, která byla navržena na jednání Evropské rady v Lisabonu na období 2000 až 2010. Cílem Lisabonské strategie bylo vzájemné provázání mezi hospodářskou politikou, politikou zaměstnanosti a sociální politikou. Strategie byla založena na třech pilířích, ekonomickém, sociálním a environmentálním. Jednotlivé pilíře se vzájemně nejen prolínaly a doplňovaly, ale v některých případech i omezovaly. Očekávanými výsledky bylo plné využití ekonomického potenciálu Evropské unie, snížení nezaměstnanosti, zlepšení konkurenceschopnosti v rámci světové ekonomiky a hospodářský růst (Urban, 2003).

V roce 2004 byla vypracovaná zpráva, která měla za úkol zhodnotit plnění cílů Lisabonské strategie. Naplňování cílů bylo ve zprávě hodnoceno jako neuspokojivé. Některé cíle byly stanoveny příliš obecně, bez konkrétního časového rámce a v mnoha případech byly vzájemně protichůdné. V roce 2005 došlo k revizi cílů Lisabonské strategie. Byly stanoveny pouze dva cíle: dosažení vyššího trvalého růstu a vytvoření většího počtu pracovních míst. Závazky vyplývající

z Lisabonské strategie byly členskými státy implementovány do národních programů. V rámci Lisabonské strategie byly vytyčeny následující cíle ohledně úrovně zaměstnanosti (Urban, 2003):

- Celková míra zaměstnanosti pro obě pohlaví by v roce 2010 měla dosáhnout 70 %.
- Míra zaměstnanosti žen by v roce 2010 měla být na úrovni 60 %.

Lisabonská strategie dlouhotrvající růst nepřinesla. Úroveň zaměstnanosti se vyvíjela v závislosti na hospodářském cyklu (Vysoká škola ekonomická v Praze, 2012). Součástí Lisabonské strategie byly barcelonské cíle, které byly vytyčeny v Barceloně roku 2002 na zasedání Evropské rady. Členské státy byly vyzvány k odstranění překážek účasti žen na trhu práce prostřednictvím poskytování zařízení péče o děti. Zajištěním dostatečného počtu zařízení péče o děti mělo být matkám umožněno vrátit se na trh práce a podpořit míru zaměstnanosti. Minimálně 90 % dětí ve věku od tří let do věku povinné školní docházky mělo mít možnost navštěvovat formální zařízení péče a alespoň 33 % dětí ve věku do tří let (Evropská Rada, 2002).

Evropská komise několikrát ve svých zprávách uvedla, že pokud státy hodlají splnit cíle v oblasti zaměstnanosti, měly by vynaložit větší úsilí v souvislosti s opatřeními týkající se péče o děti (Evropská komise, 2013).

Lisabonská strategie, barcelonské cíle a strategie Evropa 2020 nastavily cíle týkající se participace žen na trhu práce a služeb péče o děti. Splnění cílů vyžaduje větší participaci žen (zejména s malými dětmi) na trhu práce, zapojení otců do péče a docházku do zařízení péče pro děti od jejich útlého věku.

4.2.4 Strategie pro rovnost mužů a žen

Rovnost žen a mužů je jednou z pěti hodnot, na kterých je Evropská unie postavena. Rovnost je zakotvena v Listině základních práv Evropské unie, která zakazuje diskriminaci na základě pohlaví. V roce 2006 byl Radou Evropy a Evropským parlamentem vytvořen institut pro rovnost mužů a žen. Jeho hlavní náplní je přispívat k prosazování rovnosti mužů a žen. V roce 2010 byla v Pekingu přijata Charta žen, ve které byl obnoven závazek posilovat rovnost žen a mužů. Nerovnost mezi pohlavími je nejen porušením základních práv, ale má také negativní dopad na hospodářství a jejím důsledkem je nedostatečné využití pracovního potenciálu zemí. Ekonomická ztráta z důvodu rozdílu v zaměstnanosti činila v Evropské unii 370 miliard EUR za rok 2016. Opatření k podpoře rovnosti žen a mužů není jen otázkou spravedlnosti, ale ovlivňuje fiskální udržitelnost jednotlivých zemí (Evropská komise, 2017).

I když úplné rovnosti mezi muži a ženami stále nebylo dosaženo, v průběhu 20. století došlo v postavení žen na trhu práce i ve společnosti k nepochybnému pokroku. Změny jsou viditelné zejména v rostoucí úrovni vzdělanosti a zaměstnanosti evropských žen. Ženy tvoří téměř polovinu pracovní síly a více než polovinu osob s dokončeným vysokoškolským vzděláním (Eurofound, 2016).

Rovnost mužů a žen se v současnosti řídí strategickým závazkem pro rovnost mužů a žen v letech 2016 – 2019, který navázal na strategii z let 2010 – 2015. V letech 2006-2010 těmto strategiím předcházela Plán pro dosažení rovného postavení žen a mužů. Mezi hlavní cíle nové strategie patří (Evropská komise, 2016):

- Zvýšit účast žen na trhu práce a jejich ekonomickou nezávislost (zvýšením dostupnosti zařízení péče o děti, které ženám usnadňují zapojení na pracovní trh).
- Snížit rozdíly v odměňování za práci i ve výši důchodů (Evropský den stejné odměny, podpora žen v netradičních pracovních pozicích – segregace pracovního trhu je jedním z důvodů rozdílů v odměňování).
- Podporovat zastoupení žen na vedoucích pozicích (40% zastoupení žen ve vedoucích pozicích).
- Prosazovat rovnost žen a mužů a jejich práva na celém světě.
- Bojovat proti genderovému násilí.

Aby měly ženy i muži skutečnou možnost volby, je nezbytná ekonomická nezávislost obou pohlaví, které dosáhnou participací na trhu práce. Větší zapojení žen na trhu práce tedy přispívá k jejich ekonomické nezávislosti.

Kapitola 5

Harmonizace práce a rodiny

Nesoulad mezi rodinou a zaměstnáním se pro jedince stává překážkou k dosažení žádoucí kvality života, které je přikládán stále větší význam jak v pracovní, tak i v mimopracovní sféře. V oblasti zaměstnání je kladen důraz na smysluplnost a jedinci upřednostňují taková pracovní místa, ve kterých mají možnost seberealizace. Přitom je však stále více kladen důraz na kvalitu života mimopracovního, zejména rodinného života (Mareš, 2006).

Problémem na začátku jednadvacátého století je to, že role živitele muži zůstala a vyšší podíl na domácích pracích se od něj neočekává, naopak ženě přibyla role živitelky, aniž by byla zbavena povinností spojených s péčí o rodinu a domácnost. Napětí mezi prací a rodinou se týká zejména rozdělení času mezi tyto dvě sféry. Většina osob v produktivním věku řeší otázku, jak rozdělit svůj čas mezi práci a rodinu (Mareš, 2006).

Ve státech, kde stát nevěnuje pozornost opatřením usnadňujícím vstup nebo návrat rodičů na pracovní trh, jsou ženy postaveny před volbu, kdy si buď zvolí práci a omezí reprodukční chování, nebo si zvolí mateřství a přerušit pracovní aktivity. (Valentová, Sirovátka et.al. 2006)

Cílem harmonizačních opatření je vytvoření vhodného prostředí pro realizaci životních plánů rodičů (Sirovátka, 2006). Tedy takového prostředí, ve kterém se rodiče mohou svobodně rozhodovat o míře a formě účasti na trhu práce, o způsobu zajištění péče o děti a v neposlední řadě o dělbě pečovatelských a domácích prací (Bartáková, 2006).

Klasickým nástrojem ke sladování práce a rodiny je mateřská a rodičovská dovolená, v posledních letech doplněná o otcovskou dovolenou. Jedním z nejdůležitějších faktorů pro sladění práce a rodiny jsou služby péče o děti. Dalším způsobem, jak sladit pracovní a rodinný život jsou flexibilní formy práce, mezi které řadíme práci na zkrácený úvazek, pružnou pracovní dobu a práci z domova.

Napříč evropskými zeměmi se přístup k těmto opatřením liší. V některých zemích je prosazována péče o malé děti v rodině navzdory argumentům o ekonomické zájmy státu. V jiných zemích je denní návštěva předškolních zařízení považována za vhodnou již od útlého věku a dítě tak může rozvíjet své dovednosti a schopnosti v kolektivu ostatních dětí (Saxonberg, 2008).

Harmonizační opatření se vyvíjí v čase. V 90. letech se zdálo ideální, když žena pracovní trh opustí a s nástupem dítěte do školy začne pracovat na částečný úvazek, který postupně navyšuje až do plného úvazku. Ukázalo se ovšem, že takové přerušování pracovní kariéry se těžko dohání.

V současné době je prosazován model, kdy jeden z rodičů pokračuje v práci na plný úvazek a druhý rodič pracuje na částečný úvazek téměř hned po narození dítěte. Tento model je flexibilnější, ale závisí na řadě aspektů, jako je dostupnost předškolní péče, podmínky čerpání rodičovské dovolené, dostupnost flexibilních pracovních úvazků (Koldinská, 2015).

Otázka harmonizace práce a rodiny je předmětem legislativy nejen jednotlivých států, ale celé Evropské unie (Mareš, 2006).

5.1 Systém dovolených na péči o dítě

Dovolenou na péči o dítě poskytují všechny země Evropské unie. Liší se nejen svou délkou, ale i výší kompenzace pracovního příjmu. Nejčastější formy jsou mateřská a rodičovská dovolená, v posledních letech také otcovská dovolená. (Šlechtová, 2006)

Mateřská dovolená je určena ženám v období kolem porodu za účelem ochrany zdraví matky a nově narozeného dítěte. Ve většině případů je matce vyplácen příspěvek. Mateřská dovolená je v rámci Evropské unie upravena směrnicí o mateřské dovolené (Směrnice Rady 92/85/EHS).

Rodičovská dovolená navazuje na mateřskou dovolenou a je určena oběma rodičům za účelem péče o dítě. V rámci Evropské unie je rodičovská dovolená upravena směrnicí o rodičovské dovolené (Směrnice Rady 2010/18/EU). Členskými státy ukládá povinnost poskytovat rodičovskou dovolenou v minimální délce 4 měsíců. V některých zemích je vyplácen rodičovský příspěvek. Ačkoli je rodičovská dovolená určena oběma rodičům, hlavními pečovatelnými jsou stále ženy. (Matějková, Palonciová, 2003) Nejdiskutovanějším tématem ve spojitosti s rodičovskou dovolenou je její délka. Dlouhá rodičovská dovolená bývá spojována s problémy pečujících rodičů na trhu práce. Na tom se ovšem kromě délky rodičovské dovolené promítá i podoba pracovního trhu, dostupnost služeb péče o děti a obecné názory ve společnosti na postavení mužů a žen v rodině (Sokačová, 2007). S rostoucí délkou mateřské dovolené se snižuje průměrná náhrada předešlého příjmu. Delší rodičovská dovolená bývá považována za náhradu služeb péče o děti, proto se v zemích s delší rodičovskou dovolenou setkáme s menší dostupností těchto služeb. Delší mateřskou dovolenou poskytují zejména země na východě.

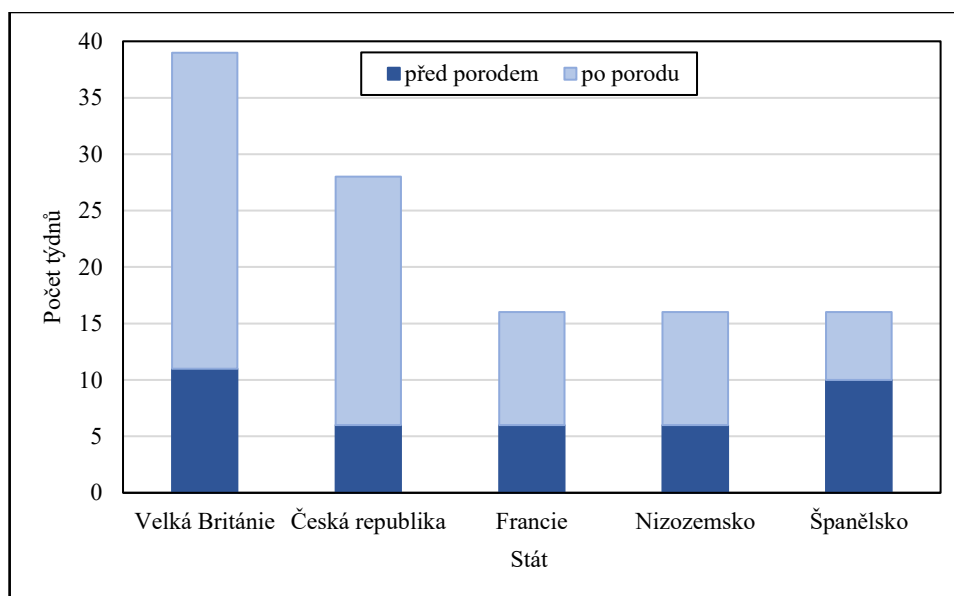
S cílem zapojit muže do péče je v některých zemích určitá část rodičovské dovolené vyhraněna speciálně pro muže. Nicméně využití rodičovské dovolené silně závisí na výši kompenzace pracovního příjmu. Když je kompenzace malá, využití rodičovské dovolené je malé jak u žen, tak u mužů. Čím vyšší je kompenzace pracovního příjmu, tím větší je počet mužů nastupujících na rodičovskou dovolenou. Nicméně i když se počet mužů nastupujících na rodičovskou dovolenou zvětšuje, stále je menší v porovnání se ženami.

Zapojení otců do péče o děti je podpořeno otcovskou dovolenou. Otcovská dovolená je poskytována otcům v období kolem porodu a krátce po narození dítěte. Otcovská dovolená je v některých zemích poskytována pouze na 2-3 dny kolem porodu v jiných zemích až v délce několika týdnů podobně jako mateřská dovolená. Případný příspěvek je vyplácen za obdobných podmínek jako mateřský příspěvek. Zapojení otců v péči o děti umožňuje udržení profesních kompetencí ženy, ale má i význam z psychologického hlediska pro vztah otce k dítěti a rodinným hodnotám. Zapojení otců do péče, a tím rozdělením povinností mezi oba rodiče, má dopomoci nejen ke zvýšení ženské zaměstnanosti, ale také ke zvýšení porodnosti. Dále má pomoci postupně

odbourat stereotypní představy ve společnosti, kdy je na ženu nahlíženo jako na pečovatelku a na muže jako na živitele (Kuchařová, 2006)

Nová směrnice Evropské unie o rovnováze mezi pracovním a rodinným životem rodičů a pečujících osob navrhuje 4 měsíce nepřevoditelné rodičovské dovolené pro každého z rodičů. Náhrada platu by měla být alespoň ve výši nemocenské. Tuto dovolenou by si mohl každý z rodičů vybrat do 12 let věku dítěte. Umožněno by mělo být její flexibilní čerpání po částech. Dosud rodičovskou dovolenou upravuje směrnice z roku 2010. Po narození dítěte by měli mít otcové nárok na 10 dnů otcovské dovolené s možností čerpání do 4 měsíců od narození dítěte (Evropská komise, 2017b).

Obrázek 1: Celková délka placené mateřské dovolené před a po porodu, 2016

Zdroj: Blum, Koslowski, Moss, 2017

Nejdelší mateřská dovolená v délce 52 týdnů je poskytována ve Velké Británii (Obrázek 1). Nastoupit na ni může žena 11 týdnů před porodem. Prvních 6 týdnů žena dostává 90 % své předchozí mzdy. Dalších 33 týdnů pobírá fixní částku 160 EUR týdně. Zbýlých 13 týdnů je neplacených. Žena může udržovat kontakt se zaměstnáním, aniž by to mělo dopad na mateřskou dovolenou. Nejdříve však může nastoupit zpět do zaměstnání po dvou týdnech od narození dítěte. Mimo dva týdny povinné mateřské dovolené pro ženu může být zbylá část převedena na partnera. Využívána je především placená část dovolené. Neplacená část je využívána v méně než polovině případů. Do roku 2008 byla plošná dávka mateřského příspěvku vyplácena pouze 20 týdnů. Od roku 2015 mohou matky převést nepovinnou část mateřské dovolené, tedy 50 týdnů, na partnery (O'Brien, Koslowski, 2017).

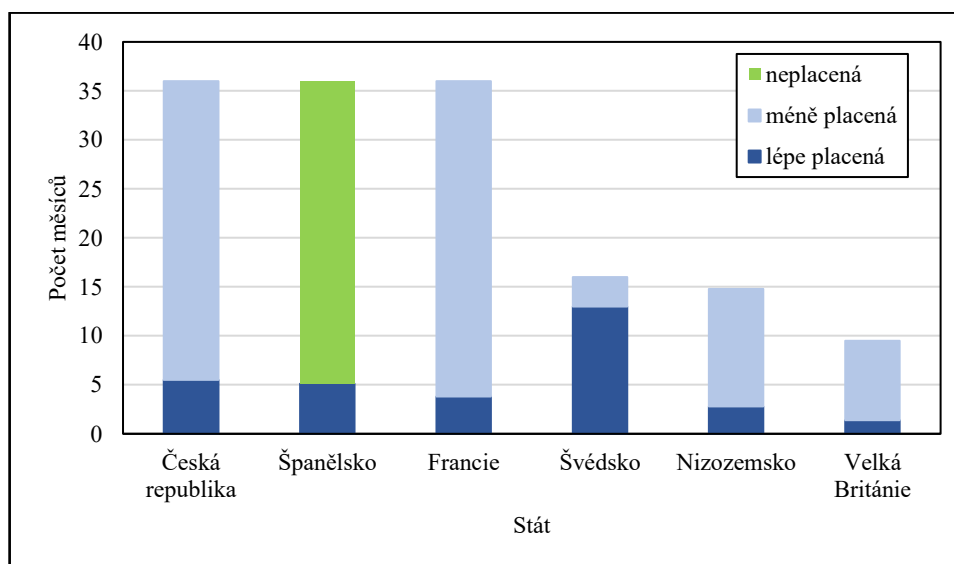
V České republice trvá mateřská dovolená 28 týdnů a žena na ni může nastoupit mezi 8. a 6. týdnem před očekávaným termínem porodu. Od roku 2009 se po šestinedělí mohou rodiče na mateřské dovolené vystřídat. Vypláceno je 70 % redukováného denního vyměřovacího základu. Denní vyměřovací základ se počítá ze započitatelného příjmu za rozhodné období vydělením započitatelných kalendářních dnů, které připadají na toto rozhodné období. Maximálně může být měsíčně vypláceno 1241 EUR (Kocourková, 2017).

Mateřská dovolená v délce 16 týdnů a se 100 % kompenzací předchozí mzdy je poskytována ve Francii, Nizozemsku a Španělsku. Ve Francii je mateřská dovolená povinná a ženy na ni nastupují alespoň dva týdny před očekávaným termínem porodu. Maximální měsíční vyplácená částka je 3269 EUR (Boyer, Fagnani, 2017).

V Nizozemsku je mateřská dovolená povinná mezi čtvrtým týdnem před porodem a šestým týdnem po porodu. Zbývajících 6 týdnů si žena může vybrat v následujících 30 týdnech. Vyplácená částka nesmí převyšovat 202,17 EUR denně (den Dulk, 2017).

Ve Španělsku je mateřská dovolená povinná šest týdnů po porodu. Zbývajících deset týdnů může žena libovolně využít před porodem nebo po něm. Vyplaceno může být maximálně 3642 EUR měsíčně. Švédské ženy musí využít mateřskou dovolenou minimálně na dva týdny před porodem nebo po něm. Záleží na nich, zda si ji nechají proplatit (Gerardo, Lapuerta, Escobedo, 2017).

Obrázek 2: Celková délka mateřské a rodičovské dovolené v roce 2016

Poznámka: Jedná se o placenou dovolenou po narození dítěte. V uvedených počtech není zahrnuta délka mateřské dovolené, která musí být čerpána před narozením dítěte: Česká republika=1,4 měsíce, Francie=0,5 měsíce, Nizozemsko=1 měsíc. Lépe placená dovolená=príspevek ve výši 66 % a více z předešlé mzdy. Méně placená dovolená=príspevek nižší než 66 % z předešlé mzdy.

Zdroj: Blum, Koslowski, Moss, 2017

Rodičovskou dovolenou do tří let věku dítěte mohou využít ženy v České republice, Francii a Španělsku (Obrázek 2). Kompenzace pracovního příjmu se však v těchto zemích zásadně liší.

Ve Francii mají nárok na rodičovskou dovolenou po dobu 3 let oba rodiče se dvěma a více dětmi a výše příspěvku je závislá na tom, jak moc omezí své pracovní nasazení. Se zvyšujícím se pracovním nasazením se příspěvek snižuje. Jednomu rodiči může být vyplácen příspěvek maximálně 24 měsíců, takže zbylých 12 měsíců musí své pracovní aktivity omezit druhý rodič. Při pobírání příspěvku může rodič pracovat mezi 16 až 32 hodinami týdně. Jestliže rodič přestane pracovat a zůstane doma s dítětem, náleží mu fixní částka rodičovského příspěvku. Jestliže rodič částečně pracuje, náleží mu redukovaná část na základě pracovního nasazení. Pokud oba rodiče pracují na částečný úvazek, oba mohou dostávat rodičovský příspěvek, který ovšem v součtu

nemůže přesáhnout výši příspěvku, když je rodič doma. V případě jednoho dítěte může od roku 2014 každý z rodičů využít 6 měsíců rodičovské dovolené. Dříve náleželo rodičům s jedním dítětem pouze 6 měsíců rodičovské dovolené ihned po ukončení mateřské dovolené. Více než polovina rodičů zůstává s dítětem doma. Podíl rodičů pracujících na částečný úvazek narůstá, ale zůstává menší oproti celodenně pečujícím rodičům (Boyer, Fagnani, 2017).

V České republice činí celková částka rodičovského příspěvku 220 000 Kč (8 368 EUR). Rodič má možnost zvolit si délku čerpání od 24 do 48 měsíců. Délku čerpání je možné měnit každé tři měsíce. Při čerpání v délce 24 měsíců může maximální výše rodičovského příspěvku dosahovat 70 % předchozí čisté mzdy, tedy 11 500 Kč (437 EUR) měsíčně. Při variantě na 36 měsíců je maximální výše příspěvku 7 000 Kč (266 EUR) měsíčně. Reálná hodnota rodičovského příspěvku a jeho náhradový poměr vzhledem k předchozí mzdě se postupně snižuje. U jedince s průměrnou mzdou v roce 2008 dosahoval rodičovský příspěvek 50 % předchozí mzdy, v roce 2015 už jen 44 %. Při pobírání rodičovského příspěvku může rodič pracovat a vylepšovat tak finanční situaci rodiny, ne však vykonáváním stejné práce, při které čerpá rodičovský příspěvek. V době, kdy rodič pracuje, je nutné zajistit péči o dítě, o které se může starat jiná zletilá osoba. Dítě do 2 let věku může při pobírání příspěvku navštěvovat jesle, nejdéle však na 46 hodin měsíčně. Od 2 let věku dítěte nemá docházka do formálních zařízení péče na rodičovský příspěvek žádný vliv. Oba rodiče mají nárok být na rodičovské dovolené současně, ale pouze jeden z nich může pobírat rodičovský příspěvek (Kocourková, 2017). Výše popsána forma rodičovské dovolené byla zavedena v roce 2012. Do roku 2007 byla výše rodičovského příspěvku odvozena od částky životního minima. Rodičovský příspěvek byl v roce 2005 vyplácen ve výši 3 634 Kč měsíčně a v roce 2006 ve výši 3 696 Kč měsíčně. Od roku 2007 byla výše rodičovského příspěvku odvozena od průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře. Částka činila 40 % průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře zveřejněné Českým statistickým úřadem za kalendářní rok, který o 2 roky předcházel kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytoval. Pro rok 2007 byl rodičovský příspěvek ve výši 7 852 Kč měsíčně (MPSV, 2006). V roce 2008 byly zavedeny 3 délky rodičovské dovolené, s danou výší rodičovského příspěvku. Dlouhá verze rodičovské dovolené byla do 4 let věku dítěte. Rodičovský příspěvek byl při této verzi vyplácen ve výši 7 600 Kč měsíčně do 21 měsíců věku dítěte, od tohoto okamžiku až do čtvrtých narozenin dítěte byl rodičovský příspěvek vyplácen ve výši 3 800 Kč měsíčně. Střední verze rodičovské dovolené byla do 3 let věku dítěte a rodičovský příspěvek byl vyplácen ve výši 7 600 Kč měsíčně. Krátká verze rodičovského příspěvku byla do 2 let věku dítěte a rodičovský příspěvek byl vyplácen ve výši 11 400 Kč měsíčně. Celková suma rodičovského příspěvku se lišila v závislosti na zvolené délce rodičovské dovolené (Kocourková, 2008).

Ve Španělsku rodičům nenáleží rodičovský příspěvek. Přestože nárok na rodičovskou dovolenou po dobu 3 let mají oba rodiče, na rodičovskou dovolenou nastupují ve většině případů ženy. Délku volí v závislosti na možnosti umístit dítě do předškolního zařízení (Gerardo, Lapuerta, Escobedo, 2017).

Neplacená rodičovská dovolená je také v Nizozemsku. Délka dovolené je určena jako 26násobek týdenní pracovní doby. Rodič pracující na plný úvazek (38 hodin) má nárok na 988 hodin, tedy 26 týdnů. Rodičovská dovolená náleží každému z rodičů a je nepřevoditelná, ale pokud chtějí, mohou si ji vybrat současně. Lze ji čerpat do osmi let věku dítěte. Na rodičovskou

dovolenou nenastoupí až třetina rodičů s dítětem do osmi let věku. Důvodem je nedostatek financí a obava z dopadů na pracovní kariéru. V některých velkých společnostech na základě kolektivní smlouvy zaměstnavatelé poskytují svým zaměstnancům rodičovský příspěvek (mezi 25 až 75 % platu) nebo jim umožňují čerpat rodičovskou dovolenou až do 12 let věku dítěte (den Dulk, 2017).

Ve Švédsku má každý rodič nárok na 240 dnů placené dovolené. Během 195 dnů je určena dávka ve výši 77,6 % předchozího příjmu. Z toho je 90 dnů vyhrazeno pro konkrétního rodiče a 105 dnů lze převést na partnera. Zbýlých 45 dnů je placeno paušálně (18 EUR denně), které lze také převést na partnera. Pro děti narozené od roku 2014 je možné čerpat rodičovskou dovolenou do věku 12 let dítěte. U dětí narozených dříve si ji rodiče musí vybrat do 8 let věku dítěte. Každý rodič má možnost vzít si do věku 18 měsíců dítěte dovolenou, bez ohledu na to, zda si ji nechá proplatit. Délka rodičovské dovolené se počítá na dny, za účelem co nejflexibilnějšího využití. Lze například využít jen polovinu nebo třetinu dne. Pokud rodič využívá celodenní rodičovskou dovolenou, nesmí pracovat. Při částečném využití dovolené pracovat může. Dovolenou rodiče mohou využít v celku nebo po částech v několika blocích. Do 1 roku od narození dítěte si mohou oba rodiče společně vzít 30 dnů dovolené. Těchto 30 dnů se nezapočítává do povinných dnů pro každého rodiče. Ve veřejném sektoru přispívá na rodičovskou dovolenou i zaměstnavatel. Rodičovský příspěvek tak může být až ve výši 90 % předchozí mzdy. Tyto podmínky byly vyjednány kolektivní smlouvou. Zavedení otcovské kvóty v roce 1995 a její rozšíření v roce 2002 vedlo k většímu zapojení otců do péče. Vysokoškolsky vzdělaní muži si berou rodičovskou dovolenou více než otcové, jejichž partnerka má vyšší vzdělání a větší příjem. Otcové, kteří rodičovskou dovolenou nevyužívají většinou pochází ze zahraničí. Rodičovskou dovolenou využívají více otcové zaměstnaní ve veřejném sektoru, zřejmě kvůli větší kompenzaci vyjednané kolektivní smlouvou. Na rodičovskou dovolenou nastupuje 75 % mužů. V roce 2016 bylo 55 % příjemců rodičovského příspěvku ženy, 45 % muži (Duvander, Haas, Hwang, 2017).

Ve velké Británii připadá na každého rodiče 18 týdnů dovolené na jedno dítě. Dovolená není placená a nelze ji převést na druhého rodiče. Dovolenou nelze čerpat v celku, maximem jsou 4 týdny za kalendářní rok, případné navýšení je na dohodě se zaměstnavatelem. Rodičovskou dovolenou lze čerpat do 18 let věku dítěte (O'Brien, Koslowski, 2017).

Nejdélší otcovská dovolená je poskytována ve Španělsku v délce čtyř týdnů (od roku 2017, do té doby pouze 2 týdny). Otcové dostávají 100 % předchozího platu. Nastoupit na ni mohou kdykoli během mateřské dovolené, nebo na ni mohou navázat. Okolo porodu otcům náleží 2 dny, které jsou placeny zaměstnavatelem. Ve Velké Británii je otcovská dovolená dva týdny. Příspěvek je poskytován ve výši 90 % mzdy nebo 160 EUR denně. Je nutné ji využít do 56 dnů po narození dítěte a nelze ji čerpat přerušovaně. Ve Francii je otcovská dovolená 11 pracovních dnů a je placena stejně jako mateřská dovolená. Nastoupit na ni lze do 4 měsíců po narození dítěte. O den kratší otcovskou dovolenou mají k dispozici otcové ve Švédsku. Dovolená může být vyčerpána do 60 dnů po porodu a příspěvek je ve výši 77,6 % mzdy. V České republice je otcovská dovolená až od roku 2018. Otcové mají nárok na 7 dní nepřerušované dovolené a náleží jim 70 % denního vyměřovacího základu, který se vypočítá stejně jako u mateřské dovolené. Lze ji čerpat v průběhu šesti týdnů od narození dítěte. V Nizozemsku otcům náleží dva pracovní dny ihned po narození dítěte s příspěvkem ve výši 100 % mzdy. Dále mají nárok na tři dny mimo rodičovskou

dovolenou, které nejsou placeny a lze je využít do 4 týdnů od narození dítěte (Blum, Koslowski, Moss, 2017).

Tabulka 4: Navrhované opatření nové směrnice pro rodičovskou dovolenou

Stát	Délka alespoň 8 měsíců	Pro každého rodiče vyhrazené 4 měsíce	Čerpání dovolené po částech	Placená alespoň ve výši nemocenské	Do 12 let věku dítěte
Česká republika	✓	×	✓	×	×
Španělsko	✓	✓	✓	×	×
Francie	✓	✓	✓	✓	×
Švédsko	✓	×	✓	✓	✓
Nizozemsko	✓	✓	✓	×	×
Velká Británie	✓	✓	✓	×	✓

Zdroj: Blum, Koslowski, Moss, 2017; vlastní zpracování

Nastavení rodičovské dovolené se nové směrnicí blíží ze všech sledovaných států nejvíce ve Švédsku (Tabulka 4, 5). Zde je potřeba pouze poupravit počet nepřevoditelných měsíců, které připadají na každého rodiče. V současnosti má každý rodič nárok na nepřevoditelné 3 měsíce, směrnice udává 4. Ke splnění kritérií směrnice ve Francii stačí upravit možnou délku čerpání rodičovské dovolené. Rodičovská dovolená je ve Francii do 3 let věku dítěte, směrnice požaduje čerpání do 12 let věku dítěte. Zavedením rodičovského příspěvku by byly kritéria směrnice splněna ve Velké Británii. Ve Španělsku je kromě zavedení rodičovského příspěvku nutné prodloužit čerpání rodičovské dovolené ze současných 3 do 12 let věku dítěte. Česká republika splňuje požadavky na minimální délku rodičovské dovolené. Zavést by musela nepřevoditelnou část dovolené pro každého z rodičů, upravit výši rodičovského příspěvku a umožnit její čerpání do 12 let věku dítěte. Nárok na otcovskou dovolenou mají otcové od roku 2018. Systém náhrady mzdy nové směrnicí odpovídá, ale nutné by bylo prodloužit její délku ze současných 7 dnů na 10. V Nizozemsku je potřeba vzhledem ke splnění kritérií směrnice zavést nejvíce změn. Je zde potřeba zavedět rodičovský příspěvek a prodloužit možné čerpání rodičovské dovolené ze současných 8 let do 12 let věku dítěte. Prodloužena by musela být i otcovská dovolená, která je v současnosti dlouhá 2 dny (v placené verzi).

Tabulka 5: Navrhované opatření nové směrnice pro otcovskou dovolenou

Stát	Délka 10 dnů	Placená alespoň ve výši nemocenské
Česká republika	×	✓
Španělsko	✓	✓
Francie	✓	✓
Švédsko	✓	✓
Nizozemsko	×	✓
Velká Británie	✓	✓

Zdroj: Blum, Koslowski, Moss, 2017; vlastní zpracování

5.2 Formální péče o děti

Dostupné a vysoce kvalitní zařízení formální péče pomáhají rodičům k dosažení rovnováhy mezi pracovním a osobním životem. Rodičům umožňují po skončení rodičovské dovolené návrat zpět do zaměstnání. Mimo samotnou existenci těchto zařízení je důležitá kvalita jejich služeb. Rodiče se pak mohou vrátit do zaměstnání s vědomím, že je o děti dobře postaráno (OECD, 2017a).

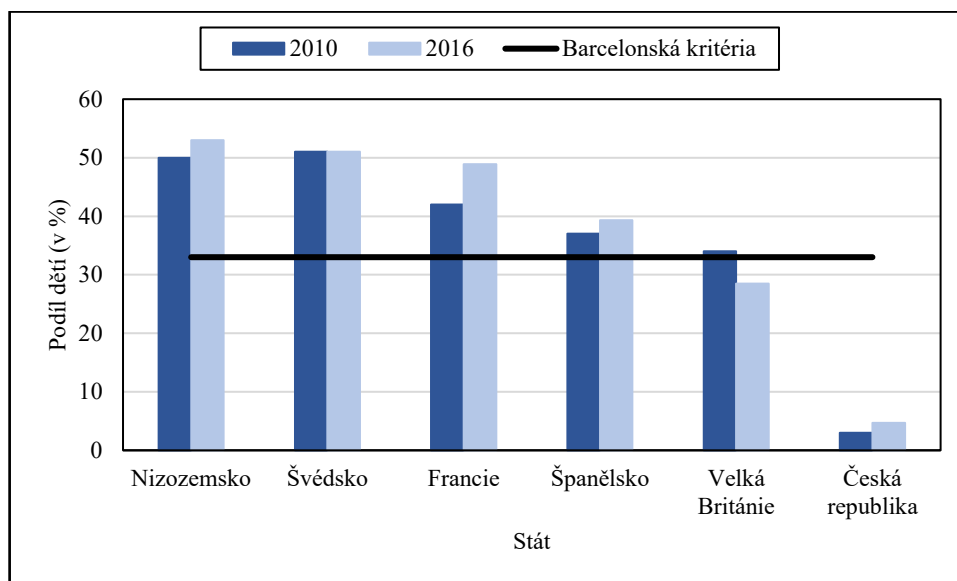
Předškolní zařízení jsou důležitá nejen při sladování pracovního a rodinného života, ale i pro vzdělanost dětí a rozvoj jejich dovedností. Formální péči rozdělujeme podle věku dětí: ranná péče (do 3 let věku dítěte) a předškolní péči (pro děti od 3 let do věku povinné školní docházky) (Janta, 2014). U mladších dětí plní předškolní zařízení spíše pečovatelskou funkci, od tří let také funkci vzdělávací. Brzké vzdělávání pomáhá rozvíjet kognitivní a socializační dovednosti dětí, je základem pro rozvoj celoživotního učení a k získání správných návyků (OECD, 2017b).

Rozhodnutí mezi individuální péčí nebo službami formální péče o děti je dáno z velké části dostupností těchto služeb. Toto rozhodnutí je dále formováno nastavením mateřské a rodičovské dovolené. V neposlední řadě má na rozhodnutí vliv flexibilita pracovního trhu, tedy možnost práce na zkrácený úvazek, flexibilní pracovní doba nebo vykonávání práce z domova. Kombinace těchto možností vytváří pro rodiče různé příležitosti. Preferovaný druh péče o děti je také ovlivněn také individuálními preferencemi a hodnotami.

Dostupné formální služby péče o děti jsou předpokladem k dosažení rovnosti v zaměstnanosti mezi ženami a muži (Esping-Andersen, 2009). Nedostupnost služeb péče o děti má vliv na vývoj pracovní kariéry žen a projevuje se nízkou zaměstnaností matek. Při nedostupnosti těchto služeb ženy opouštějí pracovní trh, aby se mohly postarat o děti. Vztah mezi zaměstnaností matek a docházkou dětí do formálních zařízení péče je zřejmý, zvláště u matek s dětmi do tří let věku. V zemích, kde je vysoká zaměstnanost matek s dětmi do tří let je také vyšší využití formálních služeb péče. Vztah mezi mateřskou zaměstnaností a podílem starších dětí využívající předškolní zařízení je stále silný, ale slabší v porovnání s mladšími dětmi. Trend ukazuje, že země s větší dostupností služeb péče (zejména pro nejmenší děti) vykazují větší zaměstnanost matek. Dostupnost formálních služeb péče je předpokladem k vyšší zaměstnanosti žen (OECD, 2017b).

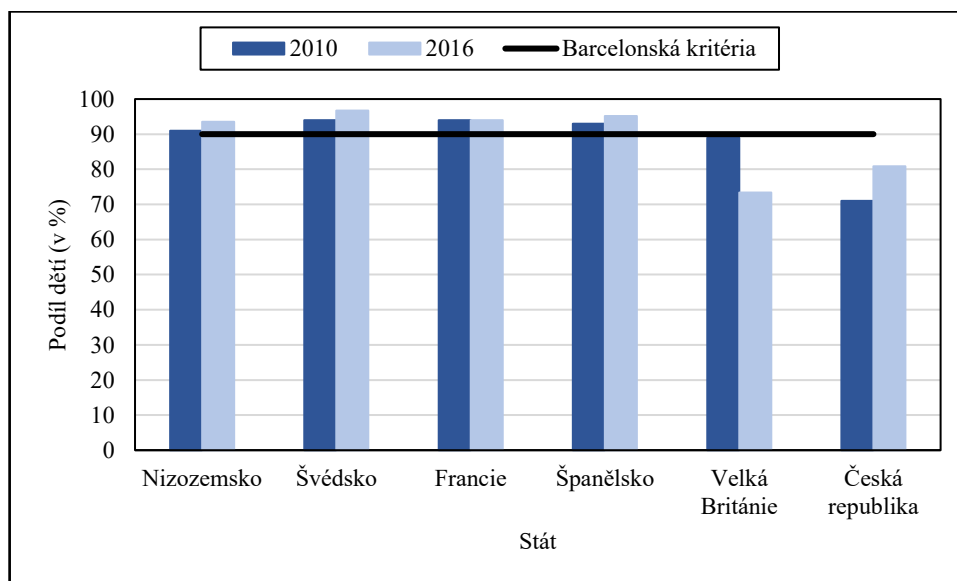
Nedostatek kvalitních a finančně dostupných zařízení péče o děti považuje Evropská unie za bariéru větší zaměstnanosti žen. Na zasedání Evropské rady v roce 2002 byly v souvislosti s předškolním vzděláváním vytyčeny tzv. barcelonské cíle, které měly být splněny do roku 2010. Členské státy byly vyzvány k odstranění překážek účasti žen na trhu práce prostřednictvím poskytování zařízení péče o děti. Zajištěním dostatečného počtu zařízení péče o děti mělo být matkám umožněno vrátit se na trh práce a podpořit míru zaměstnanosti. Minimálně 90 % dětí ve věku od tří let do věku povinné školní docházky mělo mít možnost navštěvovat zařízení péče o děti a alespoň 33 % dětí ve věku do tří let. Vytyčené cíle splnilo do roku 2010 pouze 8 států Evropské unie. Ze sledovaných států cíle nesplnila ani v jednom případě Česká republika (Obrázek 3, 4). Docházka dětí ve Velké Británii je na hranici vytyčených cílů. V případě mladších dětí byl se 34 % limit splněn, v případě starších dětí byl 90% limit s 89 % těsně nesplněn. Ostatní státy Barcelonské cíle splnily (OECD, 2017b).

Obrázek 3: Podíl dětí ve věku do 3 let navštěvující formální zařízení péče o děti v roce 2010 a 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

Obrázek 4: Podíl dětí navštěvující předškolní zařízení ve věku od 3 let do věku povinné školní docházky v roce 2010 a 2016

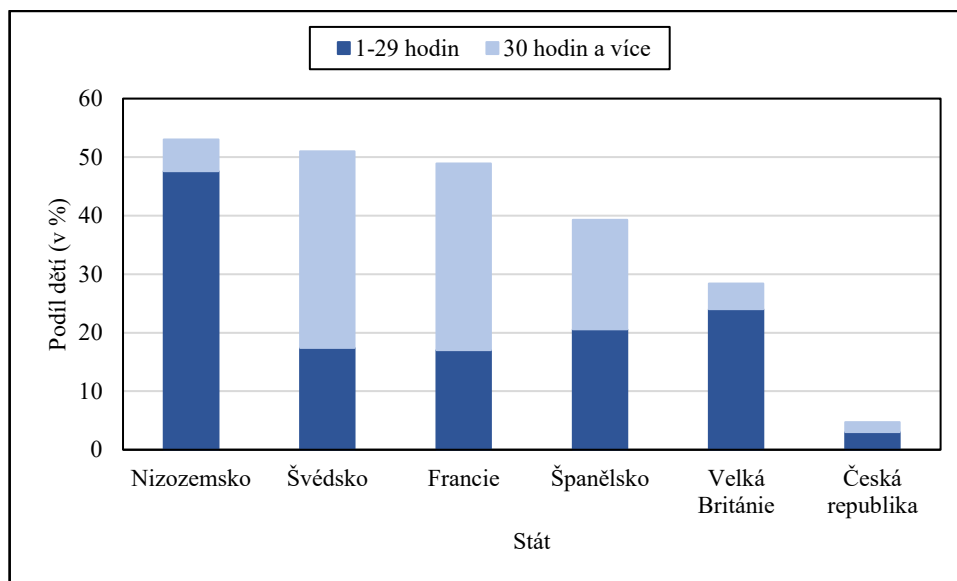
Zdroj: Eurostat, 2018c

Vysoká míra účasti dětí v zařízeních formální péče neříká, jak často a na jak dlouhou dobu jsou tyto zařízení využívána. Zkoumání procentních hodnot může být zavádějící, protože pokud formální zařízení pokrývají péči pouze na několik hodin denně, představují jen malou pomoc při návratu na trh práce. Intenzita docházky do těchto zařízení se liší napříč zeměmi. V Nizozemsku, Francii a Španělsku je péče poskytována na menší počet hodin, ale většímu podílu dětí (Obrázek 5, 6). Ve Švédsku děti navštěvují zařízení denně na pár hodin oproti Nizozemsku, kde děti navštěvují školku třeba jen dvakrát do týdne (Mills et al., 2013).

Prizpůsobení otevírací doby pracovní době rodičů je podstatný faktor dovolující rodičům malých dětí, zvláště matkám, návrat do zaměstnání a zajištění tak vyšších příjmů. Často se

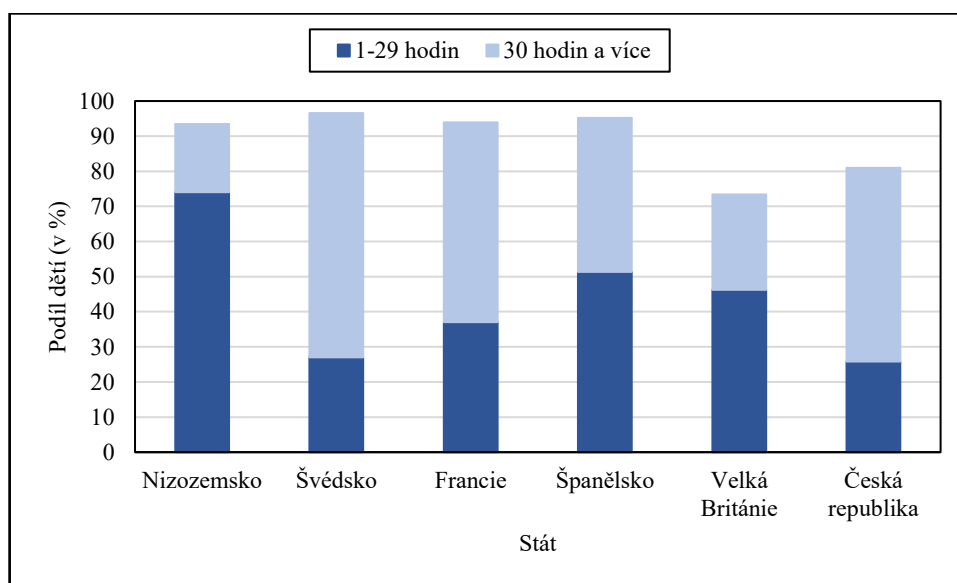
setkáváme s nekompaktností mezi plným pracovním úvazkem a celodenní péčí. Celodenní péče je definovaná jako 30 hodin a více za týden, avšak plný pracovní úvazek činí 40 hodin týdně. Průměrný počet hodin strávených v zařízeních péče o děti týdně silně koreluje se zaměstnaností žen na částečný úvazek. V zemích, kde děti tráví v těchto zařízeních více než 35 hodin, ženy pracují na částečný úvazek mnohem méně, než když je průměrná docházka pod 20 hodin týdně. V zemích s největším podílem částečných úvazků (Nizozemsko, Velká Británie) tráví děti v zařízeních péče nejmenší počet hodin (OECD, 2017b).

Obrázek 5: Podíl dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče o děti podle počtu hodin týdně v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

Obrázek 6: Podíl dětí od 3 let do věku povinné školní docházky navštěvující formální zařízení péče o děti podle počtu hodin týdně v roce 2016

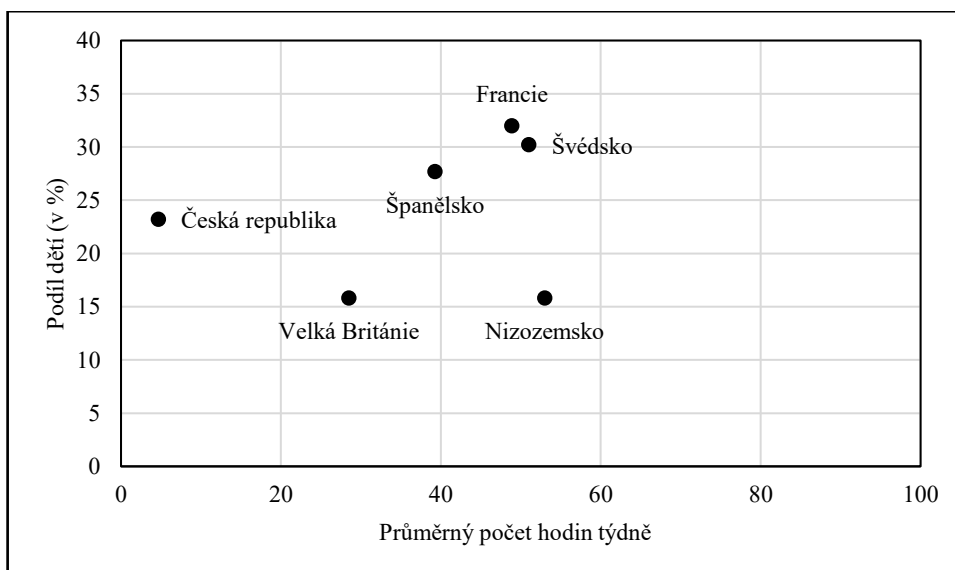

Zdroj: Eurostat, 2018c

Švédský systém motivuje ženy k brzkému návratu na pracovní trh. Formální zařízení péče mohou děti navštěvovat po dosažení jednoho roku věku. Od tří let mají nárok na 15 hodin týdně zdarma. Formální zařízení péče navštěvuje většina dětí od dvou let věku, v průměru na 31 hodin týdně (Obrázek 7). Částku, kterou rodiče platí za docházku do těchto zařízení závisí na tom, zda pracují, studují, jsou na rodičovské dovolené a na věku dítěte. V sedmi letech nastupují švédské děti do školy. Pro děti od 6 do 13 let je poskytováno hlídání před a po školní výuce. V Nizozemsku navštěvuje formální zařízení péče polovina dětí mladších tří let, ale často na krátkou dobu v průměru kolem 17 hodin týdně. Děti od čtyř let mají návštěvu formálních zařízení péče zdarma. Povinné předškolní vzdělávání je od pěti let. Nizozemský systém formální péče o děti se vyznačuje velkou participací, ale většinou jen na několik hodin denně (Obrázek 7, 8). Ve Francii jsou formální zařízení péče považované za základ vzdělávání. Děti od tří let mají nárok na místo ve školce, pokud pochází ze sociálně slabé rodiny, tak již od dvou let. Do tří let navštěvuje formální zařízení téměř polovina dětí. Povinná školní docházka je od šesti let. Ve Španělsku navštěvuje formální zařízení péče necelá polovina dětí do tří let. Nárok na místo v těchto zařízeních mají děti od tří let. V průměru jsou tato zařízení navštěvována na 28 hodin týdně. Formální zařízení péče využívá ve Velké Británii třetina dětí mladší tří let. Nárok na místo v těchto zařízeních vzniká ve třech letech. Do roku 2017 mělo každé dítě od tří let nárok na 15 hodin týdně zdarma po dobu 38 měsíců. V průměru navštěvují děti formální zařízení péče na 17 hodin týdně. Nízké využití celodenní péče je způsobeno vysokými náklady této péče, takže od roku 2017 mají děti pracujících rodičů nárok na 30 hodin formální péče zdarma. Povinná školní docházka začíná v pěti letech. V České republice děti začínají navštěvovat formální zařízení péče až od tří let věku. Podíl dětí mladších tří let navštěvující tato zařízení je minimální. Povahou rodičovské dovolené a dostupností formálních zařízení péče pro děti až od tří let je do tohoto věku podporovaná individuální péče. Od roku 2017 je povinné předškolní vzdělávání pro děti od pěti let. Nárok na místo v mateřské školce mají děti od čtyř let věku. Od roku 2018 mají právo na místo v mateřské školce děti od tří let věku. Od roku 2020 budou mít nárok na místo ve školce děti od dvou let (Blum, Koslowski, Moss, 2017; OECD, 2017b).

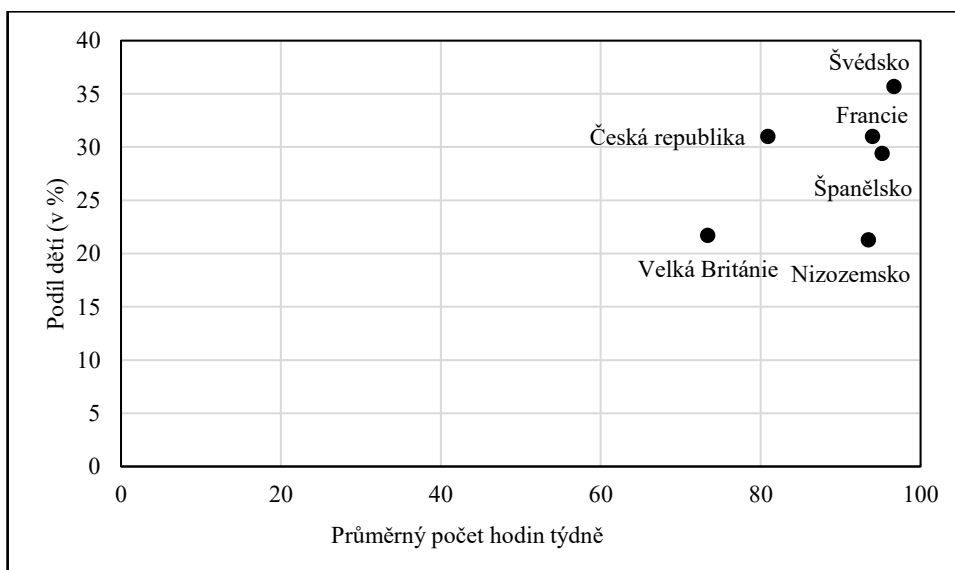
Účast dětí v zařízeních péče není jednoznačným předpokladem vyšší zaměstnanosti žen. Nicméně formální zařízení péče pomáhají ženám se zapojením na trhu práce. Opatření rodinné politiky by měla zajistit, že rodiče, zejména ženy, nebudou z důvodu nedostatku nebo nedostupnosti formální péče vyloučeny z pracovního trhu nebo nebudou nuceny k práci na částečný úvazek.

Obrázek 7: Podíl dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče a průměrný počet hodin týdně strávený v těchto zařízeních v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

Obrázek 8: Podíl dětí od 3 let do věku povinné školní docházky navštěvující formální zařízení péče a průměrný počet hodin týdně strávený v těchto zařízeních v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

5.3 Flexibilní formy práce

Flexibilní formy práce umožňují rodičům skloubit pracovní a rodinné povinnosti. Rodiče mají mimo práci dostatek času na rodinu, seberealizaci i odpočinek. Flexibilní úvazky využívají především ženy, protože jsou to ony, kdo odchází na rodičovskou dovolenou a pečuje o děti v případě nemoci. Pomáhají jim udržovat kontakt s povoláním během rodičovské dovolené a eliminují potíže při návratu do zaměstnání. Mohou-li využívat flexibilních pracovních úvazků,

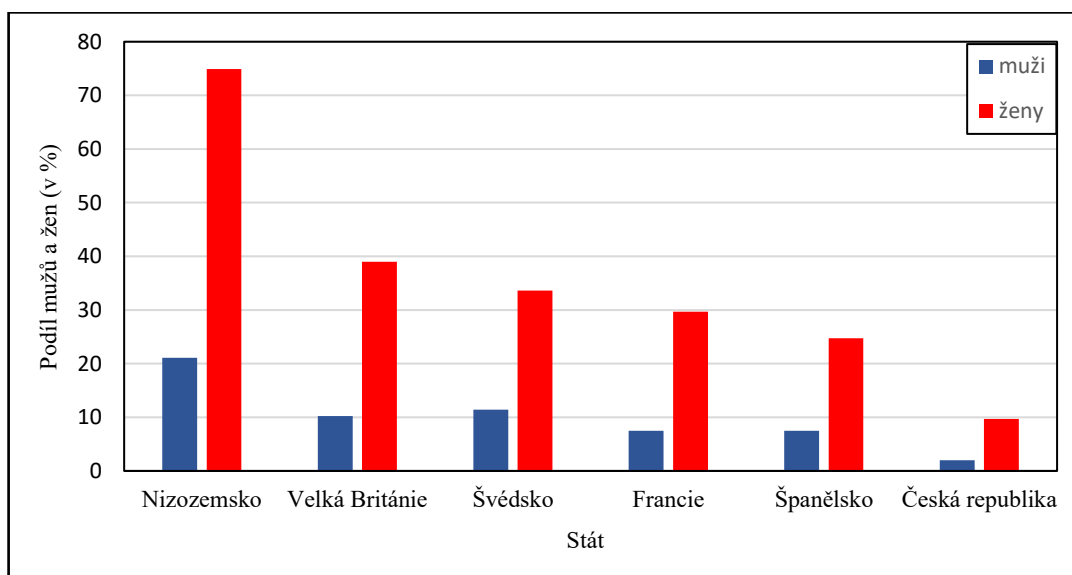
jejich ekonomický a sociální status se nezhorší do takové míry, jako když takové možnosti nemají. Například práce na částečný úvazek umožňuje ženě přispívat do rodinného rozpočtu a snižovat tak cenu dítěte (Junová, 2012).

S flexibilními pracovními úvazky je ovšem spojena i menší pravděpodobnost kariéerního růstu, menší příjem a omezený nárok na zaměstnanecké výhody a problematičnost návratu zpět k celému pracovnímu úvazku. Z tohoto důvodu vznikl koncept flexijistoty (flexicurity), který propojuje flexibilitu se sociálním zabezpečením. Tento koncept je součástí Evropské strategie zaměstnanosti od roku 2007. Flexijistota má zvýšit flexibilitu pracovního trhu spolu se stejnými sociálními benefity jako pro zaměstnance pracující na plný pracovní úvazek. Současně má přispívat ke genderové rovnosti prostřednictvím přístupu ke kvalitním pracovním místům pro ženy i muže (Formánková, Křížková 2009).

Mezi flexibilní formy práce řadíme částečné úvazky, pružnou pracovní dobu, možnost práce z domova a sdílení pracovního místa.

Nejrozšířenější formou je práce na částečný úvazek. Při zkráceném pracovním úvazku pracuje jedinec pouze určitou část klasické pracovní doby (méně než 30 hodin týdně). Náleží mu poměrná část mzdy, dovolené a benefitů. Zkrácený úvazek je vhodný pro rodiče, kteří ho mohou využít k udržení kontaktu se zaměstnáním během rodičovské dovolené. Rozdílné využití částečných úvazků v jednotlivých zemích souvisí nejen s jejich dostupností, ale i s jejich kvalitou. Můžeme říct, že jsou-li částečné úvazky rozšířeny, jejich kvalita bude na dobré úrovni. Částečné úvazky jsou využívány převážně ženami. Protože právě ony zajišťují většinu péče o děti (Junová, 2012).

Obrázek 9: Podíl mužů a žen pracujících na částečný úvazek v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018b

Nejrozšířenější jsou částečné úvazky u mužů i u žen v Nizozemsku (Obrázek 9). V roce 2016 pracovalo na částečný úvazek 21 % mužů a 75 % žen. V ostatních zemích až na Českou republiku se využití částečných úvazků mezi muži pohybuje okolo 10 %. V České republice jsou částečné úvazky obecně velmi málo rozšířené. V roce 2016 pouhé 2 % mužů pracovalo na částečný úvazek. Podíl žen využívajících částečný úvazek je v České republice na podobné úrovni jako u mužů v ostatních sledovaných státech (10 %). Důvodem malého využití částečných úvazků v České republice je ekonomická situace, která vyžaduje dva plné příjmy. Dále pak nedostatečná nabídka částečných úvazků a dlouhodobá tradice práce na celý úvazek (Eurofound, 2011). Částečné úvazky jsou v České republice spojovány s nízkými mzdami, krátkodobými kontrakty a malou kontrolou nad pracovní dobou (Wallace, 2003).

Ve Velké Británii pracuje 39 % žen na částečný úvazek. Ve většině případů zde ženy částečné úvazky využívají kvůli rodinným povinnostem. Legislativa je v tomto ohledu k matkám vstřícná. Pokud si požádají o částečný úvazek, zaměstnavatel jim musí vyhovět. Zamítnutí nastává pouze v závažných případech, například z obtížných provozních důvodů.

Ve Švédsku využívá částečný úvazek 34 % žen. Velká část z nich pracuje na částečný úvazek po celý život z důvodu dobrého ohodnocení těchto úvazků. Švédské ženy kombinují práci na částečný úvazek s rodičovskou dovolenou. Částečné úvazky jsou pro ženy ve Švédsku prostředkem, jak zůstat v kontaktu se zaměstnáním i po narození dětí.

Ve Francii je 30 % žen zaměstnáno na částečný úvazek. Ne vždy je to dobrovolné rozhodnutí. Téměř polovina žen by na plný úvazek pracovala ráda. Podobná situace je ve Španělsku, kde na částečný úvazek pracuje 25 % žen. Téměř 60 % z nich udává, že práci na plný úvazek nemohou najít (Blum, Koslowski, Moss, 2017).

Ve všech zemích je patrná souvislost mezi podílem pracujících na částečný úvazek a přítomností dítěte v rodině. U žen se s přítomností dítěte zvyšuje využití částečných úvazků, naopak u mužů se s narozením dítěte využití částečných úvazků zmenšuje. Velmi malé využití částečných úvazků muži souvisí s potřebou zajistit dostatečný příjem rodiny (Tabulka 6), jelikož omezení pracovní aktivity žen po narození dítěte souvisí se snížením příspěvků do rodinného rozpočtu.

Tabulka 6: Podíl mužů pracujících na částečný úvazek s dítětem a bez dětí v roce 2016

Stát	bez dětí	s dítětem
Nizozemsko	9,3	5,7
Velká Británie	11,0	9,1
Švédsko	13,2	8,6
Francie	9,1	5,8
Španělsko	25,4	15,7
Česká republika	3,1	0,6

Zdroj: Eurostat, 2018b

Tabulka 7: Podíl žen pracujících na částečný úvazek s dítětem a bez dětí v roce 2016

Stát	bez dětí	s dítětem do 6 let	s dítětem ve věku 6-11 let	průměrný počet hodin týdně
Nizozemsko	66,9	83,3	85,4	20,3
Velká Británie	29,0	56,1	53,1	19,6
Švédsko	33,5	38,4	33,3	24,7
Francie	26,9	35,5	30,9	23,2
Španělsko	22,4	27,7	28,8	18,9
Česká republika	8,6	19,8	10,1	21,5

Zdroj: Eurostat, 2018b

V Nizozemsku jsou částečné úvazky obecně rozšířené. Svědčí o tom 67% podíl bezdětných žen pracujících na částečný úvazek (Tabulka 7). U žen s dítětem podíl přesahuje 80 %. Větší využití částečného úvazku je provázáno s poskytováním péče v předškolních zařízeních, která často odpovídá zkrácenému pracovnímu úvazku. Většina dětí navštěvuje předškolní zařízení na méně než 30 hodin týdně, v průměru na 18 hodin týdně. O úpravu pracovního úvazku má zaměstnanec právo požádat po odpracovaných 6-ti měsících. Zaměstnavatelé nemají se snížením pracovního úvazku problém.

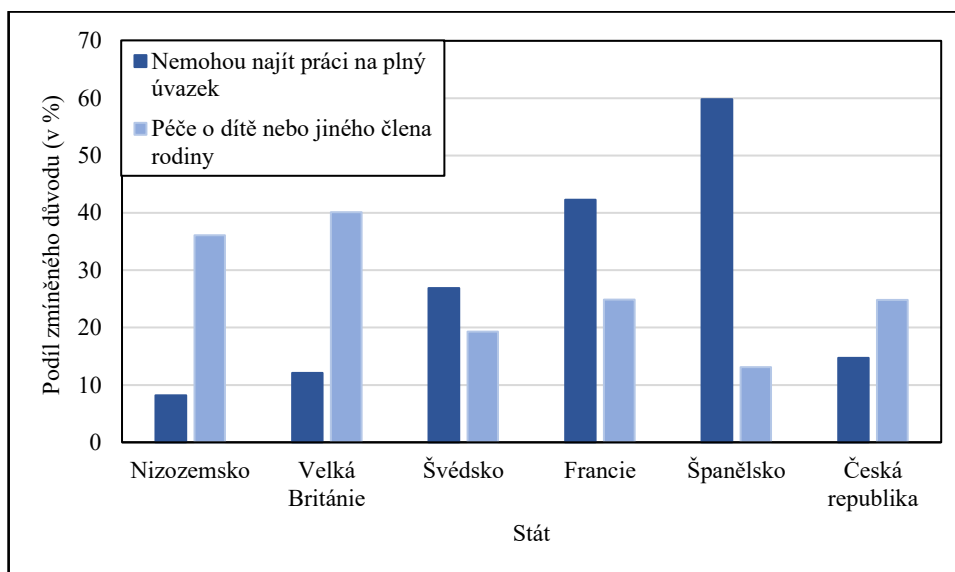
Druhý největší podíl žen pracujících na částečný úvazek je ve Velké Británii. I zde je souvislost mezi prací na částečný úvazek a předškolními zařízeními. Děti měly do roku 2016 nárok pouze na 15 hodin týdně zdarma. V průměru navštěvují předškolní zařízení 17 hodin týdně. Na částečný úvazek pracuje čtvrtina bezdětných žen a více než polovina žen s dítětem do 6-ti let věku.

Ve Švédsku, Francii a Španělsku využívá částečný úvazek okolo 30 % žen s dítětem. V těchto zemích převažuje zkrácená docházka do předškolních zařízení u menších dětí, starší děti je navštěvují na více než 30 hodin týdně. Ve Francii a Španělsku péče o děti není hlavním důvodem částečných úvazků. Většina žen by ráda pracovala na plný úvazek, ale nemohou takovou pozici najít.

V České republice je využití částečných úvazků velmi malé. Na částečný úvazek pracuje pouhých 8 % bezdětných žen. Nárůst podílu žen pracujících na částečný úvazek pozorujeme u žen s dětmi do 6-ti let věku (20 %). Ale oproti ostatním sledovaným zemím je toto zastoupení velmi malé. Ženy s dětmi buď zůstávají doma a nepracují, nebo pracují na celý pracovní úvazek. Jestliže děti navštěvují předškolní zařízení, tak na více než 30 hodin týdně. Po dosažení věku povinné školní docházky klesá podíl žen pracujících na částečný úvazek na minimální hodnotu (10 %).

Z výše uvedených dat vyplývá, že ženy nastupují na částečný úvazek z důvodu péče o dítě ve Velké Británii a v České republice. V ostatních zemích jsou částečné úvazky využívány podobně ženami s dětmi a bez dětí.

Obrázek 10: Nejčastěji zmiňované důvody práce na částečný úvazek u žen v roce 2016

Poznámky: Dalšími důvody byly: jiné rodinné povinnosti, vzdělání, vlastní onemocnění nebo zdravotní postižení a jiné důvody. Data jsou za ženy ve věku 20-64 let.

Zdroj: Eurostat, 2018b

Další formou flexibilního úvazku je pružná pracovní doba, která umožňuje přizpůsobit si pracovní dobu vlastním potřebám. Přizpůsobení pracovní doby je většinou individuální a záleží na domluvě zaměstnance se zaměstnavatelem. Výhodou práce z domova je prostorová flexibilita, zaměstnanci odpadá nutnost dojíždění. Pro práci z domova je ovšem nutná disciplína, jelikož domácí prostředí s sebou nese možnost rozptýlení od práce (Junová, 2012). Při sdílené pozici se dva lidé dělí o jeden plný pracovní úvazek. Rozdělují si pracovní povinnosti a odpovědnosti na hodinové nebo denní bázi. Při tomto rozdělení práce jsou zvýšené nároky na komunikaci mezi zaměstnanci, aby se předešlo dvojímu vykonávání stejné práce nebo opomenutí nějakého úkolu. Výhodou sdílené pozice je vzájemná zastupitelnost, dvojí kontrola práce a větší množství odpracované práce za jeden plat (Junová, 2012).

Tabulka 8: Zaměstnanci s možností flexibilních forem práce (v %)

Stát	Úprava pracovní doby		Práce z domova	
	muži	ženy	muži	ženy
Švédsko	62	63	40	40
Nizozemsko	54	63	37	37
Francie	42	42	26	26
Velká Británie	42	38	27	25
Česká republika	27	28	19	14
Španělsko	22	22	14	12

Zdroj: Eurofound, 2015

Nejflexibilnější pracovní úvazky jsou poskytovány ve Švédsku a Nizozemsku (Tabulka 8). Více než polovina zaměstnanců si může přizpůsobit pracovní dobu svým potřebám, kolem 40 % zaměstnanců nemusí dojíždět do zaměstnání a může svoji práci vykonávat z domova. Ve Francii a Velké Británii je využití flexibilních forem práce o něco menší. 41 % jedinců využívá úpravy

pracovní doby a čtvrtina vykonává svoji práci z domova. Nicméně pracovní podmínky lze v těchto státech označit za flexibilní a nakloněné rodičům s dětmi. Naopak v České republice a ve Španělsku má pouze čtvrtina zaměstnanců možnost úpravy pracovní doby a necelá pětina vykonává práci z domova. Pracovní trh v těchto zemích není flexibilní.

Kapitola 6

Zaměstnanost a rodičovství

V následující kapitole je nejprve hodnocena úroveň plodnosti v jednotlivých státech. V druhé části této kapitoly je pozornost zaměřena na trh práce, zkoumána je úroveň zaměstnanosti žen s dětmi v jednotlivých státech v porovnání s bezdětnými ženami a s muži. Poslední část této kapitoly je věnována vlivu harmonizačních opatření na zaměstnanost žen s dětmi.

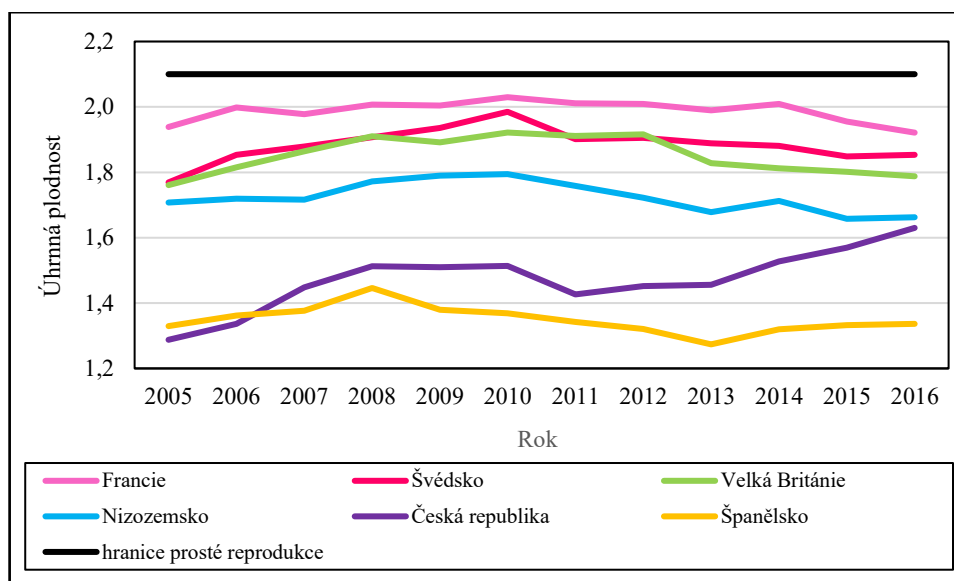
6.1 Intenzita plodnosti

V důsledku změn v druhé polovině 20. století klesla úroveň plodnosti evropských zemí pod hranici prosté reprodukce. Hranicí prosté reprodukce je hodnota 2,1 úhrnné plodnosti. Při této úrovni plodnosti zůstává zachována velikost populace. Při hodnotách úhrnné plodnosti pod hodnotou 2,1 hovoříme o nízké plodnosti. Ve 21. století rozlišujeme tři typy nízké plodnosti: Při nízké plodnosti dosahuje úhrnná hodnota mezi 2,1 a 1,5. Velmi nízká plodnost je při hodnotách úhrnné plodnosti od 1,3 do 1,5. Při extrémně nízké plodnosti dosahuje ukazatel úhrnné plodnosti hodnot menší než 1,3 (Sirovátka, 2006).

V současnosti nedosahují hodnoty úhrnné plodnosti v žádné ze zemí Evropské unie hranice prosté reprodukce. Přesto se úroveň plodnosti v jednotlivých státech značně liší. Zatímco v západních zemích se plodnost pohybuje těsně pod hranicí prosté reprodukce, v jižních a východních zemích je plodnost hluboko pod touto hranicí (Frejka, Sobotka, 2008). V posledních letech se ukazuje, že klíčové v řešení problému nízké plodnosti je umožnění harmonizace práce a rodiny a podpora genderové rovnosti (Hašková 2009; Rychtaříková 2004).

Základním ukazatelem plodnosti v daném kalendářním roce je úhrnná plodnost. Hodnoty úhrnné plodnosti závisí na časování porodů, proto mohou jeho hodnoty v čase kolísat (Sirovátka, 2006).

Obrázek 11: Úhrnná plodnost ve vybraných státech v letech 2005-2016

Zdroj: Eurostat, 2018a

Nejvíce se hodnotám prosté reprodukce blíží Francie (Obrázek 11). Ve Francii pozorujeme nejvyšší a nejstabilnější plodnost z vybraných států. V letech 2008-2014 dosahovala úhrnná plodnost hodnoty 2,0. Ve Francii má rodinná politika pronatalitní charakter. Kombinuje jednak pronatalitní opatření, zároveň podporuje rodinu jako celek (Hantrais, Letablier, 1996). Ve Francii se podařilo vytvořit příznivé postoje k vícedětným rodinám. K vyššímu počtu dětí navíc přispívá relativně stabilní populačně věková struktura (Toulemon a kol., 2008).

Ve Švédsku se úhrnná plodnost zvýšila z hodnoty 1,77 v roce 2005 na hodnotu 1,85 v roce 2016. Je zde kladen velký důraz na genderovou rovnost jak ve společnosti, tak v rodině. Otcové se aktivně podílí na péči o děti. Účast rodičů na trhu práce je usnadněna širokou dostupností formálních zařízení péče. Stabilní systém rodinné politiky s velmi dobrými podmínkami pro sladění pracovního a rodinného života je důvodem relativně vysoké úrovně plodnosti (Hoem, 2005).

Ve Velké Británii úhrnná plodnost rostla z počáteční hodnoty 1,76 v roce 2005 na hodnotu 1,92 v roce 2010. Tento nárůst byl způsoben narozením odloženým dětí (větší plodnost strašících žen). Od té doby stejným tempem klesala na hodnotu 1,77 v roce 2016.

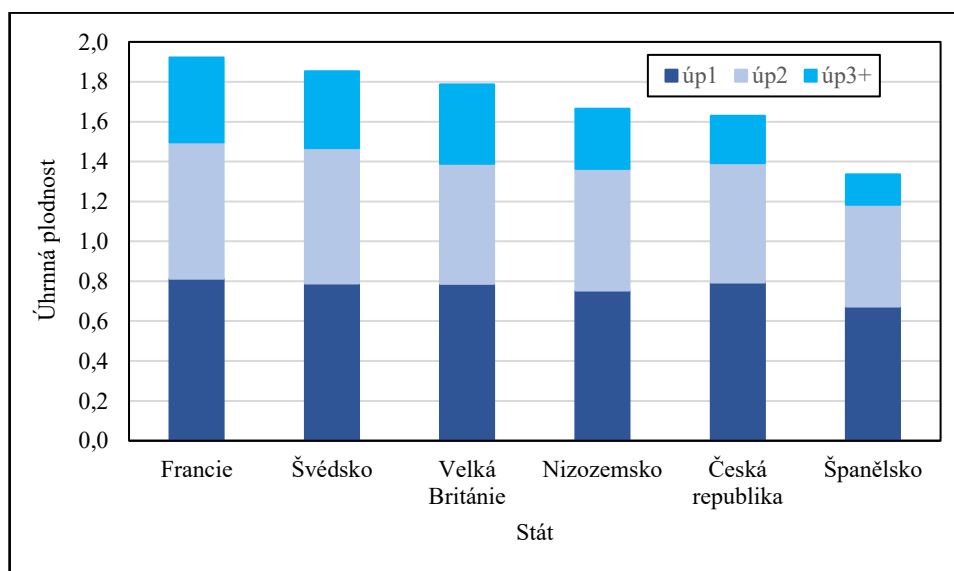
V Nizozemsku pozorujeme stabilní plodnost kolem hodnoty 1,7 po celé sledované období, ačkoli rodinná politika neaplikuje žádné pronatalitní opatření. Povaha pracovního trhu v Nizozemsku umožňuje ženám zvládat rodinné povinnosti i zaměstnání.

Ve Španělsku se v celém sledovaném období pohybuje plodnost na hranici extrémně nízké plodnosti (1,3). Z počáteční hodnoty 1,3 v roce 2005 úhrnná plodnost narostla na hodnotu 1,44 v roce 2008. Tento nárůst lze vysvětlit vlivem zvýšení počtu imigrantů, u kterých je zpočátku plodnost vyšší. Tento efekt je však vždy pouze dočasný (Gonzales-Ferrer, 2011). V roce 2016 byla úhrnná plodnost opět na hodnotě 1,3. Jednak byl vývoj plodnosti zpomalen ekonomickou krizí. Současně se na nízkých hodnotách plodnosti podepisuje odklad rodičovství do vyššího věku. Další příčinou nízké plodnosti je snížení rodin se 3 a více dětmi (Baizan, 2016). Navzdory těmto nízkým hodnotám není španělská rodinná politika zaměřená na podporu rodin.

V České republice je vývoj plodnosti odlišný od ostatních zemí. Ve sledovaných letech pozorujeme nárůst úhrnné plodnosti z hodnoty 1,29 v roce 2005 na hodnotu 1,63 v roce 2016. Nárůst plodnosti byl způsoben narozením odložených dětí početné generace ze 70. let 20. století. Rození dětí u této generace bylo podpořeno zlepšením podmínek při pobírání rodičovského příspěvku z let 2007 a 2008. Bongaarts a Sobotka (2012) za důvod nárůstu plodnosti pokládají zpomalení tempa odkladu rození dětí.

Regionální rozdíly v úhrnné plodnosti bývají vysvětlovány rozdílností v režimech sociálního státu, v rodinných politikách a genderové rovnosti (Frejka, Sobotka, 2008). Politická a ekonomická situace nebo změny v opatřeních rodinné politiky mohou způsobit kolísání hodnot úhrnné plodnosti. Na tyto situace většina lidí reaguje urychlením nebo odkladem založení (popřípadě rozšíření) rodiny. V případě odkladu dojde k poklesu úhrnné plodnosti, ale na konečnou plodnost to nemá vliv (Sobotka, 2005).

Obrázek 12: Úhrnná plodnost podle pořadí narozeného dítěte v roce 2016

Poznámka: úř1 – úhrnná plodnost dětí prvního pořadí, úř2 – úhrnná plodnost dětí druhého pořadí, úř3 – úhrnná plodnost dětí třetího a vyššího pořadí

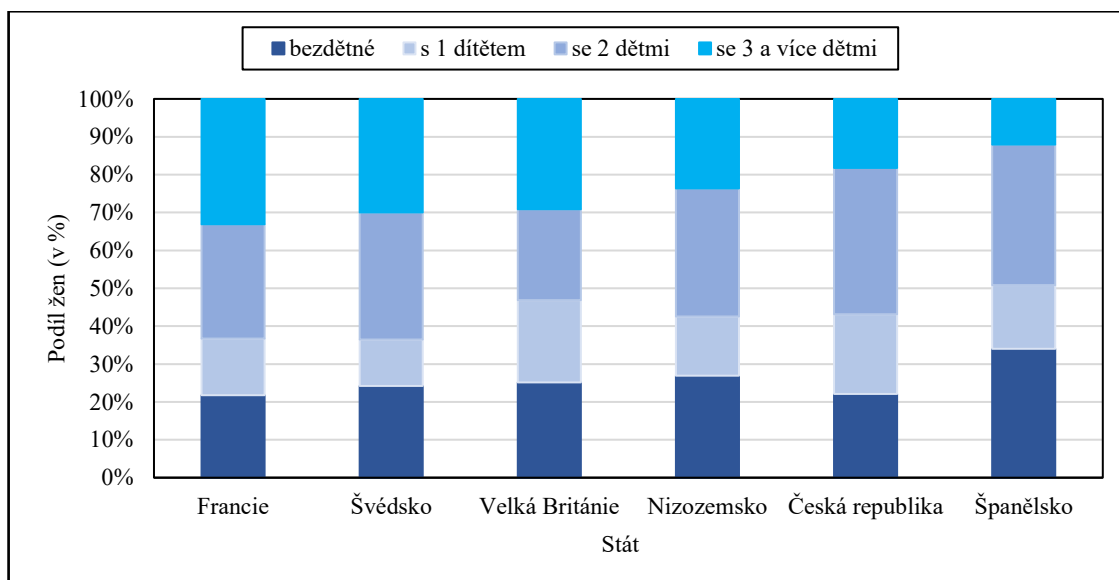
Zdroj: Eurostat, 2018a; vlastní výpočty

Z úhrnné plodnosti podle pořadí narozeného dítěte vidíme, jak se na celkové plodnosti podílí děti narozené prvního, druhého nebo třetího a vyššího pořadí. Ve všech sledovaných zemích se na celkové úhrnné plodnosti v roce 2016 nejvíce podílely děti prvního a druhého pořadí (Obrázek 12). Můžeme říct, že rozdíly v celkové úrovni plodnosti jsou způsobeny rozdílným zastoupením dětí třetího a vyššího pořadí. V zemích s nejvyšší celkovou úhrnnou plodností se děti třetího a vyššího pořadí rodí více než v zemích s celkovou nižší úhrnnou plodností. Nejméně jsou děti třetího a vyššího pořadí zastoupeny ve Španělsku, nejvíce se dětí třetího a vyššího pořadí rodí ve Francii, Švédsku a Velké Británii.

Na základě měr plodnosti podle narození dítěte můžeme určit strukturu žen podle počtu dětí. Vzhledem k tomu, že míry plodnosti podle pořadí jsou za daný kalendářní rok, je tato struktura hypotetická, ale díky ní si můžeme udělat obrázek o bezdětnosti žen.

Ve Francii a Švédsku převažují vícedětné rodinné modely (Obrázek 13). Ve Francii jsou nejvíce zastoupeny ženy se třemi dětmi, ve Švédsku je nejvíce žen se dvěma dětmi. Ve Velké Británii jsou nejvíce zastoupeny ženy se třemi dětmi. Ale celkově téměř polovinu tvoří ženy bezdětné a ženy s jedním dítětem. V Nizozemsku a České republice převažují také vícedětné modely. Nejvíce jsou zastoupeny ženy se dvěma dětmi. Ve Španělsku je největší podíl žen se dvěma dětmi, nicméně podíl bezdětných žen je podobný. Nadpoloviční většinu tvoří ženy bezdětné a s jedním dítětem.

Obrázek 13: Struktura žen podle počtu dětí v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018a; vlastní výpočty

Společným trendem pro všechny země je posun v časování plodnosti. Odklad prvního těhotenství do vyššího věku znamená nejen zkrácení reprodukčního období, ale také růst potíží s otěhotněním, což má za následek menší počet narozených dětí (Mareš, 2006).

K nejvýraznějšímu posunu v časování rození dětí došlo ve sledovaných letech v České republice (Obrázek 14). V roce 2005 se nejvíce dětí rodilo ženám ve věku 25-29 let. V roce 2016 byla největší intenzita plodnosti ve věkové skupině 30-34 let. Zároveň v roce 2016 pozorujeme nárůst intenzity plodnosti ve věkové skupině 35-39 let. Průměrný věk matky při narození dítěte byl 30 let v roce 2016, což je nejnižší hodnota ze sledovaných zemí.

Míra plodnosti zůstala ve Francii po celé období zachována. Snížení intenzity mladších věkových skupin vykompenzovalo zvýšení intenzity plodnosti žen ve vyšším věku. Nejvyšší intenzita plodnosti se z věkové skupiny 25-29 let v roce 2005 přesunula do věkové skupiny 30-34 let v roce 2016. Průměrný věk při narození prvního dítěte v roce 2016 byl 30,5 let.

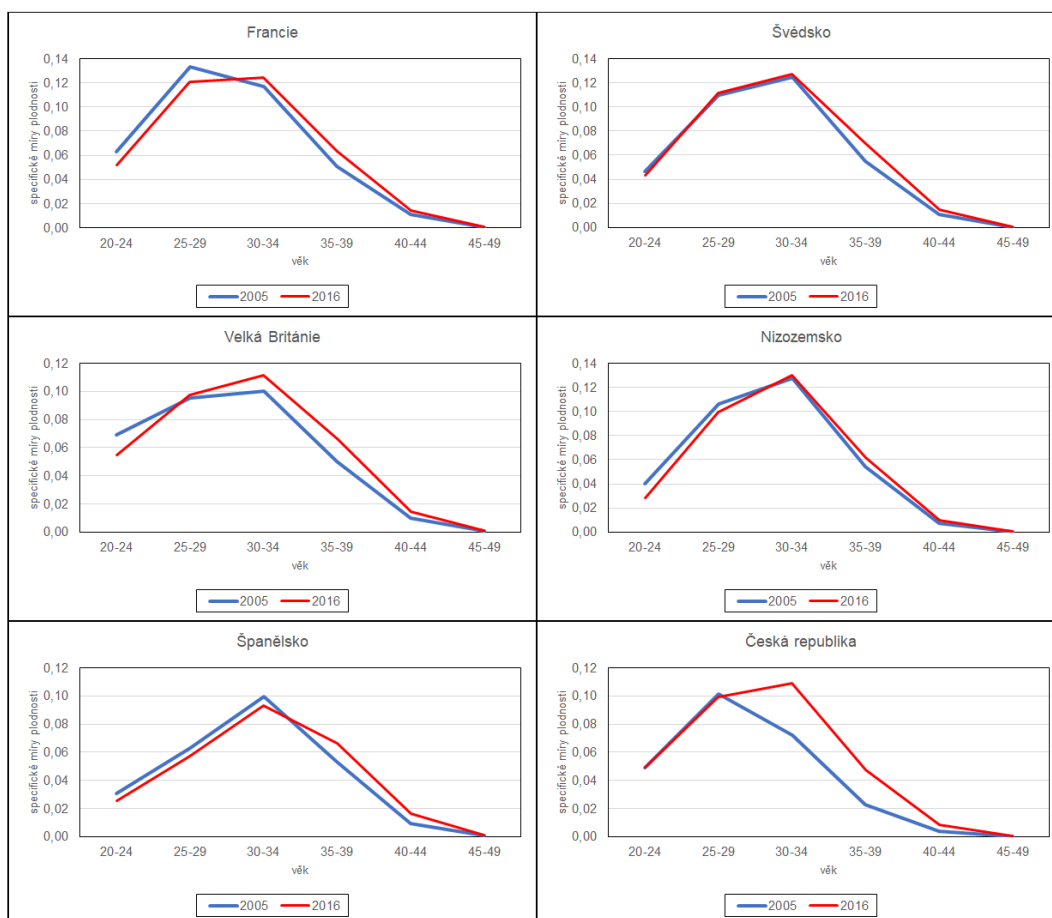
Ve Velké Británii byla nejvyšší intenzita plodnosti ve věkové skupině 30-34 let už v roce 2005. V roce 2016 pozorujeme pokles plodnosti ve věkové skupině 20-24 let, a naopak nárůst intenzity ve starších věkových skupinách. Průměrný věk matky při narození dítěte činil 30,4 let v roce 2016.

Ve Švédsku se během sledovaných let intenzita plodnosti nijak výrazně nezměnila. Pozorujeme pouze nárůst intenzity plodnosti starších věkových skupin. Průměrný věk při narození dítěte byl 31,1 let v roce 2016.

V Nizozemsku byla nejvyšší intenzita plodnosti ve věkové skupině 30-34 let po celé sledované období. V roce 2016 pozorujeme snížení plodnosti mladších věkových skupin oproti roku 2005. Nárůst intenzity plodnosti starších věkových skupin tento pokles kompenzuje pouze částečně. Průměrný věk matky při narození dítěte byl 31,3 let v roce 2016.

Ve Španělsku byla nejvyšší intenzita plodnosti po celé období také ve věkové skupině 30-34 let. Intenzita plodnosti se však v roce 2016 v této věkové skupině snížila v porovnání s rokem 2005. Nárůst intenzity plodnosti pozorujeme ve starších věkových skupinách. Naopak v mladších věkových skupinách pozorujeme pokles. Celková plodnost byla v roce 2005 stejná jako v roce 2016. Průměrný věk matky při narození dítěte byl 32 let v roce 2016, což je nejvyšší hodnota ze sledovaných zemí.

Obrázek 14: Vývoj specifických měr plodnosti žen podle věku v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018a

6.2 Zaměstnanost žen

Otázka zaměstnanosti žen je středem pozornosti Evropské unie. Současné cíle v oblasti zaměstnanosti jsou určeny strategií Evropa 2020. Cíle do roku 2010 byly vytyčeny Lisabonskou strategií.

Cílem Lisabonské strategie bylo dosažení míry zaměstnanosti ve výši 70 %. V roce 2010 bylo této úrovni dosaženo v Nizozemsku a ve Švédsku. V případě Velká Británie s 69,4 % můžeme cíl také považovat za splněný. Ostatní sledované státy cíle nesplnily. V České republice

a ve Francii se zaměstnanost pohybovala kolem 65 %. Nejnižší míra zaměstnanosti byla ze sledovaných států v roce 2010 ve Španělsku, kde nedosáhla ani hranice 60 %.

Cíle pro rok 2020 si každý stát stanovil podle svých možností tak, aby Evropská unie jako celek dosáhla 75% úrovně zaměstnanosti. Nad tuto hranici se v míře zaměstnanosti v roce 2016 dostalo Švédsko, Nizozemsko, Česká republika a Velká Británie (Tabulka 9). Ve Španělsku a Francii této hranice nebylo dosaženo. Vytyčené národní cíle v roce 2016 splnilo Švédsko (80 %) a Česká republika (75 %). Velká Británie si národní cíl v této oblasti nestanovila, ostatní státy své národní cíle zatím nesplnily.

Vytyčené cíle týkající se zaměstnanosti žen byly shodně jako u celkové zaměstnanosti v roce 2010 splněny ve Švédsku, Nizozemsku, Velké Británii a Francii. Česká republika skončila 4 procentní body pod vytyčenou hranicí. Ze sledovaných států byla nejnižší míra zaměstnanosti žen v roce 2010 dosažena ve Španělsku (53 %). Z hodnot pro rok 2020 vidíme značný posun. Ve Švédsku, Nizozemí a Velké Británii byla zaměstnanost žen nad 70 %. Česká republika a Francie dosáhly hodnot nad 65 %. Pro Českou republiku bylo překročení 65% hranice dílčím cílem pro rok 2020. Nejnižší hodnoty ženské zaměstnanosti byly dosaženy opět ve Španělsku, kde hodnota stále nepřesáhla 60% hranici.

Tabulka 9: Míra zaměstnanosti ve vybraných státech (v %)

Stát	Celkem			Ženy		
	15-64 let		20-64 let	15-64 let		20-64 let
	2005	2010	2016	2005	2010	2016
Švédsko	72,5	72,1	81,2	70,4	69,7	79,2
Francie	61,7	63,8	64,0	58,4	59,8	66,3
Velká Británie	71,8	69,4	77,5	65,8	64,0	72,1
Nizozemsko	73,2	74,7	77,1	66,4	69,3	71,6
Česká republika	64,8	65,0	76,7	56,3	56,3	68,6
Španělsko	63,6	58,8	63,9	51,8	52,8	58,1

Poznámky: Červeně jsou zvýrazněny hodnoty splňující kritéria Lisabonské strategie. Modře jsou zvýrazněny hodnoty splňující národní cíle strategie Evropa 2020.

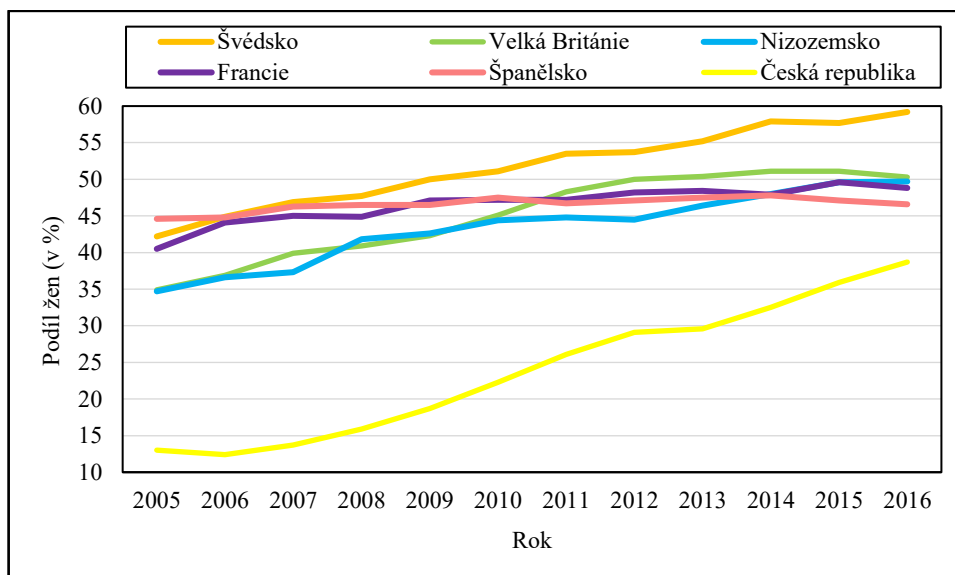
Zdroj: Eurostat, 2018b

Jedním z důvodů nárůstu zaměstnanosti žen je zvyšování úrovně dosaženého vzdělání (Thévenon, 2013). Ukazatel charakterizující úroveň vzdělání udává podíl osob z věkové skupiny 30-34 let, které dokončily vysokoškolské vzdělání. Zvýšení podílu osob ve věku 30-34 let s dokončeným vysokoškolským vzděláním je jedním z cílů strategie Evropa 2020. Cílem je dosažení 40% podílu osob s vysokoškolským vzděláním ve věkové skupině 30-34 let.

Podíl žen s vysokoškolským vzděláním neustále roste. Největší podíl vysokoškolaček (Obrázek 15) najdeme ve Švédsku (59 %). Naopak nejmenší podíl vysokoškolaček se vyskytuje v České republice (39 %), v ostatních zemích je podíl kolem 50 %. Ačkoli je v České republice podíl vysokoškolaček nejmenší, v průběhu sledovaných let značně narostl. V roce 2005 Česká republika s 13% podílem vysokoškolaček zaostávala za ostatními zeměmi, kde se tento podíl pohybovat kolem 40 %.

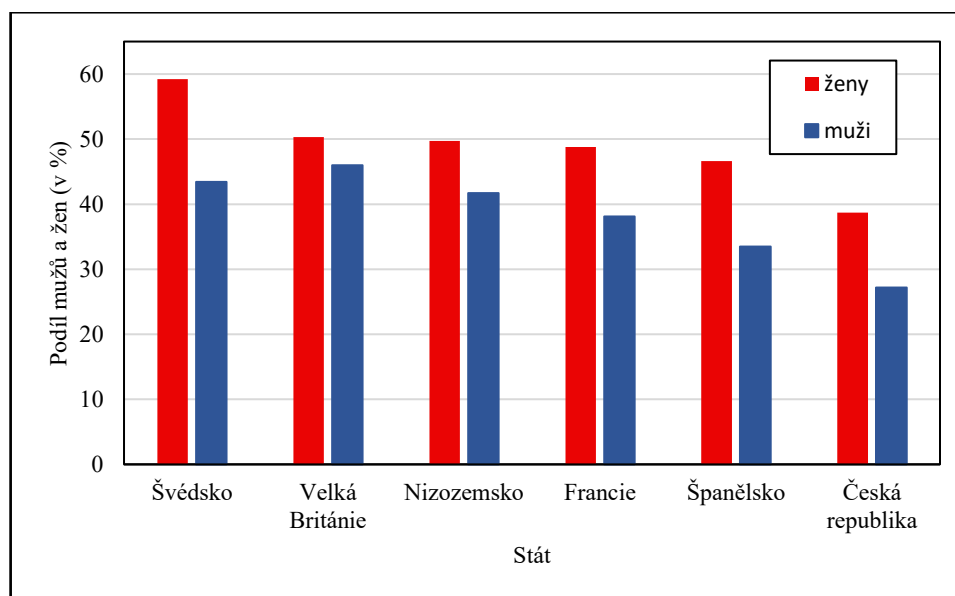
Obrázek 15: Vývoj podílu žen s vysokoškolským vzděláním ve věkové skupině 30-34 let v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

V roce 2016 byl ve všech sledovaných státech větší podíl žen s vysokoškolským vzděláním než mužů (Obrázek 16). Největší rozdíl, o 16 procentních bodů, pozorujeme ve Švédsku. Naopak nejmenší rozdíly v podílu vysokoškoláků jsou ve Velké Británii (4 p.b.) a v Nizozemsku (8 p.b.). V ostatních zemích je rozdíl přes 10 procentních bodů.

Obrázek 16: Podíl mužů a žen s vysokoškolským vzděláním ve věkové skupině 30-34 let v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

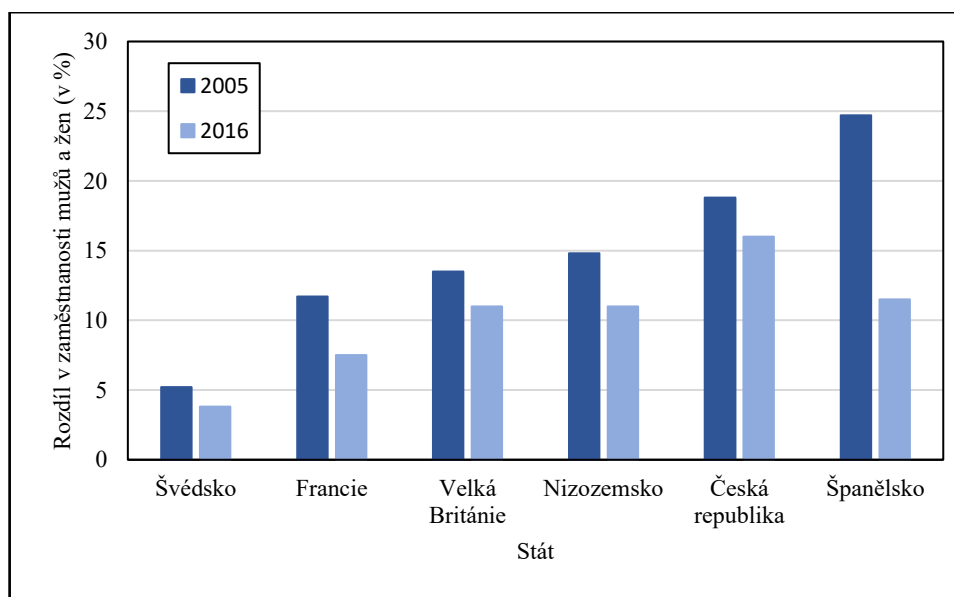
6.2.1 Vliv rodičovství na zaměstnanost

I přes rostoucí vzdělanost žen a míru zaměstnanosti, stále přetrvávají rozdíly v zaměstnanosti mezi muži a ženami. Rozdíl v zaměstnanosti je způsoben odlišným vývojem během života.

Zatímco vývoj zaměstnanosti u mužů je kontinuální. Po dokončení vzdělání nastupují na trh práce a udržují se na něm až do dosažení důchodového věku. Participace na pracovním trhu je u žen ovlivněna mateřstvím. Postavení na trhu práce a kariérní volby jsou u žen spojeny s rodičovstvím (realizovaným nebo potenciálním) mnohem více než u mužů (Bartáková, 2006).

Ve spojitosti s mateřstvím pozorujeme u žen dva typy participace na trhu práce. Prvním a také častějším typem je přerušovaná pracovní kariéra. Ženy trh práce dočasně opouštějí v souvislosti s narozením dítěte. Mezi 25-40 lety přestávají pracovat a celodenně pečují o děti a se začátkem školní docházky dítěte se na trh práce se vracejí. Tyto ženy investují do své kariéry méně času, z čehož pak plyne nižší příjem po zbytek života. V rodině jsou role tradičně rozděleny, kdy muž je v roli živitele rodiny a žena pečuje o děti a domácnost. Druhým typem je kontinuální pracovní kariéra, kdy ženy opouští pracovní trh minimálně (často nepřestávají pracovat ani po narození dětí) (Velminckx, 2002). S rostoucí vzdělaností a zvyšujícími se aspiracemi žen na pracovní a společenské uplatnění, se zdá být tento typ vhodnější. Participace žen na trhu práce během rodičovství je silně ovlivněna podmínkami jednotlivých států pro sladění práce a rodičovství (Sirovátka, 2003).

Obrázek 17: Rozdíl v zaměstnanosti mužů a žen v letech 2005 a 2016

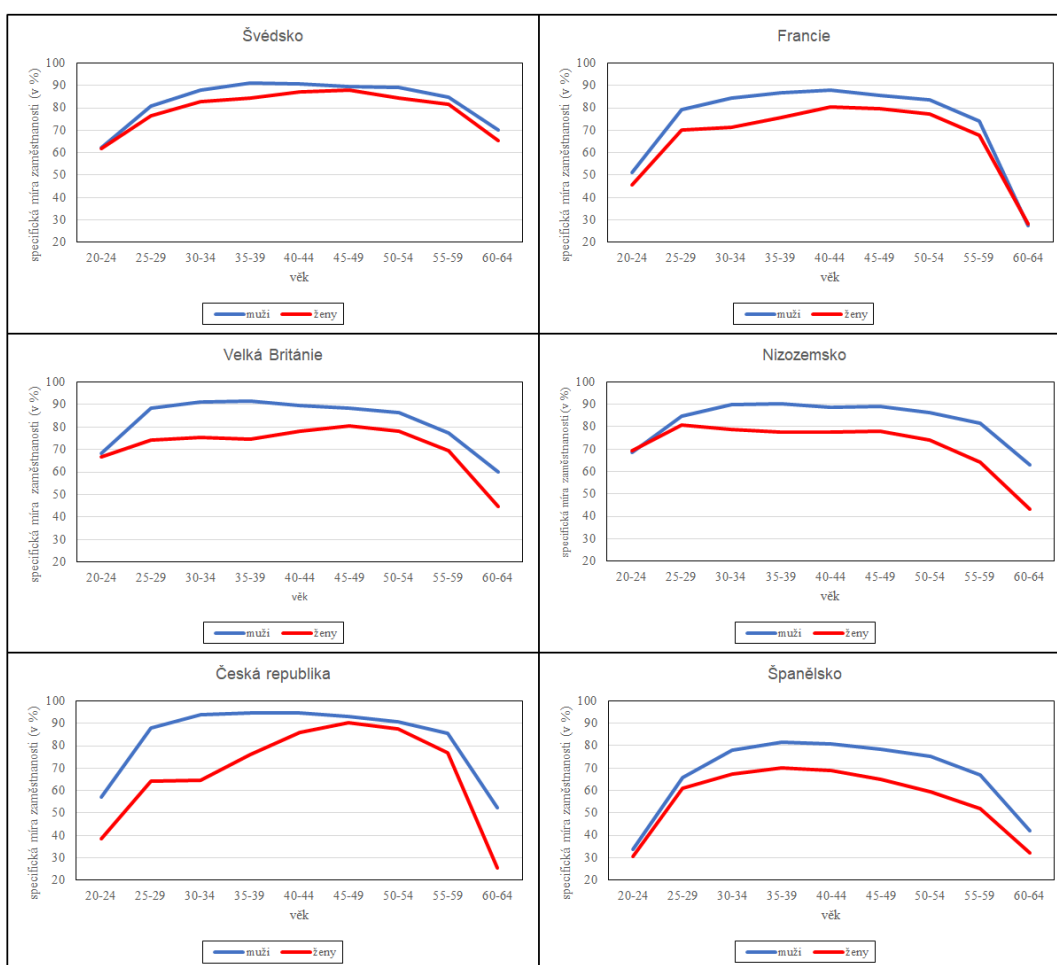
Zdroj: Eurostat, 2018c

Nejmenší rozdíly v zaměstnanosti podle pohlaví (Obrázek 17, 18) jsou ve Švédsku (3,8 p.b.). Největší rozdíl je ve věkové skupině 35-39 let a činí necelých 7 procentních bodů. Poté se rozdíl postupně snižuje. V ostatních zemích jsou rozdíly v zaměstnanosti mužů a žen patrné zejména ve věku typickém pro rodičovství. V Nizozemsku je ve věkové skupině 20-24 let zaměstnáno více žen než mužů. Od 25 let zaměstnanost mužů převyšuje zaměstnanost žen. Rozdíl kolem 11 procentních bodů je v období spojeném s rodičovstvím a přetrvává až do konce pracovního života. Nejvyšší rozdíl je 13 procentních bodů mezi 35-39 lety. Ve Francii je maximální rozdíl 13 procentních bodů mezi 30 a 35 lety, poté se rozdíl snižuje. Ve Španělsku rozdíl mezi pohlavími narůstá s věkem. Ve Velké Británii je rozdíl mezi 35-39 lety 17 procentních bodů, který se poté snižuje. Největší rozdíly v zaměstnanosti mužů a žen pozorujeme v České republice. Rozdíl

necelých 19 procentních bodů převyšuje nejvyšší rozdíly v ostatních zemích. Tento rozdíl v České republice s věkem dále narůstá. Mezi 35-39 lety je opět na necelých 19 procentních bodech. Poté rozdíl rapidně snižuje a je téměř minimální. Největší rozdíl mezi zaměstnaností mužů a žen je 29 procentních bodů ve věku 30-34 let.

Rodičovství se podepisuje na zaměstnanosti žen nejvíce v České republice. Z ostatních sledovaných zemí pozorujeme značný vliv rodičovství na ženskou zaměstnanost také ve Velké Británii. Nejméně se rodičovství podepisuje na zaměstnanosti žen ve Švédsku. V ostatních zemích je vliv rodičovství na zaměstnanost žen podobný. Ve Švédsku tak zřejmě jsou nejlepší podmínky pro sladění pracovního a rodinného života. Naopak nejtěžší je skloubit práci a rodinu pro ženy v České republice. Pro ženy ve Velké Británii je skloubení práce a rodiny zřejmě komplikovanější než ve zbytku sledovaných zemí.

Obrázek 18: Specifické míry zaměstnanosti mužů a žen ve vybraných zemích v roce 2016

Zdroj: Eurostat, 2018c

V zemích Evropské unie má rodičovství na ženy odlišný dopad. Záleží, jak velká část odpovědnosti za rodinu připadá na ženu. Větší zaměstnanost a relativně udržitelnou plodnost vykazují státy, které zavedly opatření pro sladování pracovního a rodinného života. Vliv rodičovství na zaměstnanost pozorujeme u jedinců s dětmi a bez dětí ve věku 20-49 let (Moss, Korintus, 2008). V případě bezdětných je rozdíl v zaměstnanosti minimální. U jedinců s dítětem

rozdíl narůstá. Největší rozdíly mezi pohlavími pozorujeme s dítětem do 6 let věku. Po dosažení věku povinné školní docházky se rozdíly snižují.

Rodičovství ovlivňuje pracovní zapojení žen i mužů, avšak s rozdílným výsledkem (Tabulky 10, 11). Ve všech sledovaných zemích dosahují muži s dítětem do 6 let vyšší míry zaměstnanosti než bezdětní muži. Narození dítěte upevňuje pozici muže na pracovním trhu, což může souviset s tradiční rolí muže jako živitele rodiny (vyšší motivace do pracovního nasazení). Na ženy má rodičovství zcela opačný dopad. Pozice žen na pracovním trhu se s narozením dítěte zhoršuje.

Společným rysem ve sledovaných zemích je rozdílný vývoj zaměstnanosti žen s dítětem, oproti bezdětným ženám a mužům. Obecně můžeme u jedinců s dětmi říct, že snížení zaměstnanosti žen je doprovázeno zvýšením zaměstnanosti u mužů. U mužů není míra zaměstnanosti závislá na věku dítěte. Naopak míra zaměstnanosti žen je věkem dítěte silně ovlivněna.

Tabulka 10: Míra zaměstnanosti mužů a žen ve věku 20-49 let podle věku nemladšího dítěte v roce 2005 (v %)

Stát	Muži			Ženy		
	< 6 let	6-11 let	bez dětí	< 6 let	6-11 let	bez dětí
Švédsko	92,4	92,4	90,5	75,4	81,6	74,4
Francie	90,8	92,2	80,8	62,7	75,4	76,3
Velká Británie	90,5	90,1	83,7	57,2	72,9	83,6
Nizozemsko	93,7	93,9	86,8	70,0	73,3	84,1
Česká republika	92,4	93,7	85,8	35,2	79,9	82,0
Španělsko	92,2	90,7	83,5	56,0	59,0	74,0

Poznámka: údaje za Švédsko jsou za rok 2009

Zdroj: Eurostat, 2018c

Tabulka 11: Míra zaměstnanosti mužů a žen ve věku 20-49 let podle věku nemladšího dítěte v roce 2016 (v %)

Stát	Muži			Ženy		
	< 6 let	6-11 let	bez dětí	< 6 let	6-11 let	bez dětí
Švédsko	94,1	94,6	77,6	82,0	86,6	74,5
Francie	87,0	89,1	73,5	62,5	77,9	73,9
Velká Británie	92,9	91,6	84,9	65,5	76,7	83,7
Nizozemsko	94,1	94,1	81,8	75,7	79,0	78,6
Česká republika	95,6	96,1	89,3	44,7	91,6	85,4
Španělsko	83,4	83,6	71,2	61,3	64,0	70,8

Zdroj: Eurostat, 2018c

Největší hodnoty míry zaměstnanosti ze sledovaných států v roce 2016 vykazuje Česká republika (Tabulka 11). Zaměstnanost bezdětných mužů je nejvyšší (89,3 %) a s narozením dítěte tyto hodnoty dále narůstají (96 %). Zaměstnanost bezdětných žen (85 %) a žen s dítětem ve věku 6-11 let je nejvyšší (91 %), napopak zaměstnanost žen s malým dítětem je znatelně nejnižší (45 %). Vliv rodičovství na zaměstnanost žen je v České republice opravdu specifický. Rozdíl v zaměstnanosti bezdětných žen je o 40 procentních bodů vyšší než zaměstnanost žen s dítětem do

6 let. Tento rozdíl je ze sledovaných států největší a pohybuje se v úplně jiných hodnotách oproti ostatním sledovaným státům. Po nástupu dětí do školy zaměstnanost žen rapidně narůstá. Což značí špatné podmínky pro sladění práce a rodičovství v období, než děti nastoupí do školy. Po nástupu do školy se zaměstnanost žen rapidně navyšuje.

Ve Švédsku, jako v jediném ze sledovaných států, se rodičovství na zaměstnanosti podepisuje pozitivně u mužů i u žen. Zaměstnanost bezdětných mužů je pod 80 %, u mužů s dítětem narůstá na 94 %. Zaměstnanost žen s přítomností dítěte ve Švédsku narůstá, což je zcela opačný vývoj než v ostatních sledovaných zemích. Což svědčí o výborných podmínkách pro sladění práce a rodičovství. Zaměstnanost bezdětných žen dosahuje 75 %, zaměstnanost žen s dítětem se pohybuje okolo 85 %.

V Nizozemsku se rodičovství na zaměstnanosti žen podepisuje minimálně. Zaměstnanost žen se pohybuje kolem 78 % a drží na podobné úrovni s dětmi i bez dětí. Míra zaměstnanosti bezdětných mužů (82 %) patří ze sledovaných států k těm vyšším, u mužů s dítětem dosahuje zaměstnanost 94 %.

Ve Francii je zaměstnanost bezdětných mužů 73 % a zaměstnanost mužů s dětmi je těsně pod hranicí 90 %. Na zaměstnanosti žen s malými dětmi se rodičovství podepisuje. Zaměstnanost bezdětných žen dosahuje 74 %, s dítětem do 6 let klesá na 63 %. Ale podobně jako v České republice, po nástupu do školy je zaměstnanost žen s dětmi větší než u žen bezdětných. Zaměstnanost žen s dítětem mezi 6-11 lety dosahuje 78 %.

Zaměstnanost mužů ve Velké Británii patří mezi nejvyšší ze sledovaných států. Zaměstnanost bezdětných mužů je 85 %, s dětmi se pohybuje okolo 92 %. Rodičovství se zřetelně podepisuje na ženách. Rozdíl o 18 procentních bodů mezi ženami s dítětem do 6 let a bezdětnými ženami je druhý největší ze sledovaných států. Zaměstnanost bezdětných žen je 84 %. S dítětem do 6 let se snižuje na 66 %. Po nástupu dětí do školy zaměstnanost žen narůstá (77 %), ale hodnot bezdětných žen nedosahuje.

Ve Španělsku jsou hodnoty zaměstnanosti pro obě pohlaví nejnižší ze sledovaných států. Zaměstnanost bezdětných mužů je 71 %, s dítětem narůstá na 83 %. Rozdíl mezi zaměstnaností žen s dítětem do 6 let a bezdětných žen je 9 procentních bodů, což je druhý nejmenší rozdíl ze sledovaných států. S rostoucím věkem dítěte však nedochází k výraznému nárůstu v zaměstnanosti a rozdíl přetrvává i u žen se starším dítětem. Stejně jako ve Velké Británii i ve Španělsku je zaměstnanost bezdětných žen vyšší než zaměstnanost žen s dítětem. Zaměstnanost bezdětných žen je 71 %, s dítětem do 6 let se snižuje na 61 %, se starším dítětem narůstá na 64 %.

Vliv rodičovství na zaměstnanost pozorujeme u obou pohlaví. U mužů má rodičovství na zaměstnanost pozitivní vliv ve všech sledovaných státech. Naopak u žen má rodičovství negativní vliv na jejich zaměstnanost. Výjimkou ze sledovaných států je Švédsko. Vliv rodičovství na zaměstnanost žen je pozitivní, stejně jako u mužů.

Při srovnání míry zaměstnanosti z roku 2016 s rokem 2005, vidíme, že došlo ke zlepšení hodnot zejména u žen s malými dětmi (Tabulka 10, 11). Mimo Francii, došlo v ostatních zemích k nárůstu míry zaměstnanosti žen s dětmi do 6 let věku. Největší nárůst míry zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let byl zaznamenán v České republice, a to o 10 procentních bodů. Nicméně i přes největší nárůst je v České republice zaměstnanost těchto žen oproti ostatním zemím nízká. Třetí

největší nárůst hodnot míry zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let byl zaznamenán také ve Švédsku (7 p.b.).

Tabulka 12: Míra zaměstnanosti žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2005

Stát	bez dětí	1 dítě	2 děti	3 a více dětí
Švédsko	71	75,1	81,5	74
Francie	60,3	70,6	64,6	43,5
Velká Británie	70,4	64,8	57,3	40
Nizozemsko	64,4	75,1	71,6	56,4
Česká republika	60,1	35,9	37,7	29
Španělsko	57,3	59,9	53,1	44,9

Poznámka: věk nejmladšího dítěte do 6 let; údaje za Švédsko jsou za rok 2009

Zdroj: Eurostat, 2018c

Tabulka 13: Míra zaměstnanosti žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2016

Stát	bez dětí	1 dítě	2 děti	3 a více dětí
Švédsko	74,3	83,6	80,9	79,5
Francie	62,5	69,4	67,3	44,1
Velká Británie	73,5	72,6	68,8	45,9
Nizozemsko	68	76,1	80,4	63,5
Česká republika	70,6	41,4	48,5	46,3
Španělsko	57,9	67,4	59	41

Poznámka: věk nejmladšího dítěte do 6 let

Zdroj: Eurostat 2018c

Stejně jako věk dětí, nemá na participaci mužů na pracovním trhu výrazný vliv ani počet dětí (Tabulka 12, 13). Počet dětí ovlivňuje participaci žen na trhu práce. Nejmenší zaměstnanosti dosahují ženy se třemi a více dětmi. Výrazný pokles míry zaměstnanosti žen s jedním a žen se třemi a více dětmi pozorujeme ve Španělsku, Francii a Velké Británii. Naopak nejnižší rozdíly v míře zaměstnanosti matek s jedním dítětem a matek se třemi a více dětmi najdeme ve Švédsku a v České republice. Ve Švédsku míra zaměstnanosti matek výrazně neklesá ani při větším počtu dětí. Naopak v České republice je extrémně nízká míra zaměstnanosti žen už s jedním dítětem. Narození druhého dítěte zaměstnanost žen oproti ženám s jedním dítětem výrazně nesnižuje.

Největší nárůst hodnot míry zaměstnanosti žen podle počtu dětí mezi lety 2005 a 2016 pozorujeme v České republice (Tabulka 12, 13). Míra zaměstnanosti žen se třemi a více dětmi se zvětšila o 17 procentních bodů, o 10 procentních bodů u žen se dvěma dětmi. Zde je nutné poznamenat, že míra zaměstnanosti žen s malými dětmi byla v České republice v roce 2005 v porovnání s ostatními státy na velmi nízké úrovni. I přes velký nárůst jsou zde hodnoty míry zaměstnanosti žen s malými dětmi jedny z nejnižších. Výrazný nárůst míry zaměstnanosti žen, zejména těch s jedním dítětem (o 8 p.b.) a se dvěma dětmi (o 12 p.b.), pozorujeme ve Velké Británii. Nejméně se hodnoty míry zaměstnanosti žen s malými dětmi změnily ve Francii. V roce 2016 se zde hodnoty míry zaměstnanosti žen pohybují na stejné úrovni jako v roce 2005.

Tabulka 14: Rozdíl v míře zaměstnanosti mužů a žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2005

Stát	bez dětí	1 dítě	2 děti	3 a více dětí
Švédsko	4,9	17	10,9	15,6
Francie	7,7	18,7	26,9	43,9
Velká Británie	7,6	25,9	34,5	43
Nizozemsko	12,7	17,9	23,3	32,9
Česká republika	15,7	56,8	55,5	51
Španělsko	19,5	31,1	38,4	41,7

Poznámka: věk nejmladšího dítěte do 6 let; údaje za Švédsko jsou za rok 2009

Zdroj: Eurostat, 2018c

Tabulka 15: Rozdíl v míře zaměstnanosti mužů a žen (15-64 let) podle počtu dětí v roce 2016

Stát	bez dětí	1 dítě	2 děti	3 a více dětí
Švédsko	2,7	11	12,7	13,1
Francie	3,1	18,6	22,8	34,6
Velká Británie	5,5	21,2	24,1	42,3
Nizozemsko	10,1	18	13,2	29
Česká republika	11,8	54	46,3	45,7
Španělsko	7,7	17,8	24	28,5

Poznámka: věk nejmladšího dítěte do 6 let

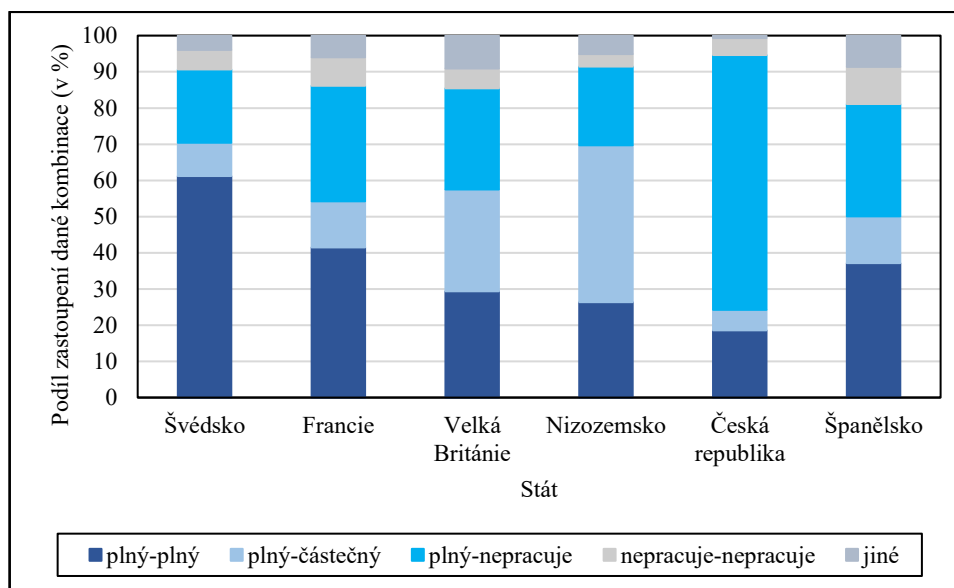
Zdroj: Eurostat, 2018c

Genderové rozdíly v míře zaměstnanosti u jedinců na základě počtu dětí pozorujeme ve všech sledovaných státech (Tabulka 14, 15). V České republice jsou genderové rozdíly v míře zaměstnanosti nejvyšší u jedinců s jedním dítětem (54 p.b.). Se zvyšujícím se počtem dětí se rozdíly zmenšují, nicméně oproti ostatním sledovaným státům jsou stále dost velké. V Nizozemsku jsou genderové rozdíly v míře zaměstnanosti u jedinců se dvěma dětmi (13 p.b.) menší než u jedinců s jedním dítětem (18 p.b.). Ve zbylých sledovaných státech pozorujeme zvyšování genderového rozdílu v míře zaměstnanosti na základě zvyšujícího se počtu dětí. Nejnižší genderové rozdíly najdeme ve Švédsku, kde se pohybují okolo 12 procentních bodů. Ve Španělsku a Francii genderové rozdíly narůstají spolu s počtem dětí bez výraznějších výkyvů. Ve Velké Británii se genderové rozdíly v míře zaměstnanosti u jednoho a dvou dětí pohybují lehce nad hranicí 20-ti procentních bodů. U jedinců se třemi a více dětmi jsou genderové rozdíly dvojnásobně vyšší (42 p.b.).

Mezi lety 2005 a 2016 se genderové rozdíly v míře zaměstnanosti podle počtu dětí snížily nejvíce u jedinců se dvěma dětmi. V uvedených letech došlo k nejvýraznějšímu poklesu rozdílu v míře zaměstnanosti mužů a žen ve Španělsku, kde se pokles pohyboval kolem 13 procentních bodů. Tímto poklesem se Španělsko přiblížilo k hodnotám genderových rozdílů v míře zaměstnanosti podle počtu dětí ve Švédsku, Francii a Nizozemsku.

Na následujících grafech (Obrázek 19, 20) můžeme pozorovat rozdělení pracovních úvazků v rodinách s malými dětmi. V České republice do 3 let věku dítěte převládá model, kdy otec pracuje na plný pracovní úvazek a matka je na rodičovské dovolené. Od tří let věku dítěte ve více než polovině případů pracují oba rodiče na plný úvazek. Ve čtvrtině případů přetrvává model s otcem pracujícím na plný úvazek a matkou na rodičovské dovolené. Přesně v opačném zastoupení převládá rozdělení pracovních úvazků ve Švédsku. V nadpoloviční většině případů oba rodiče pracují na plný úvazek bez ohledu na věk dítěte. Druhý nejčastější model je ten, kdy otec pracuje na plný úvazek a matka je na rodičovské dovolené. V případě dítěte do 3 let je tento model zastoupen v necelé čtvrtině případů, s dítětem starším 3 let v necelé pětině případů. V Nizozemsku převažuje model s otcem pracujícím na plný úvazek a matkou na zkrácený úvazek. Shodné zastoupení (25 %) je u modelů s oběma pracujícími rodiči a otcem pracujícím na plný úvazek a matkou na rodičovské dovolené. Ve Francii je preferován model s oběma rodiči zaměstnanými na plný úvazek. Druhým nejčastějším případem je otec pracující na plný úvazek a matka na rodičovské dovolené. Ve Velké Británii jsou shodně zastoupeny modely, kdy otec pracuje na plný úvazek a matka buď na plný úvazek, na částečný úvazek nebo je na rodičovské dovolené. Ve Španělsku převládá model obou rodičů pracujících na plný úvazek spolu s otcem pracujícím na plný úvazek a matkou na rodičovské dovolené. Možnost, kdy ani jeden z rodičů nepracuje je zastoupena 11 %, což je dvojnásobný podíl oproti ostatním sledovaným státům.

Obrázek 19: Rozdělení pracovních úvazků rodičů s dětmi ve věku 0-2 roky, 2014

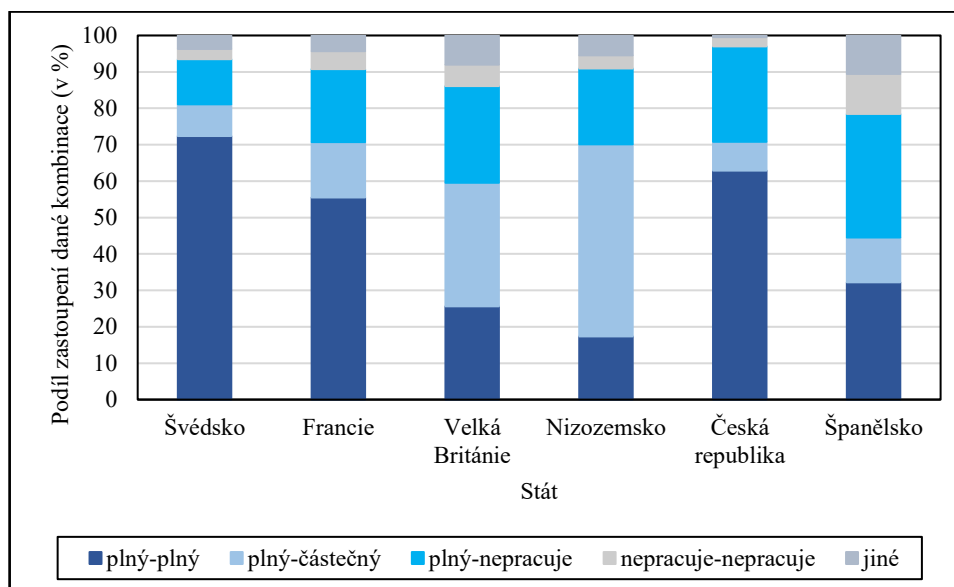

Poznámka: pracovní úvazek otce – pracovní úvazek matky

Zdroj: OECD Family database, 2018

Obrázek 20: Rozdělení pracovních úvazků rodičů s dětmi ve věku 3-5 let, 2014

Poznámka: pracovní úvazek otce – pracovní úvazek matky

Zdroj: OECD Family database, 2018

Ve sledovaných zemích mimo Švédsko jsou ženy s dítětem na trhu práce znevýhodněny jak oproti mužům, tak i oproti bezdětným ženám. Rodičovství ztěžuje působení na pracovním trhu zejména ženám. V České republice má na zaměstnanost matek výrazně negativní vliv věk nejmladšího dítěte. V ostatních zemích je pro pozici matek na trhu práce více určující počet dětí než věk dítěte.

Švédské ženy vykazují nejlepší postavení na trhu práce a nejmenší genderové rozdíly v míře zaměstnanosti. Rodiny zde mají vhodné podmínky pro kombinaci práce a rodiny. Narození dítěte pro švédské ženy má ze sledovaných zemí nejmenší dopad na jejich pracovní kariéru. Specifické postavení žen na trhu práce ve skandinávských zemích je způsobeno zejména dlouhodobě příznivými podmínkami na pracovním trhu vůči ženám. Nejrozvinutější politiky harmonizace rodinného a pracovního života umožňují skandinávským ženám účast na trhu práce ve stejné míře jako mužům. O čemž svědčí nejnížší rozdíly v zaměstnanosti mužů a žen. Naopak nejvíce jsou v přístupu na pracovní trh znevýhodněné španělské ženy. Ani participace na trhu práce bezdětných žen zde není nijak vysoká. S přítomností dítěte se účast na pracovním trhu dále snižuje. Mezi těmito zeměmi se nachází Francie, Nizozemí a Velká Británie. Specifickým případem je Česká republika, kde je participace žen na trhu práce obecně vysoká. Nicméně participace na trhu práce žen s malými dětmi je zde ze sledovaných států nejnížší. Negativně na zaměstnanost žen působí zejména věk nejmladšího dítěte. Takový vliv nejmladšího dítěte na participaci žen na trhu práce se nevyskytuje v žádné ze sledovaných zemí. Relativně vysoká zaměstnanost žen, která u bezdětných žen a u žen se starším dítětem dosahuje nejvyšších hodnot Evropské unie, je narušována velmi nízkou zaměstnaností žen s malým dítětem. Velký propad v zaměstnanosti v souvislosti s narozením dítěte může být způsoben špatnými podmínkami pro sladění práce a rodiny. Jelikož snaha o participaci žen na trhu práce je vysoká, což je zřejmé z vysoké zaměstnanosti bezdětných žen a žen s dítětem ve školním a vyšším věku. Do tří let věku dítěte ženy opouští pracovní trh a věnují se péči o dítě, čímž ztrácí kontakt s trhem práce. V České republice je obecně vyšší zaměstnanost, ale vysoké genderové rozdíly, které značí znevýhodnění

na základě pohlaví. Genderové rozdíly v zaměstnanosti jsou způsobeny především přítomností dítěte v rodině. Což znamená zejména pro ženy problémy s uplatněním na trhu práce, zvláště tehdy, když jsou děti malé. Obecně právě ženy s dětmi v předškolním věku jsou na trhu práce znevýhodňovány.

6.2.2 Gender pay gap

S rozdílem v zaměstnanosti přímo souvisí rozdíl v odměňování mužů a žen (gender pay gap). Platové rozdíly přetrvávají i přes rostoucí kvalifikovanost žen. Rozdíly v odměňování jsou způsobeny segregací pracovního trhu. Ženy jsou na trhu práce více zastoupeny v pozicích s nižšími výdělky naopak nedostatečně jsou zastoupeny ve vedoucích pozicích, které jsou finančně lépe ohodnoceny. K této skutečnosti se také pojí tzv. skleněný strop. S teorií skleněného stropu přišli sociologové (např. Badinterová, 2004; Hakim, 2006; Mason, Goulden, 2002). Jako skleněný strop je označována neviditelná bariéra postupu žen na vyšší pozice. Z genderových důvodů ženy nepostupují kariérně výš, i když by si to na základě svých možností a výkonů zasloužily (Křížková, 2002).

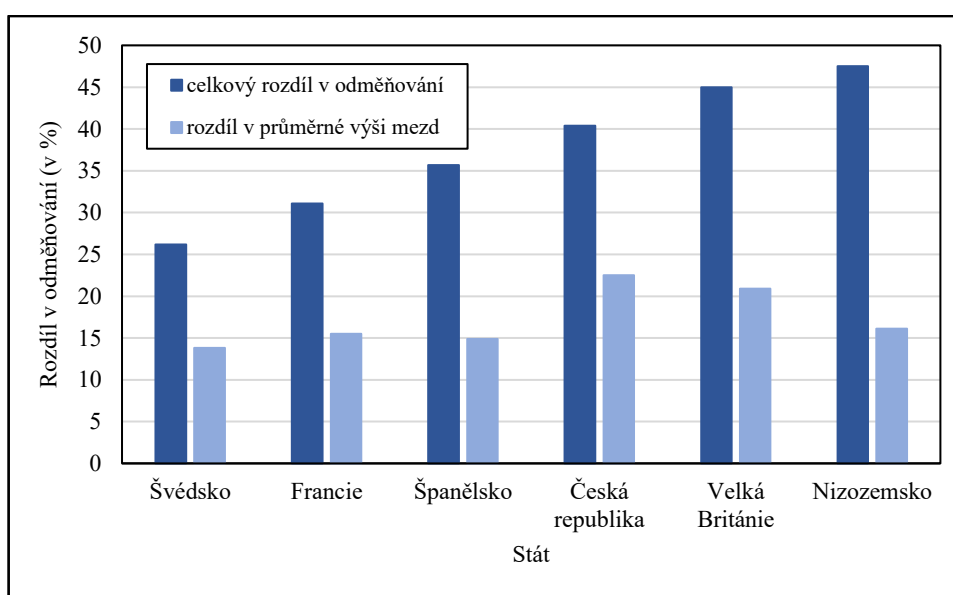
Na výši mezd se také odráží rodinné povinnosti, které bývají často nerovnoměrně rozloženy mezi oba rodiče a problémy se sladěním pracovního a rodinného života. Narození dítěte znamená přerušování pracovní kariéry většinou pro matky. Platové rozdíly udržují ženy déle mimo pracovní trh a muže staví do role hlavního živitele rodiny. Největší rozdíl mezi příjmy mužů a žen vzniká v době, kdy se ženy vrací do zaměstnání po rodičovské dovolené. Po návratu z rodičovské dovolené čelí matky obtížím se sladěním pracovního a rodinného života a diskriminaci spojenou s péčí o děti. I když mají ženy možnost práce na částečný úvazek, díky kterému nemusí zcela opouštět pracovní trh z důvodu rodičovských povinností, i tato možnost má negativní vliv na jejich plat a kariérní postup. Rozdíly v platech během života se přenáší na rozdíly v důchodech. S nižší mírou zaměstnanosti v průběhu života, nižší počtem odpracovaných hodin, popřípadě let a nižší průměrnou mzdou souvisí i rozdíly ve výši důchodů ve stáří. Ženy jsou tedy za přerušování kariéry kvůli rodičovství penalizovány i ve stáří (Eurostat, 2018).

Rozdíl v odměňování je ukazatelem postavení mužů a žen na trhu práce. Zachycuje nejen kvalitu jejich ekonomické participace, ale i to, do jaké míry mají ženy (případně muži) znevýhodněné pracovní podmínky a šance na kariérní postup. Rozdíl v odměňování (gender pay gap) Eurostat uvádí jako rozdíl mezi průměrným hodinovým výdělkem mužů a žen. Rozdíl je uváděn jako procento průměrné hrubé hodinové mzdy mužů. %. Tento ukazatel však upozorňuje na rozdíly ve výši průměrné hodinové mzdy, ale není vypovídající o celkovém rozdílu v příjmech mezi pohlavími. Rozdíl mezi skutečnými příjmy je ovlivněn i výší zaměstnanosti a podílem pracujících na částečný úvazek. Tyto aspekty zachycuje celkový rozdíl v odměňování (gender overall earnings gap) (Eurostat, 2018).

Na nerovné odměňování je upozorňováno Dnem rovného odměňování mužů a žen. Procentní genderový rozdíl v odměňování je převeden na dny v roce. Podle toho je každoročně vyhlášován specifický den rovného odměňování (národní nebo evropský). Od tohoto dne do konce roku ženy pracují v průměru bez odměny za práci. Evropský den rovného odměňování v roce 2016 připadl na 3. listopadu (Křížková a kol., 2017).

V České republice jsou rozdíly v průměrné výši mezd velké, ale ženy zde pracují ve většině případů na plný úvazek, takže je rozdíl v celkových příjmech o něco snížen (Obrázek 21). Naopak ve Velké Británii je velký rozdíl ve výši mezd podpořen větším podílem žen pracujících na částečný úvazek, proto je rozdíl v celkových příjmech jeden z nejvyšších. V ostatních zemích je celkový rozdíl ve výši příjmů ovlivněn spíše větším využitím částečných úvazků, protože rozdíl v průměrné výši mezd je ve všech těchto zemích pod průměrem Evropské unie. Nejvíce jsou částečné úvazky rozšířeny mezi ženami v Nizozemsku, proto je zde celkový rozdíl nejvyšší. Ve Španělsku je rozdíl mezi průměrnými příjmy o něco menší než ve Francii, ale větším zastoupením částečných úvazků mezi španělkami je rozdíl v celkových příjmech větší ve Španělsku. Nejnižší rozdíly v průměrné výši mezd i v celkových příjmech jsou ve Švédsku.

Obrázek 21: Rozdíl v odměňování mužů a žen v roce 2014

Zdroj: Eurostat, 2018d

6.3 Vzájemný vztah mezi zaměstnaností a úrovní plodnosti

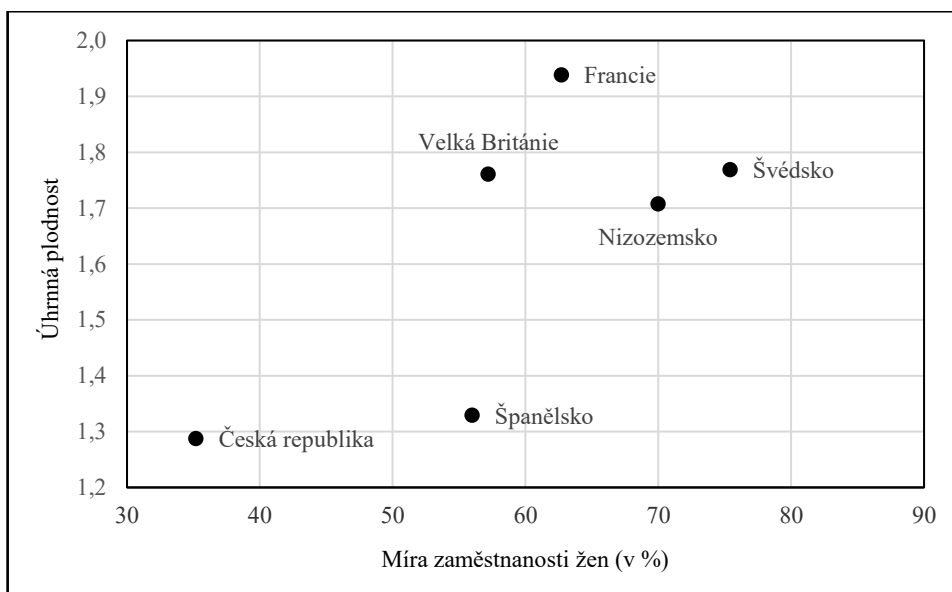
Vztahem mezi zaměstnaností žen a úrovní plodnosti se zabývalo několik autorů (Esping-Andersen 1999, 2002; Castles 2003; Sleenbos 2003; Engelhardt, Prskawetz, 2002). Nejdříve byl vztah mezi plodností a zaměstnaností žen negativní. Mezi osmdesátými a devadesátými lety 20. století došlo k obratu ve vzájemném vztahu. Zatímco do této doby byla vyšší úroveň plodnosti spojena s nižší mírou zaměstnanosti žen. Od 90. let 20. století je vztah mezi plodností a zaměstnaností žen jednoznačně pozitivní.

Feyer, Sacerdote a Stern (2008) demonstrují tři fáze vývoje v souvislosti se zvyšujícími se možnostmi pracovního uplatnění žen. V první fázi, v 50. a 60. letech 20. století, byly ženské mzdy v porovnání s mužskými velmi nízké a očekávalo se, že žena zastane péči o domácnost a výchovu dětí. V další fázi se zlepšily (ale ne vyrovnaly) pracovní příležitosti žen, ale domácí povinnosti musely nadále zvládat sami. V této fázi ženy zastávají většinu péče o domácnost a výchovy dětí. Rostoucí participace na trhu práce zvýšila náklady příležitosti dítěte a plodnost upadala. Ženská účast na pracovním trhu se zvýšila. Pracující ženy v této fázi nechtěly mít další dítě, pokud by všichni péči o děti měly zastávat sami. V poslední fázi vývoje se ženy na trhu práce začínají rovnat mužům. Podobná výše mzdy ústí do větší (ne-li stejné) mužské zainteresovanosti do dětské péče a péči o domácnost. V této fázi je zaměstnanost žen větší než ve fázi předešlé. Větší zapojení mužů v domácnosti snižuje nesouhlas žen s dalším dítětem a úroveň plodnosti je větší než v předešlé fázi. Vzájemný vztah mezi zaměstnaností žen a úrovní plodnosti demonstrují na křivce ve tvaru U. V průběhu let byla situace vždy v odlišném bodě této křivky. Při zaměstnanosti žen do 50-60 % je vzájemný vztah negativní. Od 60% zaměstnanosti žen se úroveň plodnosti se zvyšující se zaměstnaností žen zvyšuje (Feyer, Sacerdote, Stern, 2008).

V případě vysoké zaměstnanosti žen, ale nízké plodnosti, existují překážky, které ženám brání současně pracovat i vychovávat děti (Thévenon, 2009). Vysoké míry ženské zaměstnanosti jsou slučitelné s vysokou plodností, zvláště pokud jsou k dispozici předškolní zařízení a dobré možnosti k dočasnému opuštění pracovního trhu (OECD, 2017). V zemích s vysokou plodností i zaměstnaností žen jsou dobré podmínky pro sladění pracovních a rodičovských rolí. Naopak nízká plodnost je v zemích s nízkou zaměstnaností žen. Neslučitelnost práce a rodiny je v těchto zemích vyšší (OECD, 2017). Dobré podmínky pro harmonizaci pracovních a rodinných povinností mají vliv jak na zaměstnanost žen, tak i na plodnost (Del Boca, 2002; Englehardt, Prskawetz, 2002).

Pozitivní vztah mezi hodnotami úhrnné plodnosti a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let můžeme pozorovat na následujících grafech (Obrázek 22, 23). Vidíme, že ve státech s vyšší úhrnnou plodností je současně i vyšší zaměstnanost matek malých dětí. V případě České republiky je zaměstnanost matek nejnižší ze sledovaných států, ale úhrnná plodnost dosahuje hodnot srovnatelných s Nizozemskem. Zaměstnanost českých žen s dětmi se mezi lety 2005 a 2016 zvýšila, stejně tak i hodnoty úhrnné plodnosti. Vhodně nastavené podmínky pro harmonizace práce a rodiny v České republice by mohly tento trend pomoci udržet i do budoucna. Míra zaměstnanosti žen s dětmi do 6 let ve Španělsku dosahovala v roce 2016 podobných hodnot jako Francie, nicméně úhrnná plodnost je v těchto zemích nesrovnatelná. Důvodem je to, že ve Francii jsou podmínky pro harmonizaci práce a rodiny mnohem lepší než ve Španělsku.

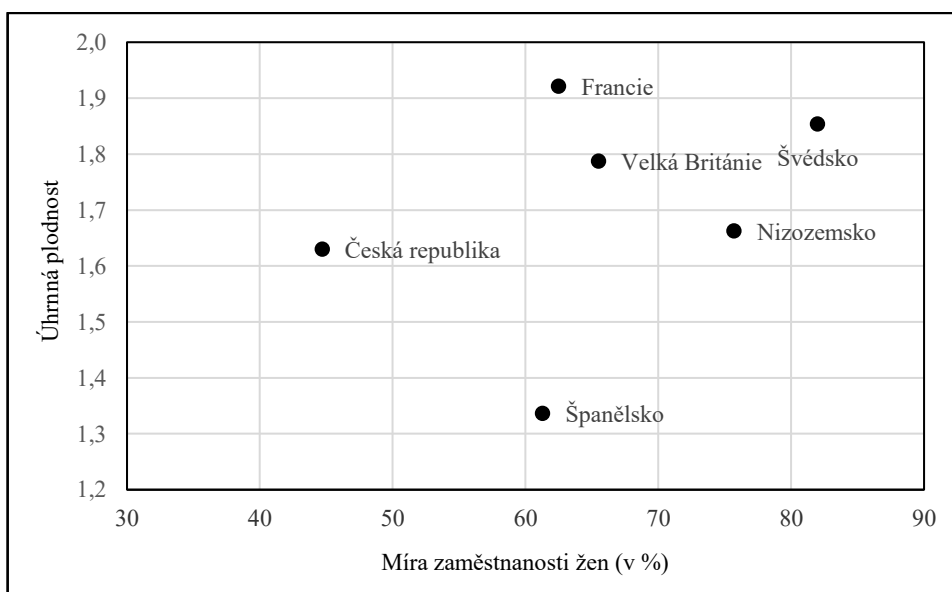
Obrázek 22: Vztah mezi mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku a úhrnnou plodností v roce 2005

Poznámka: ženy ve věku 20-64 let

Zdroj: Eurostat, 2018a; Eurostat, 2018b

Obrázek 23: Vztah mezi mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku a úhrnnou plodností v roce 2016

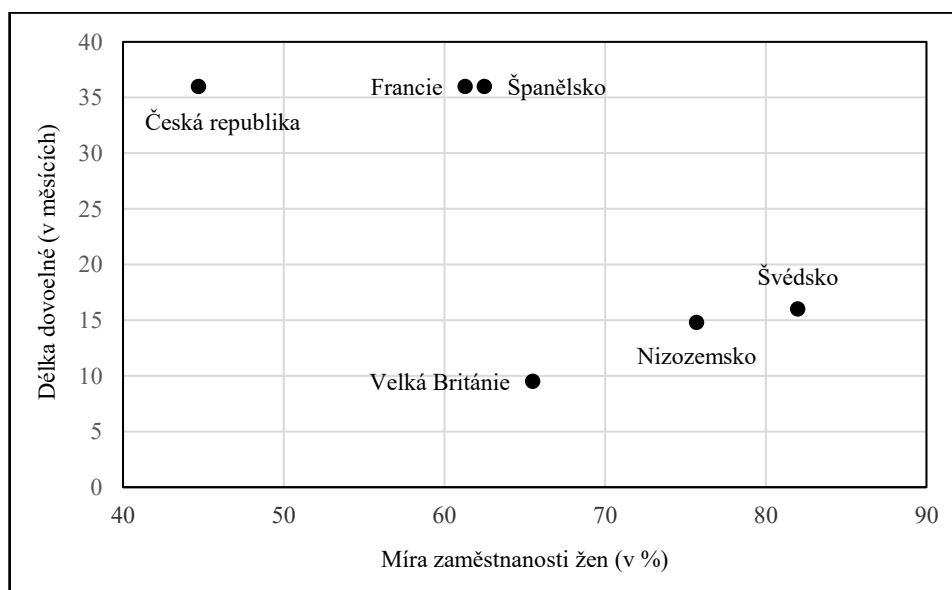
Poznámka: ženy ve věku 20-64 let

Zdroj: Eurostat, 2018a; Eurostat, 2018b

6.3.1 Vliv harmonizačních opatření na zaměstnanost žen

Vliv mateřské a rodičovské dovolené na zaměstnanost žen je úzce spjat s jejich délkou a štedrostí poskytovaných dávek. V zemích se štedřejším nastavením dovolených je participace žen na trhu práce vyšší (Gornick et al. 1997). Naopak délka mateřské a rodičovské dovolené se na zaměstnanosti žen podepisuje negativně. Gornick a Meyers (2003) na datech ze zemí OECD zjistily, že kratší (několikaměsíční, maximálně roční) placená rodičovská dovolená posiluje vazbu žen na pracovní trh za podmínky, že jim je garantováno dosavadní pracovní místo. Jednak zvyšuje participaci žen na pracovním trhu před narozením dítěte. Dále pak zvyšuje pravděpodobnost návratu ke svému zaměstnavateli. Delší dovolená (2 až 3 roky) vede spíše ke stažení matek z trhu práce. Při dlouhé dovolené (mateřské, rodičovské) žena ztrácí kontakt se zaměstnáním, zastarávají její znalosti a dovednosti. Při existenci dlouhé dovolené může být pro zaměstnavatele přijmout ženu méně atraktivní z důvodu případného dlouhodobého výpadku ze zaměstnání. Z tohoto důvodu mohou být ženy přijímány na pozice s méně zodpovědnostmi (hůře placené), aby byly dobře nahraditelné v případě dovolené (Gornick, Meyers, 2003). Na příkladu Švédska a České republiky vidíme, že kratší dovolená je spojena s vyšší zaměstnaností žen (Obrázek 24, 25).

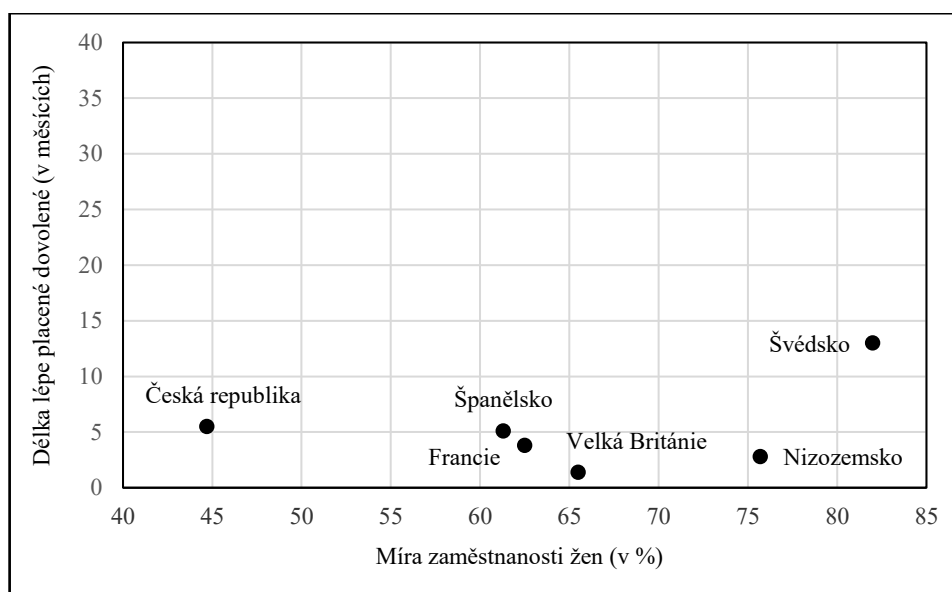
Obrázek 24: Vzájemný vztah mezi celkovou poporodní délkou dovolené a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016

Zdroj: OECD Family Database, 2018; Eurostat, 2018b

Jedním z důvodů rozdílů v mírách zaměstnanosti a úrovních plodnosti je dostupnost zařízení péče o děti (Englehardt, Prskawetz, 2002). Zaměstnanost i plodnost jsou pozitivně ovlivněny dostupností těchto zařízení. Možnost péče ze stran širší rodiny má taktéž pozitivní vliv na zaměstnanost žen (Del Boca 2002). Při existenci kvalitních a dostupných zařízení péče o děti bývá návrat žen do zaměstnání snazší a rychlejší. (Šlechotvá, 2006). Významnou roli formálních zařízení péče o děti do tří let na zaměstnanost žen uvádí i Espind-Andersen (1999), který provedl regresní analýzu na datech ze zemí OECD z devadesátých let dvacátého století.

Obrázek 25: Vzájemný vztah mezi lépe placenou poporodní délkou dovolené a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016

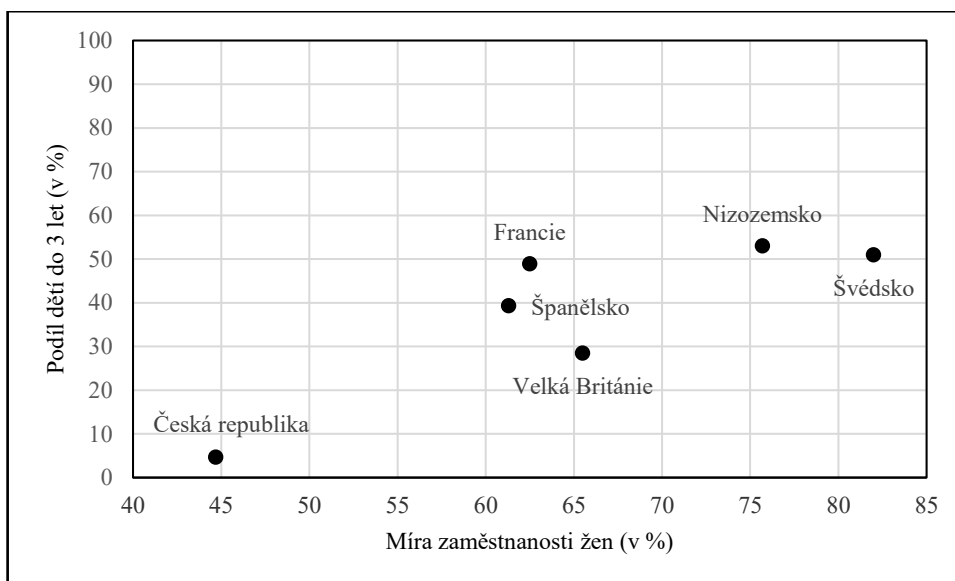

Zdroj: OECD Family Database, 2018; Eurostat, 2018b

V České republice je zaměstnanost žen s dětmi do 6 let věku nejmenší ze sledovaných států (Obrázek 26, 27). Současně zde i minimální počet dětí do 3 let navštěvuje formální zařízení péče. Individuální péči o děti do 3 let umožňuje českým rodičům dlouhá rodičovská dovolená. Nejčastěji ji využívají ženy do 3 let věku dítěte. Po dosažení třetích narozenin se podíl dětí navštěvující formální zařízení péče zvyšuje na 80 %. Ženy nastupují do zaměstnání ve většině případů na plný pracovní úvazek. Žen pracujících na částečný úvazek je minimální množství (Obrázek 28).

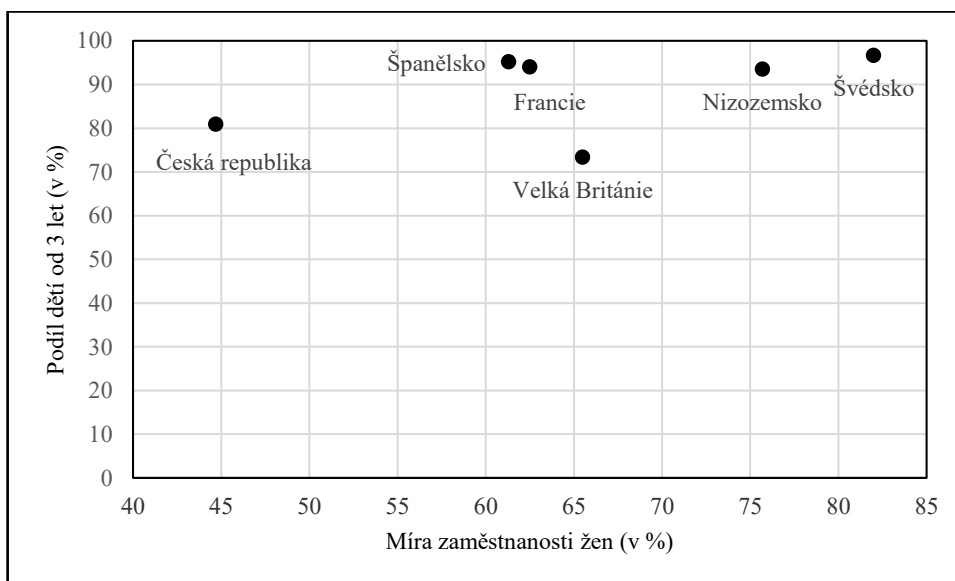
Stejně dlouhá dovolená jako v České republice je k dispozici rodičům ve Španělsku. Nicméně rodiče zde nedostávají rodičovský příspěvek. Rodičovskou dovolenou využívají ženy ihned po mateřské dovolené nejčastěji na 6 měsíců, maximálně na 1 rok. Nastoupení zpět do zaměstnání je úzce spojeno s možností umístit dítě do formální péče. Míra zaměstnanost žen s dětmi do 6 let byla 60 % v roce 2016. Podíl dětí ve věku do 3 let navštěvující formální zařízení péče je 40 %. Po dosažení třetích narozenin mají děti nárok na místo v předškolním zařízení a téměř všechny děti (95 %) je navštěvují. Podíl žen pracujících na částečný úvazek je zhruba 30 %. Důvodem ovšem ve většině případů není péče o děti, ale nenalezení práce na plný úvazek.

Obrázek 26: *Vzájemný vztah mezi podílem dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016*

Zdroj: Eurostat, 2018b; Eurostat, 2018c

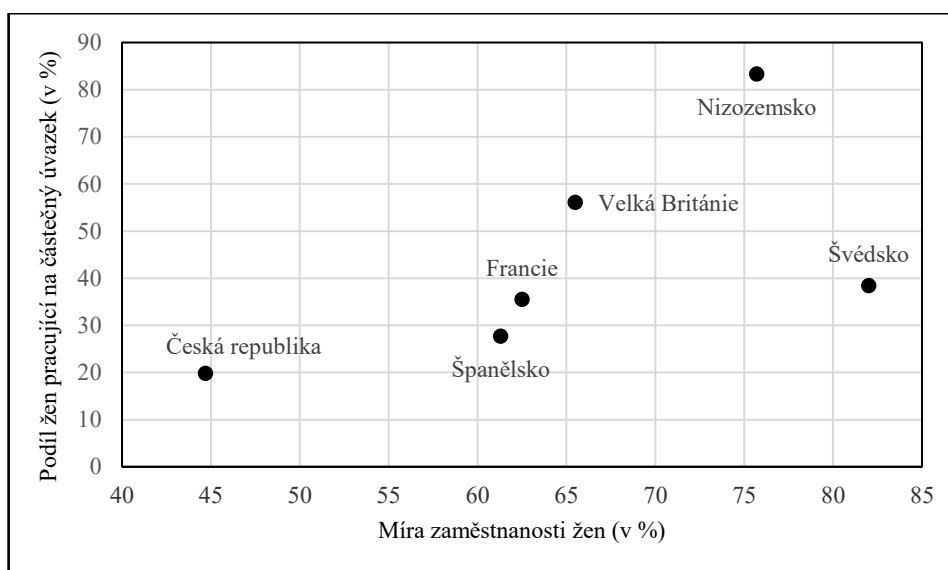
Obrázek 27: *Vzájemný vztah mezi podílem dětí od 3 let do věku povinné školní docházky navštěvující formální zařízení péče a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016*

Zdroj: Eurostat 2018b, Eurostat 2018c

Obrázek 28: Vzájemný vztah mezi zaměstnaností žen na částečný úvazek a mírou zaměstnanosti žen s dítětem do 6 let věku v roce 2016

Zdroj: Eurostat 2018b

Do 3 let věku dítěte je rodičovská dovolená poskytována i ve Francii. Rodičovský příspěvek pro jednoho rodiče může být vyplácen pouze 24 měsíců. Výše rodičovského příspěvku je závislá na tom, jak moc omezí rodič své pracovní aktivity. Zbýlých 12 měsíců rodičovské dovolené musí omezit pracovní aktivity druhý rodič, aby byl rodičovský příspěvek vyplácen. Nejvyšší je rodičovský příspěvek v případě, když rodič přestane pracovat úplně. Tuto variantu volí více než polovina rodičů. V případě, že se rodič nechce své práce vzdávat úplně, může pracovat mezi 16 a 32 hodinami týdně. Podle pracovního nasazení se odvíjí výše rodičovského příspěvku. Podíl žen s dítětem do 6 let věku pracujících na částečný úvazek v poslední době narůstá (35 %). Nicméně rodiče celodenně pečující o děti dále převažují. Do 3 let věku dítěte navštěvuje formální zařízení péče polovina dětí. U dětí starších 3 let navštěvují formální zařízení péče téměř všechny děti (95 %). Předškolní vzdělávání je ve Francii považováno za základ. Od 3 let aji děti nárok na místo v předškolním zařízení.

Ve Velké Británii je rodičovská dovolená poskytována nejkratší dobu. Každému z rodičů náleží 18 týdnů neplacené rodičovské dovolené, kterou však nelze vybrat najednou, ale maximálně 4 týdny ročně. Podíl dětí do 3 let věku navštěvující formální zařízení péče je 30 %. Podíl dětí starší 3 let navštěvující předškolní vzdělávání je 73 %. Od 3 let věku totiž vzniká dětem pracujících rodičů nárok na 15 hodin předškolního vzdělávání týdně zdarma (do roku 2016). Zařízení péče o děti jsou ve Velké Británii obecně drahá, proto většina dětí navštěvuje tato zařízení pouze na část dne. Systém rodičovské dovolené a formální péče nedovoluje ženám celodenní péči od dětí. Proto je zde velký podíl žen s dítětem do 6 let věku pracujících na částečný úvazek (56 %).

V Nizozemsku souvisí vysoká míra zaměstnanosti žen s dětmi do 6 let věku (76 %) s dostupností práce na částečný úvazek. 83 % žen s dítětem do 6 let věku pracuje na částečný úvazek. S částečnými pracovními úvazky souvisí i participace ve formálních zařízeních péče. Nizozemský systém se vyznačuje vysokou participací, ale jen na několik hodin denně. Polovina dětí do 3 let věku navštěvuje formální zařízení péče. Od 3 let věku dítěte vzniká nárok na místo

v těchto zařízeních a téměř všechny děti (93 %) je navštěvují. Rodičovskou dovolenou je možno také čerpat flexibilně po časech až do 8 let věku dítěte. Nizozemský systém rodičům neumožňuje celodenní péči.

Ve Švédsku je míra zaměstnanosti žen s dítětem ve věku do 6 let 82 %. Což je jednak způsobeno zapojením otců do péče, díky nepřevoditelné části rodičovské dovolené. Dále jsou pro děti od útlého věku dostupné formální zařízení péče. Navštěvuje je polovina dětí do 3 let věku a téměř všechny děti starší 3 let. Celková délka rodičovské dovolené je oproti sledovaným zemím krátká, ale lépe placená dovolená je zde nejdelší. Švédský systém flexibilní rodičovské dovolené s vysokou dostupností služeb péče umožňuje švédským ženám udržovat kontakt se zaměstnáním i po narození dětí. Ve Švédsku jako v jediné ze sledovaných zemí nemá rodičovství na zaměstnanost žen negativní dopad.

Kapitola 7

Analýza postojů obyvatel

Postoje obyvatel k účasti žen na trhu práce jsou významným faktorem související s otázkou, do jaké míry by se ženy na trhu práce měly zapojovat, zvláště když mají malé děti. Postoje a názory obyvatel jsou formovány prostředím, ve kterém lidé žijí, zároveň však vyjádříme svých postojů a názorů mohou lidé toho prostředí měnit. V roce 2012 proběhlo výběrové šetření ISSP na téma rodina a měnící se genderové role. Mimo jiné byly zjišťovány postoje obyvatel týkající se zaměstnání a rodiny.

Pro analýzu postojů respondentů týkajících se účasti žen na trhu práce bylo vybráno šest výroků, ke kterým se respondenti vyjadřovali na pětibodové škále mezi úplným souhlasem a úplným nesouhlasem. Postoje respondentů byly posuzovány na základě vybraných charakteristik: národnost, pohlaví, věk, rodinný stav, vzdělání a přítomnost dítěte v rodině.

První čtyři výroky se týkají názorů respondentů na účast žen na trhu práce obecně. Pátý výrok je zaměřen na zaměstnanost matek s předškolním dítětem. Poslední výrok se týká vlivu rodičovství na pracovní kariéru rodičů. Respondenti měli na výběr z následujících odpovědí: rozhodně souhlasím; spíše souhlasím; ani souhlas, ani nesouhlas; spíše nesouhlasím; rozhodně nesouhlasím. V případě Španělska respondenti neměli možnost zvolit nerozhodnou odpověď (ani souhlas, ani nesouhlas).

Nejdříve byly postoje obyvatel analyzovány metodou průměrných skóre. Očekávány jsou rozdílnosti v názorech respondentů zejména mezi muži a ženami, dále pak na dosaženém vzdělání a věku respondentů. Pro detailnější zjištění vztahu mezi vybranými postoji obyvatel a vybranými vysvětlujícími proměnnými byla každá otázka analyzována metodou multinomické logistické regrese. Předpokládány jsou odlišnosti v názorech podle národnosti respondentů v návaznosti na rozdílnou rodinnou politiku a zvyklosti.

7.1 Průměrné skóre odpovědí

Pro výpočet průměrných skóre byly nejprve zkonstruovány kontingenční tabulky, ze kterých byly průměrné skóre odpovědí vypočteny. Průměrné skóre odpovědí umožňují porovnat míru souhlasu s jednotlivými výroky mezi vybranými nezávislými proměnnými.

Tabulka 16: Průměrné skóry odpovědí na výrok 1 – „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“

Země	Česká republika	Francie	Nizozemsko	Španělsko	Švédsko	Velká Británie
Pohlaví						
muž	2,67	3,92	3,44	3,04	3,97	3,65
žena	2,71	4,15	3,81	3,23	4,36	3,69
Věk						
18-29	2,79	4,53	3,96	3,45	4,63	4,12
30-44	2,77	4,32	3,87	3,43	4,40	3,80
45-59	2,64	4,10	3,85	3,30	4,28	3,71
60+	2,58	3,45	3,25	2,53	3,84	3,25
Vzdělání						
základní	2,20	3,13	2,24	2,49	3,25	0,00
středoškolské	2,64	3,99	3,43	3,30	4,12	3,50
vysokoškolské	2,94	4,45	4,11	3,57	4,54	4,03
Rodinný stav						
ženatý/vdaná	2,67	3,99	3,57	3,11	4,11	3,57
rozvedený/á	2,73	3,90	3,84	3,29	4,32	3,81
ovdovělý/á	2,26	3,29	2,89	2,52	3,82	3,26
svobodný/á	2,85	4,38	3,96	3,40	4,38	3,88
Dítě v domácnosti						
ano	2,63	4,28	3,88	3,37	4,36	3,77
ne	2,71	3,91	3,56	3,03	4,11	3,62

Poznámka: Hodnoty vyjadřují průměrná skóre ze škály 1 (rozhodně souhlasím), 2 (spíše souhlasím), 3 (ani souhlas, ani nesouhlas), 4 (spíše nesouhlasím), 5 (rozhodně nesouhlasím). Pro Španělsko bez hodnoty 3 (ani souhlas, ani nesouhlas).

Zdroj: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Jako první byl hodnocen výrok: „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“ (Tabulka 16). Respondenti souhlasící s tímto výrokiem preferují tradiční rozdělení rolí v rodině. Ženy souhlasící s tímto výrokiem bychom podle preferenční teorie Catherine Hakim mohli označit jako orientované na domácnost a rodinu. Nejnižších hodnot průměrných skóre dosáhla Česká republika, jejíž odpovědi se pohybují mezi souhlasem a nerozhodnou odpovědí. Nejvíce s tímto výrokiem souhlasí respondenti se základním vzděláním a ovdovělí. K nerozhodné odpovědi se nejvíce přiklání svobodní a vysokoškoláci. Nejvyšší hodnoty průměrných skóre pozorujeme ve Švédsku, kde respondenti vyjádřili nesouhlas s daným výrokiem. Postoje švédských respondentů reprezentují nastavení tamní společnosti, kde je prosazována genderová rovnost. Zatímco v České republice převládá tradiční rozdělení rolí. Vysoké hodnoty průměrných skóre, tedy jasný nesouhlas s daným výrokiem, najdeme i ve Francii a Španělsku. Výrazný nesouhlas vyjádřili vysokoškoláci, svobodní a jedinci do 30 let. Ve Velké Británii a v Nizozemsku se respondenti přiklání ke spíše nesouhlasné odpovědi. Názory nizozemských respondentů se značně liší na základě vzdělání. Zatímco u osob se základním vzděláním se postoje pohybují mezi souhlasnou a nerozhodnou odpovědí, u vysokoškoláků jasně převládá nesouhlas s tímto výrokiem. Obecně jsou zřetelné rozdíly v odpovědích podle věku, kdy se s rostoucím věkem snižuje míra nesouhlasu s daným výrokiem.

Naopak se zvyšující se úrovní dosaženého vzdělání narůstá míra nesouhlasu s daným výrokiem. U žen je nesouhlas silnější než u mužů.

Tabulka 17: Průměrné skóry odpovědí na výrok 2 – „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“

Země	Česká republika	Francie	Nizozemsko	Španělsko	Švédsko	Velká Británie
Pohlaví						
muž	2,57	2,78	2,58	2,24	2,47	2,52
žena	2,95	3,12	3,20	2,57	2,78	2,56
Věk						
18-29	2,62	3,02	2,74	2,39	2,71	2,57
30-44	2,91	3,11	3,20	2,56	2,68	2,61
45-59	2,81	3,04	3,11	2,54	2,65	2,55
60+	2,68	2,73	2,70	2,18	2,57	2,44
Vzdělání						
základní	1,40	2,34	2,41	2,19	2,52	0,00
středoškolské	3,10	3,10	2,89	2,45	3,48	3,15
vysokoškolské	3,24	3,58	3,61	2,58	4,04	3,35
Rodinný stav						
ženatý/vdaná	2,84	3,00	3,01	2,45	2,70	2,50
rozvedený/á	3,01	3,15	3,13	2,29	2,83	2,62
ovdovělý/á	2,49	2,57	2,42	2,16	2,39	2,57
svobodný/á	2,59	2,90	2,83	2,42	2,48	2,58
Dítě v domácnosti						
ano	2,90	3,15	3,29	2,53	2,79	2,65
ne	2,71	2,86	2,80	2,36	2,57	2,49

Poznámka: Hodnoty vyjadřují průměrná skóre ze škály 1 (rozhodně souhlasím), 2 (spíše souhlasím), 3 (ani souhlas, ani nesouhlas), 4 (spíše nesouhlasím), 5 (rozhodně nesouhlasím). Pro Španělsko bez hodnoty 3 (ani souhlas, ani nesouhlas).

Zdroj: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Jako druhý byl analyzován výrok: „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“ (Tabulka 17). Jedinec souhlasící s tímto výrokiem staví rodičovství na stejnou úroveň jako placené zaměstnání. Odpovědi se pohybují mezi souhlasnou a nerozhodnou odpovědí. Hodnoty průměrných skóru jsou nižší u mužů než u žen, muži s tímto výrokiem tedy souhlasí více než ženy. Nesouhlasné odpovědi převažují ve všech státech u vysokoškoláků, naopak jedinci s nižším vzděláním se přiklání k souhlasu s výrokiem. Nejvyšších průměrných skóru bylo dosaženo ve Francii a Nizozemsku, kde respondenti vyjádřili ani souhlas, ani nesouhlas s daným výrokiem. Rozdílnost názorů převládá v Nizozemsku u jedinců s dětmi a bez dětí. Respondenti s dětmi se přiklání k nesouhlasu, naopak respondenti bez dětí s výrokiem souhlasí. Ve Švédsku převládá souhlas s výrokiem až na skupinu vysokoškoláků, kteří vyjádřili jasný nesouhlas. V České republice se názory pohybují mezi souhlasnou a nerozhodnou odpovědí až na jedince s nižším vzděláním, kteří s výrokiem jasně souhlasí. Respondenti ve Španělsku sice neměli možnost zvolit odpověď ani souhlas, ani nesouhlas, nicméně hodnoty průměrných skóru odpovídají nerozhodné odpovědi, kdy respondenti s výrokiem buď spíše souhlasí, nebo spíše nesouhlasí. Ve Španělsku se k nesouhlasu přiklání jedinci, kteří mají nejspíš s výrokiem

opravdovou zkušenost. Tedy ženy, vysokoškoláci, jedinci ve věku od 30 do 44 let a s dítětem v domácnosti. Ve Velké Británii s výrokem nejvíce nesouhlasí vysokoškoláci. Z odpovědí vyplývá důležitá role zaměstnání v životě vysokoškoláků. Právě oni věnují přípravě na povolání spoustu času a nechtějí vše zahodit a věnovat se pouze rodině. Vysokoškoláci jsou skupina, která uvítá opatření pro harmonizaci práce a rodiny nejvíce. Bez těchto opatření je tato skupina postavena před volbu, zda mít dítě nebo rozvíjet svoji pracovní kariéru. A právě u těchto jedinců by mohlo docházet k preferenci kariéry před rodinou.

Tabulka 18: Průměrné skóre odpovědí na výrok 3 – „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech”

Země	Česká republika	Francie	Nizozemsko	Španělsko	Švédsko	Velká Británie
Pohlaví						
muž	2,34	2,84	3,12	2,43	2,96	3,15
žena	2,50	3,07	3,67	2,68	3,40	3,23
Věk						
18-29	2,34	3,23	3,39	2,75	3,56	3,31
30-44	2,57	3,13	3,66	2,74	3,61	3,41
45-59	2,42	3,12	3,66	2,65	3,35	3,18
60+	2,32	2,53	3,12	2,20	2,73	2,91
Vzdělání						
základní	1,40	2,14	2,17	2,17	2,10	0,00
středoškolské	2,42	2,89	3,23	2,61	3,12	3,04
vysokoškolské	2,67	3,46	3,96	2,90	3,63	3,60
Rodinný stav						
ženatý/vdaná	2,48	2,93	3,46	2,53	3,12	3,13
rozvedený/á	2,49	3,03	3,65	2,63	3,28	3,12
ovdovělý/á	2,18	2,41	2,75	2,16	2,63	2,86
svobodný/á	2,36	3,16	3,48	2,77	3,43	3,37
Dítě v domácnosti						
ano	2,49	3,09	3,76	2,66	3,53	3,25
ne	2,39	2,90	3,30	2,52	3,06	3,16

Poznámka: Hodnoty vyjadřují průměrná skóre ze škály 1 (rozhodně souhlasím), 2 (spíše souhlasím), 3 (ani souhlas, ani nesouhlas), 4 (spíše nesouhlasím), 5 (rozhodně nesouhlasím). Pro Španělsko bez hodnoty 3 (ani souhlas, ani nesouhlas).

Zdroj: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Jako další byl hodnocen výrok: „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech” (Tabulka 18). Souhlas s tímto výrokem předpokládá primární orientaci žen na rodinu. Nejnižších hodnot průměrných skóre dosahují odpovědi respondentů z České republiky. U respondentů převládá odpověď spíše souhlasím. Nejvíce orientovaní jedinci primárně na rodinu by tedy měli být v České republice. Ve Francii jsou odpovědi respondentů mezi souhlasnou a nerozhodnou odpovědí. V ostatních zemích se jedinci přiklání k nesouhlasné odpovědi. Příklon k nerozhodné odpovědi bych označila i v případě Španělska. K souhlasu s daným výrokem se přiklání jedinci se základním vzděláním. Nejsilnější souhlas najdeme u respondentů se základním vzděláním v České republice. Se zvyšujícím se dosaženým vzděláním narůstá nesouhlas s výrokem. Vysokoškoláci s výrokem nesouhlasí ve sledovaných zemích mimo Českou

republiku, kde se vysokoškoláci přiklání k souhlasu s výrokem. Nejsilnější nesouhlas najdeme u nizozemských vysokoškoláků. Je zajímavé, že s výrokem více souhlasí respondenti žijící v domácnosti bez dítěte. Je možné, že jedinci, kteří již dítě mají, potřebují další možnosti realizace. Nižší hodnoty průměrných skóre, a tedy příklon k souhlasu s daným výrokem, najdeme u mužů než u žen.

Na čtvrtý hodnocený výrok: „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“ (Tabulka 19) převládají nerozhodné názory. Souhlas s daným výrokem by mohl odhalit ty skupiny, jež preferují tradiční rozdělení rolí v rodině. Opět pozorujeme značnou diferenciaci názorů podle vzdělání, kdy respondenti s nižším vzděláním s výrokem souhlasí naopak vysokoškoláci nesouhlasí. Velmi výraznou diferenciaci názorů podle vzdělání najdeme v Nizozemsku, kde s výrokem souhlasí jedinci se základním a středoškolským vzděláním naopak vysokoškoláci s výrokem nesouhlasí. K nesouhlasu se přiklání zejména respondenti ze Švédska, a to ženy, vysokoškoláci a svobodní. Mírný nesouhlas (spíše nesouhlasím) převládá u respondentů z Velké Británie a Francie. Souhlas s výrokem vyjádřili respondenti ve Španělsku. Jasný souhlas s výrokem vyjádřili respondenti z České republiky se základním vzděláním. Což koresponduje s odpověďmi na první výrok, který také prokazoval preferenci tradičního rozdělení rolí v rodině.

Tabulka 19: Průměrné skóre odpovědí na výrok 4 – „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“

Země	Česká republika	Francie	Nizozemsko	Španělsko	Švédsko	Velká Británie
Pohlaví						
muž	3,00	3,17	2,97	2,30	3,49	3,21
žena	3,09	3,20	3,12	2,21	3,82	3,32
Věk						
18-29	2,89	3,69	3,39	2,55	4,33	3,75
30-44	3,14	3,42	3,24	2,27	4,04	3,43
45-59	3,10	3,15	3,11	2,28	3,65	3,11
60+	3,03	2,71	2,79	2,05	3,25	2,95
Vzdělání						
základní	1,60	2,44	2,24	2,08	2,68	0,00
středoškolské	3,07	3,04	2,84	2,33	3,59	3,15
vysokoškolské	3,24	3,60	3,46	2,28	4,06	3,46
Rodinný stav						
ženatý/vdaná	3,14	3,09	3,00	2,23	3,49	3,14
rozvedený/á	3,12	3,20	3,30	2,20	3,81	3,22
ovdovělý/á	3,00	2,63	2,52	2,05	3,35	3,07
svobodný/á	2,88	3,52	3,28	2,38	4,05	3,54
Dítě v domácnosti						
ano	3,12	3,25	3,14	2,27	3,87	3,34
ne	3,02	3,15	3,02	2,24	3,59	3,23

Poznámka: Hodnoty vyjadřují průměrná skóre ze škály 1 (rozhodně souhlasím), 2 (spíše souhlasím), 3 (ani souhlas, ani nesouhlas), 4 (spíše nesouhlasím), 5 (rozhodně nesouhlasím). Pro Španělsko bez hodnoty 3 (ani souhlas, ani nesouhlas).

Zdroj: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Tabulka 20: Průměrné skóry odpovědí na výrok 5 – „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“

Země	Česká republika	Francie	Nizozemsko	Španělsko	Švédsko	Velká Británie
Pohlaví						
muž	3,02	2,99	2,89	2,36	3,28	3,11
žena	3,13	3,29	3,29	2,46	3,86	3,28
Věk						
18-29	2,90	3,63	3,15	2,46	3,79	3,44
30-44	3,17	3,55	3,60	2,55	4,08	3,33
45-59	3,10	3,07	3,17	2,44	3,68	3,12
60+	3,09	2,58	2,81	2,22	3,19	2,97
Vzdělání						
základní	1,40	2,34	2,41	2,19	2,52	0,00
středoškolské	3,10	3,10	2,89	2,45	3,48	3,15
vysokoškolské	3,24	3,58	3,61	2,58	4,04	3,35
Rodinný stav						
ženatý/vdaná	3,19	3,09	3,13	2,39	3,52	3,14
rozvedený/á	3,09	3,18	3,25	2,51	3,75	3,27
ovdovělý/á	2,94	2,48	2,54	2,19	3,27	3,09
svobodný/á	2,91	3,45	3,23	2,51	3,77	3,26
Dítě v domácnosti						
ano	3,17	3,39	3,54	2,49	3,87	3,33
ne	3,04	3,03	2,97	2,38	3,48	3,12

Poznámka: Hodnoty vyjadřují průměrná skóre ze škály 1 (rozhodně souhlasím), 2 (spíše souhlasím), 3 (ani souhlas, ani nesouhlas), 4 (spíše nesouhlasím), 5 (rozhodně nesouhlasím). Pro Španělsko bez hodnoty 3 (ani souhlas, ani nesouhlas).

Zdroj: ISSP 2012; vlastní výpočty

Předposledním výrokem, který zjišťuje názor na zaměstnanost matek je „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“ (Tabulka 20). Názory se pohybují mezi nerozhodnou a nesouhlasnou odpovědí. Nejvíce se odpovědi liší podle vzdělání. Respondenti se základním vzděláním jsou zastánci tradičního rozdělení rolí a nemyslí si, že by matky předškolních dětí měly pracovat. Naopak jedinci s vyšším vzděláním jsou opačného názoru. S výrokem více nesouhlasí jedinci s dětmi než bez dětí. Z hlediska věkových kategorií s výrokem nejméně souhlasí lidé ve věku 30-44 let. Naopak u nejstarších jedinců je míra souhlasu největší. Větší nesouhlas opět vyjádřily ženy. Nejvyšších hodnot průměrných skóre bylo dosaženo ve Švédsku, kde převládá nesouhlas s daným výrokem.

Podle vyššího nesouhlasu jedinců ve věku typickém pro rodičovství a v domácnosti s dítětem usuzují, že názory jsou ovlivněny tím, zda se respondenti skutečně s danou situací setkali. Názory na tento výrok zřejmě utvářeny i možnostmi pro sladění práce a rodiny v jednotlivých zemích. Nejvíce s výrokem nesouhlasí švédští respondenti, kde jsou podmínky pro skloubení práce a rodiny nejlepší. Naopak k souhlasu se nejvíce přiklání španělské respondenty, kde podmínky pro harmonizaci nejsou tak dobré. Obecně jsem čekala výrazný nesouhlas od českých respondentů,

jelikož zde jasně převládá péče o předškolní děti v rodině. Je tedy možné, že čeští respondenti by klidně možnosti umístit předškolní dítě do zařízení péče využili, ale brání jim nedostatek těchto zařízení.

Tabulka 21: Průměrné skóry odpovědí na výrok 6 – „Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů“

Země	Česká republika	Francie	Nizozemí	Španělsko	Švédsko	Velká Británie
Pohlaví						
muž	2,67	2,82	3,23	2,32	2,86	3,02
žena	2,70	2,71	3,07	2,15	3,03	3,01
Věk						
18-29	2,41	2,91	2,85	2,34	2,79	3,03
30-44	2,69	2,79	3,30	2,18	2,96	2,86
45-59	2,71	2,80	3,19	2,27	3,11	3,06
60+	2,85	2,61	3,14	2,19	2,89	3,11
Vzdělání						
základní	2,60	2,48	2,49	2,19	2,63	0,00
středoškolské	2,71	2,80	3,18	2,27	3,00	3,00
vysokoškolské	2,71	2,73	3,31	2,20	2,99	2,98
Rodinný stav						
ženatý/vdaná	2,79	2,76	3,26	2,26	3,05	3,05
rozvedený/á	2,70	2,60	3,28	2,11	3,01	3,15
ovdovělý/á	2,93	2,56	2,99	2,06	3,02	2,98
svobodný/á	2,36	2,86	2,98	2,23	2,74	2,91
Dítě v domácnosti						
ano	2,72	2,79	3,23	2,25	3,07	2,97
ne	2,67	2,75	3,12	2,22	2,90	3,03

Poznámka: Hodnoty vyjadřují průměrná skóre ze škály 1 (rozhodně souhlasím), 2 (spíše souhlasím), 3 (ani souhlas, ani nesouhlas), 4 (spíše nesouhlasím), 5 (rozhodně nesouhlasím). Pro Španělsko bez hodnoty 3 (ani souhlas, ani nesouhlas).

Zdroj: ISSP 2012; vlastní výpočty

Poslední studovaný výrok zní: “Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů” (Tabulka 21). Odpovědi na tento výrok nám mohou napovědět, jaké jsou v jednotlivých státech podmínky pro harmonizaci práce a rodiny. Souhlas a daným výrokiem znamená, že kombinace práce a rodiny nebude jednoduchá, což v některých případech může vést k preferenci jedné oblasti nad druhou. Nejvyšších hodnot průměrných skóre bylo dosaženo v Nizozemsku a odpovědi se přiklání k nesouhlasu s výrokiem. Pracovní kariéra nizozemských rodičů je dětmi narušena minimálně. Roli v tom hraje dostupnost částečných pracovních úvazků. Ve Velké Británii a ve Švédsku respondenti nejčastěji vyjádřili ani souhlas, ani nesouhlas. Právě ve Švédsku, kde jsou zařízení péče o děti dostupné od útlého věku dětí a partneři se podílí na péči víceméně rovnoměrně, bych čekala s daným výrokiem jasný nesouhlas. Ve Španělsku, České republice a Francii jsou odpovědi mezi souhlasem a nerozhodnou odpovědí. V těchto zemích by zřejmě rodiče uvítali zlepšení podmínek pro skloubení práce a rodiny.

7.2 Výsledky binární logistické regrese

Prostřednictvím metody binární logistické regrese byly zkoumány rozdíly v názorech na vybrané výroky mezi následujícími charakteristikami respondentů: stát, pohlaví, rodinný stav, vzdělání, věk a přítomnost dítěte v domácnosti. Modelována byla pravděpodobnost souhlasu s daným výrokiem. Statistická významnost modelu byla hodnocena na 5% hladině významnosti. U všech modelů byla na základě Waldova testu prokázána statistická významnost. Pro interpretaci výsledků byl zvolen poměr šancí. Referenční kategorií u proměnné stát bylo zvoleno Švédsko, jelikož jak vyplývá z předchozích kapitol, právě zde jsou nejpříznivější podmínky pro účast žen s malými dětmi na trhu práce. Níže uvedené výsledky jsou v příloze (Příloha 1-6) dopněny o výsledky modelů počítaných za jednotlivé státy.

Tabulka 22: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 1 - „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“

Vysvětlující proměnná		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Stát	vs				
Česká republika	Švédsko	20,479	<,0001	14,957	28,041
Francie	Švédsko	2,089	<,0001	1,151	2,885
Nizozemsko	Švédsko	2,792	<,0001	1,958	3,983
Španělsko	Švédsko	2,487	<,0001	1,816	3,407
Velká Británie	Švédsko	2,946	<,0001	2,021	4,295
Pohlaví	vs				
žena	muž	0,584	<,0001	0,513	0,665
Rodinný stav	vs				
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,400	0,0034	1,117	1,754
ovdovělý/á	svobodný/á	1,238	0,1828	0,904	1,696
rozvedený/á	svobodný/á	2,069	<,0001	1,523	2,810
Vzdělání	vs				
základní	vysoké	9,679	<,0001	7,502	12,487
střední	vysoké	2,358	<,0001	1,934	2,876
Věk	vs				
18-29 let	30-44 let	0,912	0,4857	0,703	1,182
45-59 let	30-44 let	0,909	0,3804	0,734	1,125
60+ let	30-44 let	1,803	<,0001	1,428	2,275
Dítě v domácnosti	vs				
ano	ne	1,097	0,3347	0,909	1,324

Zdroj: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Prvním analyzovaným výrokiem bylo tvrzení „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“ (Tabulka 22). Mimo proměnnou přítomnost dítěte v domácnosti se ostatní proměnné ukázaly jako statisticky významné. Ve všech sledovaných zemích v porovnání se Švédskem je větší šance souhlasit s daným výrokiem. U respondentů z České republiky je šance souhlasu s daným výrokiem 20krát větší než u švédských respondentů. V ostatních státech je šance souhlasu proti Švédsku dvojnásobná. V rámci proměnné pohlaví je větší šance souhlasu s daným

výrokem u mužů než u žen. V rámci jednotlivých států vyšly statisticky významné rozdíly mezi muži a ženami ve Francii, Nizozemsku, Španělsku a Švédsku. Ve všech těchto zemích je větší šance souhlasu s daným výrokem u mužů než u žen. Ve Švédsku je šance souhlasu u mužů 3,5krát větší než u žen. V rámci rodinného stavu vyšly signifikantně kategorie ženatý/vdaná a rozvedený/á. U rozvedených je šance souhlasu dvojnásobná oproti svobodným jedincům. V rámci jednotlivých států vyšla kategorie rodinného stavu signifikantně pouze v České republice a Nizozemsku. V Nizozemsku je šance souhlasu v porovnání se svobodnými jedinci 6krát větší u rozvedených a 3krát větší u jedinců v manželství. Na základě vzdělání se odpovědi statisticky významně liší ve všech sledovaných státech. U jedinců se základním vzděláním je 10krát větší šance souhlasu než u vysokoškoláků, u středoškoláků je šance souhlasu 2krát větší. Statisticky významné rozdíly u proměnné věk jsou pouze u věkové skupiny 60 let a víc, u kterých je šance souhlasu 1,8krát větší než u jedinců ve věku 30-44 let. Signifikantní rozdíly v rámci jednotlivých států u proměnné věk najdeme ve Francii, Nizozemsku, Španělsku a Velké Británii. Obecně můžeme říct, že se zvyšujícím se věkem se šance souhlasu zvyšuje. Nejpatrnější je toto tvrzení ve Velké Británii. Jedinci starší 60 let s výrokem souhlasí 6krát častěji než jedinci ve věku 30-44 let. Naopak šance souhlasu jedinců 30-44 let je 1,8krát větší než jedinců z nejmladší věkové skupiny. Přítomnost dítěte v domácnosti nevyšla v rámci modelu signifikantně. Nicméně v rámci jednotlivých zemí se odpovědi statisticky významně liší na základě této proměnné ve Francii, Nizozemsku a Velké Británii. Zatímco ve Francii je šance souhlasu 1,8krát větší v domácnostech s dítětem, v Nizozemsku a Velké Británii je šance souhlasu větší u jedinců žijících v domácnosti bez dítěte.

V rámci druhého výroku: „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“ opět nevyšla jako statisticky významná proměnná přítomnost dítěte v domácnosti (Tabulka 23). Tato proměnná není statisticky významná ani na úrovni jednotlivých států. Šance souhlasu s druhým výrokem je ve všech sledovaných státech větší v porovnání se Švédskem. Největší šance souhlasu oproti Švédsku je ve Velké Británii, kde je šance souhlasu 2,96krát větší. V Nizozemsku nebyla prokázána statistická významnost této proměnné. Šance souhlasu s výrokem je u mužů 1,25krát větší než u žen. Statisticky významné rozdíly na základě proměnné pohlaví jsou v rámci jednotlivých států ve Španělsku a Velké Británii. Ve Španělsku je 2krát větší šance souhlasu u mužů než u žen, naopak ve Velké Británii je 1,5krát větší šance souhlasu u žen v porovnání s muži. V rámci proměnné rodinný stav se signifikantní rozdíly projevíly pouze u kategorie rozvedený/á. Šance souhlasu je u svobodných 1,4krát větší než u rozvedených. Proměnná rodinný stav se ukázala být signifikantní v rámci jednotlivých států v České republice a ve Francii. Statisticky významně vyšly rozdíly v rámci proměnné vzdělání. U jedinců se základním vzděláním je 2,9krát větší šance souhlasu než u vysokoškoláků. Šance souhlasu u středoškoláků v porovnání s vysokoškoláky je 1,6krát větší. Statisticky nevýznamné rozdíly u nejvyššího dosaženého vzdělání v rámci jednotlivých států jsou v České republice a Velké Británii, v ostatních státech vyšly rozdíly signifikantně. Diferenciace názorů na základě vzdělání je nejzřetelnější v Nizozemsku. Šance souhlasu u jedinců se základním vzděláním je 10krát větší než u vysokoškoláků. Šance souhlasu středoškoláků v porovnání s vysokoškoláky je 2krát větší. U proměnné věk jsou rozdíly statisticky významné pouze u nejstarší věkové kategorie. Šance souhlasu je u této věkové skupiny 1,49krát větší než u referenční skupiny. V rámci jednotlivých

států je proměnná věk signifikantní v Nizozemsku a ve Španělsku. Obecně platí, že šance souhlasu je v porovnání s věkovou skupinou 30-44 let u ostatních věkových skupin větší, ikdyž ne všude jsou rozdíly signifikantní.

Tabulka 23: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 2 - „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“

Vysvětlující proměnná		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Stát	vs				
Česká republika	Švédsko	1,329	0,0059	1,085	1,627
Francie	Švédsko	1,222	0,0392	1,010	1,480
Nizozemsko	Švédsko	1,215	0,0812	0,976	1,511
Španělsko	Švédsko	2,204	<,0001	1,827	2,659
Velká Británie	Švédsko	2,696	<,0001	2,153	3,377
Pohlaví	vs				
žena	muž	0,801	<,0001	0,725	0,886
Rodinný stav	vs				
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,013	0,8705	0,867	1,184
ovdovělý/á	svobodný/á	0,711	0,0063	0,557	0,908
rozvedený/á	svobodný/á	1,221	0,1135	0,954	1,562
Vzdělání	vs				
základní	vysoké	2,914	<,0001	2,410	3,523
střední	vysoké	1,637	<,0001	1,447	1,852
Věk	vs				
18-29 let	30-44 let	1,049	0,6074	0,874	1,259
45-59 let	30-44 let	1,086	0,2879	0,933	1,265
60+ let	30-44 let	1,485	<,0001	1,244	1,773
Dítě v domácnosti	vs				
ano	ne	1,062	0,3805	0,928	1,216

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Tabulka 24: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 3 - „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech”

Vysvětlující proměnná		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Stát	vs				
Česká republika	Švédsko	3,869	<,0001	3,168	4,791
Francie	Švédsko	2,380	<,0001	1,950	2,903
Nizozemsko	Švédsko	0,725	0,0127	0,564	0,934
Španělsko	Švédsko	1,838	<,0001	1,504	2,248
Velká Británie	Švédsko	1,373	0,0128	1,070	1,763
Pohlaví	vs				
žena	muž	0,811	<,0001	0,732	0,898
Rodinný stav	vs				
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,334	0,0005	1,133	1,571
ovdovělý/á	svobodný/á	1,072	0,5762	0,839	1,371
rozvedený/á	svobodný/á	1,563	0,0006	1,211	2,018
Vzdělání	vs				
základní	vysoké	5,173	<,0001	4,237	6,315
střední	vysoké	2,267	<,0001	1,985	2,589
Věk	vs				
18-29 let	30-44 let	1,182	0,0789	0,981	1,425
45-59 let	30-44 let	1,022	0,7841	0,873	1,198
60+ let	30-44 let	1,569	<,0001	1,308	1,881
Dítě v domácnosti	vs				
ano	ne	1,025	0,7311	0,892	1,178

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Jako třetí byl hodnocen výrok: „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech” (Tabulka 24). Přítomnost dítěte se ukázala opět jako nesignifikantní, a to i na úrovni jednotlivých států. V rámci proměnné stát jsou všechny státy statisticky významné. V Nizozemsku je v porovnání se Švédskem menší šance souhlasu s výrokem (0,725 vs 1). V ostatních státech je šance souhlasu oproti Švédsku větší. Šance souhlasu s výrokem je v České republice 3,9krát větší než ve Švédsku. V rámci pohlaví s výrokem souhlasí častěji muži, a to 1,25krát častěji než ženy. Na úrovni jednotlivých států je proměnná pohlaví statisticky významná v Nizozemsku a Španělsku. Proměnná rodinný stav je statisticky významná u kategorie ženatý/vdaná a ovdovělý/á. Šance souhlasu je zhruba 1,5krát větší než u svobodných. V rámci jednotlivých států je rodinný stav signifikantní ve Francii a Nizozemsku. Ve Francii je signifikantní pouze kategorie ženatý/vdaná, u které je 1,4krát větší šance souhlasu než u svobodných. V Nizozemsku je u ovdovělých 3,5krát větší šance souhlasu než u svobodných, u jedinců je šance souhlasu 2,3krát větší. Proměnná vzdělání je statisticky významná. U středoškoláků je šance souhlasu 2,3krát větší než u vysokoškoláků, u jedinců se základním vzděláním je šance souhlasu 5,2krát větší. Proměnná vzdělání je statisticky významná také na úrovni jednotlivých států. Středoškoláci i jedinci se základním vzděláním s výrokem souhlasí častěji než vysokoškoláci. Nejznamenitější jsou rozdíly na základě vzdělání v Nizozemsku. Šance souhlasu je u jedinců se základním vzděláním 10krát větší než u vysokoškoláků a 2,8krát větší u středoškoláků v porovnání s vysokoškoláky.

Proměnná věk je statisticky významná pouze u věkové kategorie 60 a více let. Šance souhlasu u této skupiny je 1,6krát větší než u věkové kategorie 30-44 let. Proměnná věk je na úrovni jednotlivých států významná ve Španělsku a Velké Británii. Ve Španělsku je větší šance souhlasu v porovnání s věkovou skupinou 30-44 let pouze u jedinců ve věku 60 let a více. Ve Velké Británii je šance souhlasu v porovnání s referenční skupinou vyšší u nemladší i nejstarší věkové skupiny, přibližně 2,5krát.

Tabulka 25: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 4 - „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“

Vysvětlující proměnná		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Stát	vs				
Česká republika	Švédsko	2,384	<,0001	1,930	2,945
Francie	Švédsko	2,726	<,0001	2,235	3,325
Nizozemsko	Švédsko	2,976	<,0001	2,386	3,711
Španělsko	Švédsko	8,017	<,0001	6,574	9,778
Velká Británie	Švédsko	1,873	<,0001	1,460	2,402
Pohlaví	vs				
žena	muž	0,933	0,1657	0,845	1,029
Rodinný stav	vs				
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,002	0,9770	0,859	1,169
ovdovělý/á	svobodný/á	0,996	0,9749	0,792	1,253
rozvedený/á	svobodný/á	1,092	0,4841	0,853	1,397
Vzdělání	vs				
základní	vysoké	2,321	<,0001	1,919	2,809
střední	vysoké	1,511	<,0001	1,341	1,701
Věk	vs				
18-29 let	30-44 let	0,633	<,0001	0,528	0,761
45-59 let	30-44 let	1,231	<,0001	1,062	1,426
60+ let	30-44 let	1,688	0,0057	1,419	2,008
Dítě v domácnosti	vs				
ano	ne	1,377	<,0001	1,207	1,572

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Dalším hodnocený výrok zní: „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“ (Tabulka 25). Statisticky významné jsou proměnné stát, vzdělání, věk a přítomnost dítěte v rodině. Ostatní proměnné (pohlaví a rodinný stav) nejsou statisticky významné. Všechny kategorie proměnné stát jsou statisticky významné. Šance souhlasu je v porovnání se Švédskem větší ve všech státech. Ve Španělsku je šance souhlasu s výrokem 8krát větší než ve Švédsku. Šance souhlasu mezi muži a ženami je vyrovnaná, rozdíly nejsou statisticky významné. Na úrovni jednotlivých států jsou rozdíly mezi muži a ženami statisticky významné pouze v Nizozemsku. Šance souhlasu u mužů je 1,4krát větší v porovnání se ženami. Rozdíly mezi kategoriemi rodinného stavu nejsou statisticky významné na úrovni modelu ani na úrovni jednotlivých států. Proměnná vzdělání je statisticky významná a šance souhlasu jednotlivých kategorií v porovnání s vysokoškolačky je větší. Proměnná vzdělání je také významná na úrovni jednotlivých států.

Ve všech státech je šance souhlasu u jedinců se základním vzděláním větší než u vysokoškoláků. Nejvíce se šance souhlasu na základě vzdělání liší v České republice, kde je šance souhlasu u jedinců se základním vzděláním 9,4krát větší než u vysokoškoláků. Proměnná věk je statisticky významná ve všech kategoriích. Šance souhlasu s daným výrokem je 1,6krát větší než u nejmladší věkové kategorie 18-29 let. U ostatních věkových kategorií je šance souhlasu větší než ve věkové skupině 30-44 let. Na úrovni jednotlivých států není proměnná věk statisticky významná pouze v Nizozemsku. Obecně můžeme říct, že s rostoucím věkem se šance souhlasu s výrokem zvyšuje. Nejvíce se šance souhlasu na základě věku liší ve Švédsku. Šance souhlasu s daným výrokem je u nejmladší věkové skupiny v porovnání s referenční skupinou (0,496 vs 1). S věkem šance souhlasu narůstá. Šance souhlasu u věkové skupiny 45-49 let je 2,3krát větší v porovnání s referenční věkovou skupinou, u věkové skupiny 60 let a více je šance souhlasu 3,5krát větší v porovnání s věkovou skupinou 30-44 let. Šance souhlasu s výrokem je 1,4krát větší u jedinců žijících v domácnosti s dítětem než bez něj. Na úrovni jednotlivých států je proměnná přítomnost dítěte v domácnosti statisticky významná ve Francii, Nizozemsku, Španělsku a Švédsku. Nejvíce se šance souhlasu na základě této proměnné liší ve Švédsku, kde je šance souhlasu s daným výrokem 2krát větší v domácnosti s dítětem než v domácnosti bez dítěte.

Tabulka 26: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 5 - „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“

Vysvětlující proměnná		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Stát	vs				
Česká republika	Švédsko	2,705	<,0001	2,177	3,361
Francie	Švédsko	3,104	<,0001	2,528	3,813
Nizozemsko	Švédsko	2,473	<,0001	1,962	3,118
Španělsko	Švédsko	5,958	<,0001	4,857	7,309
Velká Británie	Švédsko	2,556	<,0001	1,992	3,279
Pohlaví	vs				
žena	muž	0,671	<,0001	0,608	0,740
Rodinný stav	vs				
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,020	0,8017	0,874	1,190
ovdovělý/á	svobodný/á	1,033	0,7868	0,819	1,302
rozvedený/á	svobodný/á	1,240	0,0864	0,970	1,586
Vzdělání	vs				
základní	vysoké	2,713	<,0001	2,246	3,277
střední	vysoké	1,576	<,0001	1,398	1,776
Věk	vs				
18-29 let	30-44 let	1,020	0,8275	0,853	1,220
45-59 let	30-44 let	1,287	0,0009	1,108	1,493
60+ let	30-44 let	1,721	<,0001	1,446	2,049
Dítě v domácnosti	vs				
ano	ne	1,074	0,2919	0,941	1,225

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Jako pátý byl hodnocen výrok „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“ (Tabulka 26). Mimo proměnné rodinný stav a přítomnost dítěte v rodině jsou zbylé proměnné statisticky významné. Všechny kategorie proměnné stát jsou signifikantní a ve všech je šance souhlasu v porovnání se Švédskem vyšší. Ve Španělsku je šance souhlasu 6krát větší, v ostatních zemích přibližně 2,5krát větší oproti Švédsku. Šance souhlasu mužů s daným výrokem je 1,5krát větší než u žen. V rámci jednotlivých států je proměnná pohlaví statisticky nevýznamná pouze v České republice. Proměnná rodinný stav vyšla statisticky nevýznamně i na úrovni jednotlivých států. Statisticky významná je proměnná nejvyšší dosažené vzdělání. U jedinců se základním vzděláním je šance souhlasu s daným výrokem nejvyšší. S rostoucí úrovní vzdělání se šance souhlasu snižuje. V rámci jednotlivých států je proměnná vzdělání statisticky významná ve Francii, Nizozemsku, Španělsku a Švédsku. V České republice je statisticky významná pouze kategorie základní vzdělání a tito jedinci s výrokem souhlasí 9,5krát častěji než vysokoškoláci. Další statisticky významnou proměnnou je věk. V rámci jednotlivých zemí je tato proměnná statisticky významná ve Francii a Španělsku. Ve Francii narůstá šance souhlasu s věkem. Šance souhlasu je u nejmladší věkové skupiny (18-29 let) menší než u věkové skupiny 30-44 let (0,824 vs 1). Šance souhlasu u věkové skupiny 60 let a více je pak 3krát větší. Proměnná přítomnost dítěte v rodině není statisticky významná ani v rámci jednotlivých států.

Tabulka 27: Výsledky binární logistické regrese pro výrok 6 - “Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů”

Vysvětlující proměnná		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Stát	vs				
Česká republika	Švédsko	2,119	<,0001	1,774	2,532
Francie	Švédsko	2,139	<,0001	1,813	2,524
Nizozemsko	Švédsko	0,610	<,0001	0,494	0,754
Španělsko	Švédsko	3,785	<,0001	3,916	4,481
Velká Británie	Švédsko	1,397	0,0019	1,131	1,726
Pohlaví	vs				
žena	muž	1,174	0,0007	1,070	1,289
Rodinný stav	vs				
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,793	0,0014	0,688	0,914
ovdovělý/á	svobodný/á	0,907	0,3755	0,731	1,125
rozvedený/á	svobodný/á	0,831	0,1248	0,657	1,052
Vzdělání	vs				
základní	vysoké	0,951	0,5863	0,793	1,140
střední	vysoké	0,847	0,0029	0,759	0,945
Věk	vs				
18-29 let	30-44 let	0,762	0,0011	0,647	0,897
45-59 let	30-44 let	0,822	0,0057	0,715	0,944
60+ let	30-44 let	0,838	0,0350	0,711	0,988
Dítě v domácnosti	vs				
ano	ne	1,038	0,5476	0,918	1,175

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Posledním analyzovaným výrokiem je: "Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů" (Tabulka 27). Statisticky významně vyšly proměnné mimo proměnnou přítomnost dítěte v domácnosti, která vyšla nesignifikantně. V rámci kategorie stát jsou statisticky významné všechny kategorie. Pouze v Nizozemsku je šance souhlasu s výrokiem menší než ve Švédsku (0,610 vs 1). V ostatních státech je pak šance souhlasu s daným výrokiem v porovnání se Švédskem větší. Šance souhlasu s daným výrokiem na základě pohlaví je větší u žen než u mužů. Na úrovni jednotlivých států vyšla proměnná pohlaví statisticky významně ve Francii a Španělsku. U proměnné rodinný stav vyšla statisticky významně pouze kategorie ženatý/vdaná. Obecně můžeme říct, že největší šance souhlasu s daným výrokiem je u svobodných jedinců. V rámci jednotlivých států vyšla statisticky významně kategorie ženatý/vdaná v České republice. U proměnné nejvyšší dosažené vzdělání jsou statisticky významné obě kategorie. Šance souhlasu s daným výrokiem u jedinců se základním vzděláním a středoškoláků je v porovnání s vysokoškoly menší. Na úrovni jednotlivých států není proměnná nejvyšší dosažené vzdělání statisticky významná. Proměnná věk je statisticky významná ve všechny kategoriích. Šance souhlasu s daným výrokiem je největší u věkové skupiny 30-44 let. V rámci jednotlivých států je proměnná věk statisticky významná ve Francii, Španělsku a Velké Británii. Proměnná přítomnost dítěte v domácnosti není statisticky významná ani v rámci jednotlivých států.

7.3 Shrnutí výsledků

Analýza vybraných výroků pomocí průměrných skóre a binární logistické regrese poukázala na rozdíly v postojích jednak mezi jednotlivými státy, ale také mezi různými skupinami respondentů.

Nejvíce tradiční názory k problematice zaměstnanosti žen s malými dětmi zastávají respondenti z České republiky, naopak nejvíce liberální postoje najdeme ve Švédsku. V rámci jednotlivých skupin respondentů se prokázal rozdíl v názorech mezi muži a ženami, kdy muži se k tradičním názorům přiklání více než ženy. Diferenciace postojů k jednotlivým výrokom je patrná podle úrovně dosaženého vzdělání. Respondenti se základním vzděláním se přiklání k tradičním názorům. S rostoucí úrovní vzdělání pozorujeme odklon k liberálním názorům. U respondentů s vysokoškolským vzděláním jasně převažují liberální názory. Na základě věku respondentů pozorujeme liberálnější názory u mladších jedinců a s věkem dochází k odklonu k tradičním názorům. Jasný příklon k tradičním nebo liberálním hodnotám nebyl prokázán u respondentů na základě rodinného stavu a přítomnosti dítěte v rodině.

Kapitola 8

Závěr

Tématem předkládané diplomové práce je postavení žen na trhu práce a rodičovství ve vybraných evropských státech, které zastupují modely sociálních států. Zástupcem liberálního typu je Velká Británie, sociálně-demokratického Švédsko, konzervativní typ zastupují Francie a Nizozemsko, prorodinný model reprezentuje Španělsko a za zástupce postsocialistického typu byla zvolena Česká republika.

Dopad rodičovství na míru zaměstnanosti pomáhají zmírňovat opatření sociální a rodinné politiky pro harmonizaci práce a rodiny. Mezi nejdůležitější opatření se řadí finančně a místně dostupné zařízení péče o děti, vhodně nastavená mateřská a rodičovská dovolená a flexibilní pracovní úvazky. Harmonizace práce a rodiny je jednou z priorit Evropské unie. Zaměření rodinných politik členských států na harmonizaci práce a rodiny mělo v posledních letech za následek sblížení jednotlivých modelů rodinných politik. Nicméně úroveň harmonizačních opatření se v jednotlivých státech liší.

Nejrozvinutější systém harmonizačních opatření najdeme ve Švédsku, kde je prosazována genderová rovnost a je zde široce dostupná síť zařízení péče o děti od útlého věku. Rodiče mohou rodičovskou dovolenou flexibilně čerpat podle potřeb a mohou si zvolit, do jaké míry omezí svoji pracovní aktivitu. Pro každého z rodičů je vyhraněna část rodičovské dovolené, a tak se na péči o děti podílí oba rodiče.

V Nizozemsku jsou velmi rozšířené částečné pracovní úvazky, zejména mezi ženami. Částečné úvazky jsou doplněny dostupnými zařízeními péče o děti, které jsou hojně využívány, ale jen na část dne. Rodičovská dovolená není doprovázena rodičovským příspěvkem, což je důvod, proč na ni některé matky nenastupují. Matky si mohou dovolit nastoupit pouze na mateřskou dovolenou, při které je vyplácen příspěvek dosahující výše předchozího platu. Poté mohou nastoupit zpět do zaměstnání díky dostupnosti částečných úvazků doplněných o zařízení péče o děti.

Ve Francii je systém nastaven tak, že se ženy mohou rozhodnout, zda se kvůli péči o dítě zcela vzdají své kariéry, nebo budou pracovat i po narození dítěte. Rodičovská dovolená je ve Francii poskytována do 3 let věku dítěte a rodičovský příspěvek je závislý na tom, jak rodič omezí své pracovní aktivity. Rozhodne-li se pečující rodič pro zaměstnání nad celodenní péčí o dítě, jsou mu k dispozici zařízení péče o děti.

Ve Velké Británii jsou zařízení péče o děti obecně velmi drahá, a proto si je spousta rodičů nemůže dovolit. Pro děti do tří let jsou na část dne tyto zařízení zdarma a většina dětí je využívá pouze v tomto rozsahu. Při rodičovské dovolené není vyplácen rodičovský příspěvek a lze ji čerpat jen po částech. Proto většina pečujících rodičů pracuje na částečný úvazek.

Ve Španělsku je sice rodičovská dovolená poskytována do 3 let věku dítěte, ale bez rodičovského příspěvku, proto ji matky využívají pouze do té doby, než mohou dítě umístit do zařízení péče. Je zde vysoká návštěvnost těchto zařízení malými dětmi. Práce na částečný úvazek není ve většině případů dobrovolnou volbou, důvodem je nenalezení plného pracovního úvazku.

V České republice si mohou rodiče malých dětí zvolit délku rodičovské dovolené do dvou až čtyř let věku dítěte. Formální zařízení péče o děti jsou však ve většině případů dostupná až od tří let věku dítěte, a proto je tříletá varianta rodičovské dovolené nejčastější. Rodičům na rodičovské dovolené sice náleží rodičovský příspěvek, který ovšem není odvozen z předchozí mzdy, ale pro každého rodiče je určena suma, která je podle zvolené délky dovolené vyplácena. Částečné úvazky jsou v České republice nabízeny i využívány minimálně.

Ve Švédsku, Nizozemsku a Francii je systém harmonizačních opatření na dobré úrovni. Ve zbylých zemích tato opatření nejsou tolik rozvinutá a slučitelnost práce a rodiny je pro rodiče složitější.

V návaznosti na harmonizační opatření se liší dopad rodičovství na úroveň zaměstnanosti žen. Rodičovství ovlivňuje zaměstnanost žen pozitivně pouze ve Švédsku, kde je zaměstnanost žen s dítětem vyšší než u bezdětných žen. V ostatních zemích má rodičovství na zaměstnanost žen negativní dopad, ovšem v každé zemi odlišný. Minimální dopad má rodičovství na zaměstnanost nizozemských žen. Zaměstnanost bezdětných žen a žen s malým dítětem je v Nizozemsku na podobné úrovni. Ve Francii a České republice je zaměstnanost žen s dětmi do 6 let menší než u bezdětných žen, ale s nástupem dětí do školy zaměstnanost žen narůstá a u žen s dětmi nad 6 let je zaměstnanost vyšší v porovnání s bezdětnými ženami. Ve Francii není propad zaměstnanosti u žen s dítětem do 6 let až tak výrazný jako v České republice. Ve Velké Británii dochází u žen s dítětem do 6 let věku k propadu v zaměstnanosti oproti bezdětným ženám a s rostoucím věkem dítěte zaměstnanost matek narůstá. Nicméně míra zaměstnanosti žen s dětmi nad 6 let nedosahuje na hodnoty bezdětných žen. Rodičovství má ve Velké Británii dlouhodobější dopad na zaměstnanost žen než v případě České republiky a Francie. Zaměstnanost žen ve Španělsku je obecně nízká a s přítomností dítěte se ještě zmenšuje. Stejně jako ve Velké Británii je zaměstnanost žen s dítětem nižší než bezdětných žen.

S rozvinutostí harmonizačních opatření souvisí i úroveň plodnosti v jednotlivých státech. Stabilně nejvyšší plodnost je ve Francii a o něco menší hodnoty pozorujeme ve Švédsku. I přes ne úplně ideální podmínky pro sladění práce a rodiny je poměrně vysoká plodnost i ve Velké Británii. Naopak v Nizozemsku, kde nemá rodičovství výrazný dopad na zaměstnanost žen, je úroveň plodnosti nižší. Na úroveň plodnosti v Nizozemsku se v posledních letech dorovnaly hodnoty plodnosti České republiky. Ve Španělsku se hodnoty úhrnné plodnosti pohybují na hranici extrémně nízké plodnosti, což by mělo být varovným signálem pro španělské představitele státu, aby zasáhly, dokud je čas.

Analýza postojů týkajících se zaměstnanosti žen s malými dětmi potvrdila rozdílnost názorů na základě pohlaví, věku, úrovně vzdělání a státu. Rodinný stav a přítomnost dítěte v domácnosti

se ukázaly být méně významnými charakteristikami. S liberálními názory se ztotožňují ženy, vysokoškoláci a spíše mladší jedinci. V rámci jednotlivých států byly podle očekávání potvrzeny nejliberálnější názory respondentů ze Švédska. Tradiční názory vyjádřili muži, jedinci se základním vzděláním a vyššího věku. Ze států byly nejvíce tradiční názory vyjádřeny v České republice.

Za účelem zvýšení hodnot plodnosti a zmírnění propadu zaměstnanosti žen s malými dětmi by se česká rodinná politika mohla inspirovat z příkladu Švédska a Francie. Přičemž francouzský systém by měl být pro české občany akceptovatelnější než švédský. Ve Francii mají ženy na výběr, zda se chtějí pouze věnovat rodině nebo i pracovat. Pro ženy, které se rozhodnou pracovat, jsou k dispozici zařízení péče o děti, které jsou předpokladem pro zapojení žen s malými dětmi na trh práce. Francouzský systém však myslí i na ženy, které se rozhodnou přerušit pracovní kariéru a plně se věnovat rodině. Pro tyto ženy je k dispozici dlouhá rodičovská dovolená s finančními dávkami. Mimo to, je francouzský systém orientovaný pronatalitně, to znamená, že výše dávek vyplácených rodinám je závislá na počtu dětí, čímž jsou podporovány vícedětné rodiny. Je důležité, aby ženy, které se chtějí plně věnovat dětem a vidí v tom smysl, měli tuto možnost. Ale nemělo by být ženám obecně vnučováno, že jsou to právě ony, kdo má o děti pečovat. V případě, že žena netouží pouze se věnovat péči o dítě, ale ráda by se i nadále věnovala zaměstnání, také by měla mít možnost tuto volbu zrealizovat. Skloubit zaměstnání s péčí o dítě, aniž by ženy musely výrazně slevit ze svých ambicí, pomáhá buď přenesení pečovatelských povinností na partnera, ale spíše dostupnost kvalitních zařízení péče o děti.

Velmi dobrá úroveň plodnosti je kromě Francie i ve Švédsku. Jak bylo popsáno výše, švédský systém je založen na genderové rovnosti. Otázkou však je, zda je Česká republika na takové uspořádání společnosti připravená. Dosažení genderové rovnosti jak v zaměstnání, tak v rodině je proces na delší dobu a nelze ho nastolit vyhláškou nebo směrnicí. Aby byly občané spokojeni, musí k takové změně dojít z jejich vlastního přesvědčení a není možné takové změny slepě kopírovat, i když jinde fungují. Je otázkou, zda je vůbec taková rovnost žádoucí a zda české ženy nakonec nemají výhodu, že se mohou plně věnovat výchově svých dětí.

Hlavním cílem této práce bylo ověření hypotézy, že v zemích s dobře nastavenými podmínkami harmonizace práce a rodiny se rodičovství podepisuje na ekonomické aktivitě žen méně než v zemích s nerozvinutými harmonizačními opatřeními. Jak již bylo popsáno výše, nejrozvinutější systém harmonizačních opatření najdeme ve Švédsku a rodičovství má na ekonomickou aktivitu žen pozitivní dopad. Díky široce dostupným částečným úvazkům je v Nizozemsku dopad rodičovství na ekonomickou aktivitu žen malý. Ve Francii dochází ke snížení ekonomické aktivity u matek malých dětí o něco více. Zde však mají ženy na výběr mezi zaměstnáním a celodenní péčí o dítě. V České republice mají matky malých dětí omezenější možnosti a jsou spíše motivovány k celodenní péči o děti. Rodičovství má na ekonomickou aktivitu žen ve Francii a České republice dopad zejména v předškolním věku dětí, poté ekonomická aktivita těchto žen narůstá. Ve Velké Británii a ve Španělsku pozorujeme dlouhodobější dopad rodičovství na ekonomickou aktivitu žen, nejen v předškolním věku dětí. V těchto zemích je podpora rodin od státu nejmenší. Výše nastíněná hypotéza byla tedy potvrzena. Dobře nastavené podmínky pro harmonizaci práce a rodiny snižují dopad rodičovství na ekonomickou aktivitu žen.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ARIES, Philippe, 1980. *Two Successive Motivations for the Declining Birth Rate in the West*. Population and Development Review. 1980, vol.6(4) s.645–650.
- BADINTEROVÁ, Elisabeth, 2004. *Tudy cesta nevede*. Praha: Karolinum, 2004, 149 s., ISBN 80-246-0885-5.
- BARTÁKOVÁ, Helena, 2006. *Postavení žen na trhu práce v ČR a v jednotlivých zemích EU*. In SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1.vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006, s.152-168. ISBN 80-7326-104-9.
- BAIZAN, Pau, 2016. *The Policy Context of Fertility in Spain: Toward a Gender-Egalitarian Model?* In RINDFUSS, Ronald, CHOE, Minja. *Low Fertility, Institutions, and their Policies*. Springer, Cham. 2016, s.195-215, 978-3-319-32995-6.
- BLUM, Sonja, KOSLOWSKI, Alison, MOSS, Peter, 2017. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. 440 s. [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- BONGAARTS, John a Tomáš SOBOTKA, 2012. *A Demographic Explanation for the Recent Rise in European Fertility*. Population and development review. 38 (1), 2012, s.83-120, DOI:10.2307/41857358.
- BOYER, Danielle a Jeanne FAGNANI, 2017. *France*. IN BLUM, S., KOSLOWSKI, A., MOSS, P. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. s.166-172, [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- CASTLES, Francis G., 2003. *The World Turned Upside Down: Below Replacement Fertility, Changing Preferences and Family-Friendly Public Policy in 21 OECD Countries*. Journal of European social policy. 2003, Vol.13(3), s.209-227.
- DEL BOCA, Daniela. 2002. *The effect of child care and part time opportunities on participation and fertility decisions in Italy* [online]. Bonn: University of Turin and IZA. IZA Discussion paper No. 427, February 2002, 34 s. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=300643>.

- DEN DULK, Laura, 2017. *The Netherlands*. IN BLUM, S., KOSLOWSKI, A., MOSS, P. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. s.286-296, [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <
http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- DUVANDER, Ann-Zofie, HAAS, Linda, HWANG, C. Philip, 2017. *Sweden*. IN BLUM, S., KOSLOWSKI, A., MOSS, P. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. s.392-400, [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <
http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- ENGELHARDT, Henriette a Alexia PRSKAWETZ, 2002. *On the Changing Correlation Between Fertility and Female Employment over Space and Time* [online]. MPIDR Working Paper, WP 2002–052. December 2002, 37 s. [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <
<https://www.demogr.mpg.de/papers/working/wp-2002-052.pdf>>.
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta, 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, c1990, 248 s. ISBN 0-691-09457-8.
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta, 1999. *Social foundations of postindustrial economies* [online]. Oxford [u.a.]: Oxford University Press, 1999, 207 s. [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <
https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/ESPING_Social_Foundations_of_postindustrial_economies.pdf>. ISBN 0-19-874201-0.
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta, 2002. *Why We Need a New Welfare State*. New York: Oxford University Press, 2002, 244 s. ISBN 0-19-925642-4.
- EUROFOUND, 2016. *The gender employment gap: Challenges and solutions* [online]. Luxembourg, Office of the European Union, 2016, [cit. 2018-05-019]. Dostupné z: <
<https://enut.ee/files/gender-employment-gap.pdf>>. ISBN 978-92-897-1550-8.
- EUROSTAT, 2018. Statistical themes – Population and social conditions - Labour market – Gender - Gender pay gap statistics [online]. Lucembursko: Eurostat, 2018. [cit. 15-04-2018]. Dostupné z: <
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Gender_pay_gap_statistics>.
- EVROPSKÁ KOMISE, 2013. *Zpráva Komise: Barcelonské cíle Rozvoj zařízení péče o děti předškolního věku v Evropě v zájmu trvalého růstu podporující začlenění*. [online]. Brusel, 2013, 17 s. [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: <
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0322&from=CS>>.
- EVROPSKÁ KOMISE, 2016. *Strategický závazek v oblasti rovnosti žen a mužů 2016-2019* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2016, 52 s. ISBN 978-92-79-53433-1.
- EVROPSKÁ KOMISE, 2017. *Iniciativa na podporu rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem pracujících rodičů a pečujících osob* [online]. Brusel, 2017, 17 s. [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <
<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/CS/COM-2017-252-F1-CS-MAIN-PART-1.PDF>>.

- EVROPSKÁ KOMISE, 2017b. *Evropský pilíř sociálních práv* [online]. 2017. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights_cs>.
- EVROPSKÁ KOMISE, 2017c. *Europe 2020 strategy* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en>.
- EVROPSKÁ RADA, 2002. *Presidency conclusions: Barcelona European council* [online]. Barcelona, 2002. 72 s. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf>.
- EVROPSKÝ PARLAMENT, 2010. *Presidency conclusions: Europe 2020 strategy* [online]. Lisbon, 2000. [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm>.
- FERRER-GONZÁLEZ, Amparo, 2011. *Sampling international migrants with origin-based snowballing method: New evidence on biases and limitations* [online]. Demographic research, vol.25(3), s.103-134, [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <<https://www.demographic-research.org/volumes/vol25/3/default.htm>>.
- FORMÁNKOVÁ, Lenka; KŘÍŽKOVÁ, A. 2009. *Flexibilní pracovní režimy jako nástroj kombinace pracovního a rodinného života* [online]. Fórum sociální politiky. 2009, roč. 3, č. 2, s.14-19, [cit. 2018-02-14]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/sites/File/forum_socialni_politiky/Casopis_FSP_2_2009.pdf>. ISSN 1803-7488.
- FORMÁNKOVÁ, Lenka, 2010. *Ideály péče v kontextu nových sociálních rizik* [online]. Sociální studia, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2010, roč. 7, č. 2, s.69-92, [cit. 2018-05-14]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5822/4914>. ISSN 1214-813X.
- FREJKA, Tomáš, SOBOTKA, Tomáš, HOEM, Jan M., TOULEMON, Laurent. *Summary and general conclusions: Childbearing Trends and Policies in Europe*. Demographic Research [online]. 2008, 19, s.5-14, [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <<https://www.demographic-research.org/volumes/vol19/2/default.htm>>.
- FREYER, James, SACERDOTE, Bruce a Ariel D. STERN, 2008. *Will the Stork Return to Europe and Japan? Understanding Fertility within Developed Nations* [online]. Journal of economic perspectives. vol.22, no.3, summer 2008, s.3-22, [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <<https://pdfs.semanticscholar.org/074c/98eb9211cce64f5a09c3f6f53d991864cb72.pdf>>.
- FRÍZLOVÁ, Iveta, 2014. *Zaměstnanost a sociální věci*. Euroskop.cz [online]. 2014 [cit. 2018-05-19]. Dostupné z: <<https://www.euroskop.cz/688/sekce/zamestnanost-a-socialni-veci/>>.

- GAUTHIER, Anne H. 2001. The Impact of Public Policies on Families and Demographic Behaviour [online]. Paper presented at the ESF/Euresco conference 'The Second Demographic Transition in Europe', Germany, 2001. 45 s. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: < https://www.demogr.mpg.de/Papers/workshops/010623_paper21.pdf>.
- GAUTHIER, Anne H. 2002. *Family Policies in Industrialized Countries: Is There Convergence?* Population (English Edition) [online]. 2002, vol. 57, no. 3, p.447-474, [cit. 2018-02-09]. Dostupné z : <http://www.cairn-int.info/article-E_POPU_203_0457--family-policiesin-industrialized-countr.htm#re7no7>.
- GERARDO, Meil, LAPUERTA, Irene a Anna ESCOBEDO, 2017. *Spain*. IN BLUM, S., KOSLOWSKI, A., MOSS, P. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. s.376-391, [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: < http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- GORNICK, Janet C., Marcia K., MEYERS a Katherin E. ROSS, 1997. *Supporting the Employment of Mothers: Policy Variation Across Fourteen Welfare States*. 1.vyd., February 1, 1997, Journal of European Social Policy, 7 (1), s.45-70.
- GORNICK, Janet C. a Marcia K., MEYERS, 2003. *Welfare Regimes in Relation to Paid Work and Care*. In Zollinger GIELE, Janet a Elke HOLST, *Changing Life Patterns in Western Industrial Societies*. Netherlands: Elsevier Ltd, 2003, 1.vyd., s.45-67. ISBN: 0-7623-1020-0.
- HAKIM, Catherine, 2000. *Work-lifestyle choices in the 21st Century: preference theory*. New York: Oxford University Press, 2000, 240 s. ISBN 0199242097.
- HAKIM, Catherine, 2003. *Models of the family in modern societies: ideals and realities*. Burlington, VT: Ashgate, 2003, 298 s. ISBN 0-7546-3728-x.
- HAKIM, Catherine, 2006. *Women, careers, and work-life preferences* [online]. British Journal of Guidance & Counselling. 2006, roč. 34, č. 3, s.279–294, [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: < https://is.muni.cz/el/1423/jaro2011/SPP457/um/23632422/Hakim_2006.pdf>.
- HANTRAIS, Linda a Marie-Therese LETABLIER, 1996. *Families and family policies in Europe*. 1.vyd., 1996, s.232. ISBN 9780582247673.
- HAŠKOVÁ, Hana, 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1.vyd., 2009, 267 s. ISBN 978-80-7419-020-9.
- HOEM, Jan M., 2005. *Why does Sweden have such high fertility?* [online]. Demographic research, 12 (22), s. 559-572, [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: < <https://www.demographic-research.org/Volumes/Vol13/22/>>.
- CHMELOVÁ a kol, Martina, 2015. *Vzdělávání v předškolních zařízeních v Německu, Holandsku a Švédsku*. Praha: Alfa Human Service, 2015, 1. vyd., 115 s. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: < <https://www.alfahs.cz/images/dokumenty/prirucka-vzdelana-reditelka.pdf>>. ISBN 978-80-260-8417-4.

- JANTA, Barbara, 2014. *Caring for children in Europe. How childcare, parental leave and flexible working arrangements interact in Europe* [online]. European Union, 2014. 24 s. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR554.html>.
- JUNOVÁ, Blanka, 2012. *Čas pro změnu: ... k rovnováze práce a soukromí: průvodce sladováním soukromého a pracovního života* [online]. Pracenaalku.cz, 2012, 93 s. [cit. 2018-29-04]. Dostupné z: <<http://www.pracenaalku.cz/portals/0/ebook/cas-pro-zmenu-pdf.pdf>>.
- KALÍŠKOVÁ, K., D. MÜNICH a F. PETROLD, 2016. *Veřejná podpora míst ve školkách se vyplatí: analýza výnosů a nákladů*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, v.v.i., 2016, 28 s. [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach/files/downloads/IDEA_Studie_3_2016_Verejna_podpora_mist_ve_skolkach.pdf>. ISBN 978-7344-363-4.
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, 2008. *Czech Republic*. IN MOSS, P. and M. KORINTUS. *International Review of Leave Policies and Related Research 2008* [online]. s.122-127, [cit. 2018-05-30]. Dostupné z: <http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2008_annual_report.pdf>.
- KOCOURKOVÁ, Jiřina, 2017. *Czech Republic*. IN BLUM, S., KOSLOWSKI, A., MOSS, P. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. s.122-127, [cit. 2018-04-17]. Dostupné z: <http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- KOLDINSKÁ, Kristina, 2015. *Politika v oblasti rovnosti žen a mužů v České republice* [online]. Brusel: Evropská unie, 2015. 30 s. ISBN 978-92-823-7409-2. Dostupné z: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510009/IPOL_IDA\(2015\)510009_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/510009/IPOL_IDA(2015)510009_CS.pdf)>.
- KOUDELKA, Pavel, 2015. *Plodnost v souvislosti se zapojením mužů v domácnostech: pomůže genderová rovnost?* Demografie [online]. 2015, roč. 15, č.2. s. 144-171, [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20555395/13005315q2.pdf/2bafb663-12eb-4fc7-bcd6-39bdace84836?version=1.0>>. ISSN 1805-2991.
- KREBS, Vojtěch, 2002. Sociální politika. Praha: ASPI. 2002, 2.vyd., 376 s. ISBN 80-86395-33-2.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena, 2002. *Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí*. In MANSFELDOVÁ, Zdenka a Milan TUČEK (eds.). *Současná česká společnost. Sociologické studie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002, s.148-160. ISBN 80-7330-009-5.

- KŘÍŽKOVÁ, Alena a Lenka VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, 2002. *Sociální kontext života žen pracujících v řídicích pozicích*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002, 48 s. ISBN 80-7330-035-4.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena, VOHLÍDALOVÁ, Marta, POSPÍŠILOVÁ, Kristýna a Hana MAŘÍKOVÁ, 2017. Aktuální rozdíly v odměňování žen a mužů v ČR [online]. Praha: MPSV, 2017, 148 s. [cit. 2018-05-30]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/25032/MPSV_rovna_odmena_studie_Aktualni_rozily_v_odmenovani_zen_a_mužu_CELA.pdf>. ISBN 978-80-7421-147-8.
- KUCHAŘOVÁ, Věra, 2006. *Kariéra, rodina, rovné příležitosti*. 1.vyd. Praha: Gender studies, 2006, 25 s. [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/download/Kariera_rodina_rovne_prilezitosti.pdf>. ISBN 80-86520-12-9.
- KULHAVÝ, Václav a Tomáš SIROVÁTKA, 2006. *Nerovné pozice mužů a žen na trhu práce v České republice: empirická evidence*. In SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1.vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006, s.152-168. ISBN 80-7326-104-9.
- LAMPERT, Heinz, 1985. *Lehrbuch der Sozialpolitik*. New York: Springer-Verlag, c1985. ISBN 0387158235.
- MAREŠ, Petr, 2006. *Zaměstnání, rodina a dítě v dynamice moderní společnosti*. In SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1.vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006, s.152-168. ISBN 80-7326-104-9.
- MASON, Mary Ann a Marc GOULDEN, 2002. *Do babies matter? The effect of family formation on the lifelong careers of academic men and women*. *Academe*, vol.88, no.6, s.21–27, ISSN 0190-2946.
- MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ, 2003. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích I* [online]. Praha: VÚPS, 2003, 246 s. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/rodpolI.pdf>>.
- MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ, 2004. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích II* [online]. Praha: VÚPS, 2004, 79 s. [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_139.pdf>.
- MELOUN, Milan a Jiří MILITKÝ, 2002. *Kompendum statistického zpracování dat*. 1.vyd. Praha: Academia, 2002, 764 s. ISBN 80-200-1008-4.
- MILLS, Ryan, SCOTT, James, ALATI, Rosa, O'CALLAGHAN, Michael, NAJMAN, Jakob, STRATHEARN, Lane, 2013. *Child maltreatment and adolescent mental health problems in a large birth cohort*. *Child abuse and neglect*. 37(5), s.292-302, ISSN 0145-2134.

- MOSS, Peter, KORINTUS Marta, 2008. *International review of leave policies and related research 2008* [online]. Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform, United Kingdom. 2008, 375 s. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2008_annual_report.pdf>.
- MPSV, 2006. *Rodičovský příspěvek bude vyšší* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, tisková zpráva, 2006, [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: <<https://www.mpsv.cz/files/clanky/3285/131206a.pdf>>.
- O'BRIEN, Margaret, KOSLOWSKI, Alison, 2017. *United Kingdom*. IN BLUM, S., KOSLOWSKI, A., MOSS, P. *International Review of Leave Policies and Research 2017* [online]. s.414-426, [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Annual_reviews/2017_Leave_Review_2017_final.pdf>.
- OECD, 2017a. *Early learning matters* [online]. 20 s. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/education/school/Early-Learning-Matters-Project-Brochure.pdf>>.
- OECD, 2017b. *Starting strong 2017: Key OECD Indicators on early education and care* [online]. OECD: Prais. 2017, 194 s. [cit. 2018-05-10]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/education/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm>>.
- PALONCYOVÁ, Jana, BARVÍKOVÁ, Jana, KUCHAROVÁ, Věra, SVOBODOVÁ, Kamila, ŠTASTNÁ, Anna, 2013. *Rodinné chování a rodinná politika jako kontext systému denní péče o děti ve Francii a v České republice*. 1.vyd. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013, 95 s. ISBN 978-80-7416-127-8.
- RABUŠIC, Ladislav, 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2001, 266 s. ISBN 80-86429-01-6.
- RADA EVROPSKÉ UNIE, 2017. *The Rome declaration* [online]. Brusel: Rada Evropské unie, 2017, 2 s. [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration/pdf>>.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2004. *Změny generační plodnosti v České republice se zaměřením na vzdělání žen*. Demografie. 46(2), s.77-90. ISSN 0011-8265.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2007. *Porodnost v České republice: dvě rozdílné epochy*. Geografické rozhledy [online]. Praha: Česká geografická společnost. 2007, roč. 17, č. 1, s. 2–5. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <<http://geography.cz/geograficke-rozhledy/wp-content/uploads/2007/10/str2-9.pdf>>. ISSN 1210-3004.
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2000. *Nebojte se logistické regrese*. Sociologický časopis [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000, 36(4), s.475–492, [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/5f6961faa17dd98a67cfb71a5205469d297369f5_372_475REHAK.pdf>.

- SIROVÁTKA, Tomáš a Petr MAREŠ, 2003. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*. 1.vyd. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 2003, 272 s. ISBN 80-210-3048-8.
- SIROVÁTKA, Tomáš, 2006. *Rodina a reprodukce versus zaměstnání a role sociální politiky*. In SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1.vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006, s. 152-168. ISBN 80-7326-104-9.
- SIROVÁTKA, Tomáš a Helena BARTÁKOVÁ, 2008. *Harmonizace rodiny a zaměstnání v České republice a role sociální politiky*. In SIROVÁTKA, Tomáš a Ondřej HORA. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1.vyd. Boskovice: Albert, 2008, s.63-96. ISBN 978-80-7326-140-5.
- SLEEBOS, Joëlle E., 2003. *Low fertility rates OECD countries: Facts and policy responses* [online]. OECD social, employment and migration working papers. 2003, no.15, 62 s. [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/social/family/16587241.pdf>>.
- SOBOTKA, Tomáš, 2005. *Changes in fertility quantum and tempo in Austria, the Czech Republic and Slovakia: a parity-specific view* [online]. In KOSCHIN, Felix (ed.) *Fertility and family trends in Austria, the Czech Republic and Slovakia: Towards a convergence? Praha: University of Economics*, 2005, p.45-71, [cit. 2018-02-02]. Dostupné z: <https://www.demogr.mpg.de/en/projects_publications/publications_1904/reports/change_s_in_fertility_quantum_and_tempo_in_austria_the_czech_republic_and_slovakia_a_parity_2140.htm>.
- SOKAČOVÁ, Linda, 2007. *Career – family – equal opportunities: studies on women and men in the czech labour market* [online]. Praha: Gender studies, 2007, 27 s. [cit. 2018-04-14]. Dostupné z: <http://genderstudies.cz/download/Career_Family_Equal_Opportunities.pdf>.
- ŠÍDLO, Luděk a Klára TESÁRKOVÁ, 2010. *Vzájemné souvislosti mezi úrovní plodnosti a participací žen na trhu práce v zemích EU*. In *Žena a muž v rodině a na trhu práce: sborník příspěvků XXXIX. Konference České demografické společnosti* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2010. s.42-58. [cit. 2018-02-29]. Dostupné z: <<http://www.czechdemography.cz/res/archive/002/000231.pdf?seek=1470164067>>.
- ŠLECHTOVÁ, Hana, 2006. *Jak jsou hodnoceny rodinné politiky vyspělých zemí*. In SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1.vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006, s.152-168. ISBN 80-7326-104-9.
- THÉVENON, Olivier, 2009. *Increased Women's Labour Force Participation in Europe: Progress in the Work-Life Balance or Polarization of Behaviours?* Population (English Edition) [online]. 2009, vol. 64, no. 2, p.235-272, [cit. 2018-03-15]. Dostupné z: <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/43/91/08/PDF/01_INE_PopE0902_Thevenon.pdf>.

- TOULEMON, Laurent, PAILHÉ, Ariane, ROSSIER, Clémentine, 2008. *France: High and stable fertility*. Demographic Research, vol.19(16), s.503-556.
- URBAN, L. 2003. *Lisabonská strategie, její hlavní směry a nástroje* [online]. Working Paper UK FSV-IES, 2003, 19 s. [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <<http://ies.fsv.cuni.cz/default/file/download/id/681>>.
- VALENTOVÁ, Marie, 2006. *Postoje k opatřením týkající se rodiny a rovnováhy pracovního a rodinného života (mezinárodní srovnání)*. In SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1.vyd. Boskovice: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2006, s. 152-168. ISBN 80-7326-104-9.
- VAN DE KAA, Dirk J., 2002. *The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries* [online]. Paper presented at the Sixth Welfare Policy Seminar of the National Institute of Population and Social Security. Tokyo, Japan, 29 January 2002, 34 s. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <<https://pdfs.semanticscholar.org/17c8/c2c3b43d447474107554926eb289d269c939.pdf>>
- VLEMINCKX, K., 2002. *The Proliferation of Part-time Work, Family Employment and Household Income Security*. In MUFFELS, R.J.A, TSAKLOGLOU P. a D.G. MAEYES (eds) *Social Exclusion in European Welfare States*. Cheltenham: Edward Elgar, 2002, s. 98–131. ISBN 978-1840648034.
- VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, 2012. *Trh práce a evropské strategie: Evropská strategie zaměstnanosti a Evropská strategie sociálního začleňování* [online]. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Národohospodářská fakulta. 2012, 81 s. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <https://khp.vse.cz/wp-content/uploads/2011/08/Trh_prace_a_evr_strategie.pdf>.
- WALLACE, Claire, 2003. *Work Flexibility in Eight European Countries* [online]. Sociologický časopis, sb. 39, č. 6, 2003, s.773-794, [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <<https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/5645>>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ DAT

- Eurofound, 2015. *European working conditions survey* [online]. 2015 [cit. 2018-05-19].
Dostupné z: <<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2016/working-conditions/sixth-european-working-conditions-survey-overview-report>>.
- Eurostat, 2018a. Database – Population and social conditions - Demography and migration – Fertility [online]. Lucembursko: Eurostat, 2018. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.
- Eurostat, 2018b. Population and social conditions - Labour market [online]. Lucembursko: Eurostat, 2018. [cit. 15-04-2018]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database2>>.
- Eurostat, 2018c. Database – Population and social conditions - Education and training [online]. Lucembursko: Eurostat, 2018. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.
- Eurostat, 2018d. Database – Cross cutting topics – Equality (age and gender) – Gender equality [online]. Lucembursko: Eurostat, 2018. [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.
- International Social Survey Programme, 2012. Family and changing gender roles [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <<http://www.issp.org/>>.
- OECD Family Database, 2018. OECD Family Database [online]. OECD, 2018. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <<http://www.oecd.org/els/family/database.htm>>.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Poměr šancí pro výrok „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“ za jednotlivé země.....	104
Příloha 2: Poměr šancí pro výrok „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“ za jednotlivé země.....	106
Příloha 3: Poměr šancí pro výrok „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech“ za jednotlivé země	108
Příloha 4: Poměr šancí pro výrok „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“ za jednotlivé země.....	110
Příloha 5: Poměr šancí pro výrok „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá“ za jednotlivé země.....	112
Příloha 6: Poměr šancí pro výrok “Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů” za jednotlivé země	114

Příloha 1: Poměr šancí pro výrok „Muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost a o rodinu“ za jednotlivé země

Vysvětlující proměnná		Česká republika			Francie			Nizozemsko					
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti			
Pohlaví	vs												
žena	muž	0,832	0,0882	0,673 1,028	0,398	<,0001	0,289 0,550	0,421	0,0002	0,266	0,665		
Rodinný stav	vs												
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,295	0,1963	0,875 1,917	1,782	0,0314	1,053 3,016	3,377	0,0150	1,266	9,006		
ovdovělý/á	svobodný/á	1,250	0,3666	0,770 2,027	1,326	0,4391	0,649 2,713	1,947	0,3537	0,476	7,961		
rozvedený/á	svobodný/á	2,737	0,0005	1,556 4,816	2,213	0,0246	1,107 4,425	5,974	0,0028	1,854	19,255		
Vzdělání	vs												
základní	vysoké	2,001	0,4643	0,312 12,830	4,517	<,0001	2,848 7,164	33,702	<,0001	11,276	100,73		
střední	vysoké	1,919	0,0001	1,373 2,683	1,666	0,0104	1,127 2,462	5,006	<,0001	2,570	9,749		
Věk	vs												
18-29 let	30-44 let	1,070	0,7300	0,729 1,570	0,394	0,0188	0,181 0,857	1,548	0,4480	0,501	4,784		
45-59 let	30-44 let	1,209	0,2868	0,853 1,714	0,800	0,4145	0,468 1,367	0,397	0,0335	0,169	0,930		
60+ let	30-44 let	1,179	0,3999	0,804 1,728	1,500	0,1529	0,860 2,614	1,390	0,4657	0,573	3,371		
Dítě v domácnosti	vs												
ano	ne	1,092	0,5793	0,800 1,492	0,542	0,0174	0,327 0,898	2,117	0,0443	1,019	4,397		

Vysvětlující proměnná		Španělsko			Švédsko			Velká Británie				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	0,517	<,0001	0,395 0,677	0,284	0,0001	0,150 0,540	0,788	0,3614	0,472 1,315		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,613	0,0592	0,982 2,649	0,976	0,9550	0,423 2,251	0,453	0,0401	0,213 0,965		
ovdovělý/á	svobodný/á	1,266	0,6568	0,447 3,583	1,414	0,5548	0,448 4,458	0,169	0,0279	0,034 0,824		
rozvedený/á	svobodný/á	2,039	0,0239	1,099 3,785	2,156	0,2225	0,627 7,407	0,574	0,3735	0,169 1,951		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	13,993	<,0001	7,611 25,727	4,974	0,0004	2,060 12,012	-	-	- -		
střední	vysoké	3,611	<,0001	1,991 6,547	2,119	0,0369	1,047 4,290	4,205	0,0028	1,641 10,778		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	0,874	0,6892	0,451 1,692	0,424	0,3007	0,084 2,152	0,561	0,2143	0,225 1,397		
45-59 let	30-44 let	0,811	0,3695	0,513 1,282	0,777	0,5998	0,303 1,994	1,078	0,8642	0,456 2,550		
60+ let	30-44 let	2,818	<,0001	1,732 4,586	1,778	0,2846	0,620 5,104	6,375	0,0001	2,503 16,238		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	1,017	0,9325	0,691 1,495	2,246	0,0613	0,962 5,241	2,989	0,0046	1,401 6,376		

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Příloha 2: Poměr šancí pro výrok „Být ženou v domácnosti uspokojuje stejně, jako pracovat v zaměstnání“ za jednotlivé země

Vysvětlující proměnná		Česká republika				Francie				Nizozemsko			
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Pohlaví	vs												
žena	muž	0,817	0,0975	0,644	1,038	0,843	0,1133	0,682	1,041	0,932	0,0509	0,535	1,001
Rodinný stav	vs												
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,060	0,7924	0,689	1,629	1,173	0,3155	0,859	1,604	1,195	0,4922	0,719	1,987
ovdovělý/á	svobodný/á	0,709	0,2274	0,405	1,239	0,608	0,0512	0,368	1,003	0,656	0,3205	0,285	1,507
rozvedený/á	svobodný/á	1,634	0,1129	0,890	3,001	1,496	0,1181	0,903	2,480	1,584	0,2134	0,767	3,270
Vzdělání	vs												
základní	vysoké	8,386	0,0716	0,830	84,773	3,104	<,0001	2,146	4,491	10,736	<,0001	3,721	30,976
střední	vysoké	1,429	0,0599	0,985	2,073	2,041	<,0001	1,598	2,607	2,045	<,0001	1,429	2,926
Věk	vs												
18-29 let	30-44 let	1,201	0,3986	0,785	1,840	0,945	0,7663	0,650	1,374	0,740	0,3766	0,379	1,443
45-59 let	30-44 let	1,308	0,1748	0,887	1,929	1,051	0,7690	0,754	1,464	0,553	0,0345	0,320	0,958
60+ let	30-44 let	1,270	0,2736	0,828	1,948	1,081	0,6959	0,732	1,595	1,169	0,5952	0,657	2,082
Dítě v domácnosti	vs												
ano	ne	1,390	0,0626	0,983	1,965	0,908	0,5192	0,677	1,217	0,814	0,4134	0,496	1,334

Vysvětlující proměnná		Španělsko			Švédsko			Velká Británie				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	0,596	<,0001	0.494 0,720	1,041	0,8109	0,749 1,446	1,587	0,0055	1,145 2,199		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,906	0,5173	0.673 1,221	1,022	0,9290	0,636 1,642	0,802	0,3632	0,498 1,291		
ovdovělý/á	svobodný/á	0,617	0,1502	0.319 1,191	1,094	0,7820	0,579 2,068	0,669	0,2812	0,322 1,389		
rozvedený/á	svobodný/á	0,961	0,8693	0.598 1,543	1,036	0,9299	0,474 2,265	0,672	0,3994	0,266 1,694		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	2,328	<,0001	1.696 3,195	2,798	0,0002	1,637 4,782	-	-	- -		
střední	vysoké	1,254	0,0687	0.983 1,599	1,798	0,0012	1,260 2,566	1,424	0,0705	0,971 2,089		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	1,496	0,0220	1,060 2,111	0,438	0,0470	0,194 0,989	0,623	0,0804	0,366 1,059		
45-59 let	30-44 let	1,219	0,1404	0.937 1,585	1,124	0,6544	0,673 1,879	1,055	0,8287	0,650 1,712		
60+ let	30-44 let	2,120	<,0001	1.508 2,981	1,419	0,2435	0,788 2,555	1,463	0,1819	0,837 2,556		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	1,167	0,2046	1.480 1,480	0,966	0,8791	0,615 1,516	0,798	0,2970	0,522 1,220		

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Příloha 3: Poměr šancí pro výrok „Nic proti zaměstnání, ale většina žen stejně touží po domově a dětech” za jednotlivé země

Vysvětlující proměnná		Česká republika			Francie			Nizozemsko				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	0,936	0,1056	0,673 1,039	0,869	0,1742	0,71 1,064	0,672	0,0484	0,453	0,997	
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,015	0,9383	0,689 1,496	1,437	0,0171	1,067 1,935	2,321	0,0293	1,089	4,948	
ovdovělý/á	svobodný/á	1,025	0,9221	0,630 1,666	0,868	0,5497	0,547 1,379	1,271	0,6716	0,419	3,859	
rozvedený/á	svobodný/á	1,258	0,4255	0,715 2,214	1,538	0,0933	0,930 2,544	3,484	0,0097	1,352	8,975	
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	4,246	0,2172	0,427 42,211	6,147	<,0001	4,225 8,943	10,189	<,0001	3,845	26,999	
střední	vysoké	1,720	0,0011	1,242 2,383	2,230	<,0001	1,776 2,800	2,804	<,0001	1,717	4,578	
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	1,353	0,1199	0,924 1,981	1,184	0,3388	0,838 1,672	0,604	0,3420	0,213	1,709	
45-59 let	30-44 let	1,397	0,0621	0,983 1,984	0,980	0,8974	0,715 1,341	0,613	0,1896	0,295	1,273	
60+ let	30-44 let	1,438	0,0660	0,976 2,118	1,378	0,0860	0,956 1,988	1,073	0,8574	0,499	2,308	
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	0,955	0,7723	0,697 1,308	1,048	0,7337	0,798 1,377	0,668	0,2469	0,337	1,323	

Vysvětlující proměnná		Španělsko				Švédsko				Velká Británie			
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Pohlaví	vs												
žena	muž	0,768	0,0090	0,631	0,936	0,846	0,3539	0,594	1,204	0,936	0,7337	0,640	1,369
Rodinný stav	vs												
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,282	0,1312	0,928	1,770	1,183	0,5146	0,714	1,958	1,324	0,3483	0,737	2,379
ovdovělý/á	svobodný/á	1,220	0,5568	0,628	2,371	0,966	0,9253	0,474	1,971	0,900	0,8205	0,360	2,245
rozvedený/á	svobodný/á	1,567	0,0699	0,964	2,546	1,046	0,9188	0,441	2,479	1,834	0,2386	0,669	5,031
Vzdělání	vs												
základní	vysoké	4,965	<,0001	3,508	7,026	5,014	<,0001	2,822	8,909	-	-	-	-
střední	vysoké	2,594	<,0001	1,947	3,456	2,292	<,0001	1,532	3,428	2,769	0,0002	1,607	4,773
Věk	vs												
18-29 let	30-44 let	0,903	0,5968	0,618	1,319	0,572	0,2171	0,235	1,389	2,572	0,0044	1,343	4,924
45-59 let	30-44 let	0,79	0,1024	0,595	1,048	1,204	0,5199	0,684	2,118	1,746	0,0777	0,940	3,243
60+ let	30-44 let	1,668	0,0042	1,175	2,368	2,351	0,0088	1,240	4,457	2,500	0,0075	1,278	4,892
Dítě v domácnosti	vs												
ano	ne	1,201	1,5720	0,932	1,547	1,361	0,2224	0,830	2,232	0,879	0,6250	0,523	1,475

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Příloha 4: Poměr šancí pro výrok „Je-li žena zaměstnána na celý úvazek, rodina tím v zásadě trpí“ za jednotlivé země

Vysvětlující proměnná		Česká republika			Francie			Nizozemsko			
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	
Pohlaví	vs										
žena	muž	0,813	0,0761	0,646 1,022	0,939	0,5356	0,768 1,147	0,710	0,0177	0,534 0,942	
Rodinný stav	vs										
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,609	0,0209	0,400 0,928	1,263	0,1339	0,931 1,713	1,321	0,2394	0,831 2,102	
ovdovělý/á	svobodný/á	0,690	0,1610	0,411 1,159	1,208	0,3991	0,779 1,875	0,992	0,9815	0,494 1,993	
rozvedený/á	svobodný/á	0,585	0,0769	0,323 1,060	1,414	0,1620	0,870 2,298	1,716	0,1270	0,858 3,435	
Vzdělání	vs										
základní	vysoké	9,361	0,0576	0,931 94,142	2,605	<,0001	1,841 3,686	2,196	0,1002	0,860 5,607	
střední	vysoké	1,487	0,0357	1,027 2,154	1,642	<,0001	1,311 2,055	2,432	<,0001	1,765 3,351	
Věk	vs										
18-29 let	30-44 let	0,761	0,2046	0,499 1,160	0,738	0,1095	0,509 1,071	0,891	0,6981	0,496 1,600	
45-59 let	30-44 let	1,523	0,0289	1,044 2,220	1,517	0,0073	1,119 2,058	0,807	0,3741	0,503 1,295	
60+ let	30-44 let	1,502	0,0570	0,988 2,282	2,224	<,0001	1,548 3,194	1,174	0,5435	0,699 1,971	
Dítě v domácnosti	vs										
ano	ne	1,301	0,1276	0,927 1,825	1,524	0,0025	1,159 2,002	1,558	0,034	1,034 2,347	

Vysvětlující proměnná		Španělsko			Švédsko			Velká Británie				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	1,116	0,1160	0,964 1,396	0,895	0,5486	0,623 1,286	0,977	0,9070	0,667 1,433		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,858	0,3063	0,641 1,115	1,600	0,0960	0,920 2,781	0,996	0,9893	0,563 1,763		
ovdovělý/á	svobodný/á	1,220	0,5199	0,666 2,236	1,150	0,7167	0,541 2,445	0,535	0,1659	0,221 1,296		
rozvedený/á	svobodný/á	1,159	0,5606	0,705 1,908	1,798	0,1760	0,769 4,204	0,602	0,3602	0,203 1,784		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	1,466	0,0172	1,070 2,009	3,200	<,0001	1,788 5,725	-	-	- -		
střední	vysoké	0,919	0,4729	0,728 1,158	2,065	0,0005	1,373 3,106	2,102	0,0035	1,227 3,459		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	0,473	<,0001	0,034 0,658	0,496	0,2350	0,156 1,577	0,266	0,0026	0,112 0,629		
45-59 let	30-44 let	0,918	0,5119	0,711 1,185	2,268	0,0069	1,252 4,111	2,590	0,0009	1,477 4,543		
60+ let	30-44 let	1,397	0,0519	0,997 1,958	3,537	0,0004	1,762 7,101	2,916	0,0013	1,518 5,603		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	1,440	0,0019	1,143 1,814	2,098	0,0044	1,259 3,495	1,216	0,4723	0,714 2,071		

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Příloha 5: Poměr šancí pro výrok „Předškolní dítě pracující matky pravděpodobně strádá” za jednotlivé země

Vysvětlující proměnná		Česká republika			Francie			Nizozemsko				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	0,815	0,0772	0,649 1,023	0,642	<,0001	0,523 0,788	0,452	<,0001	0,333 0,613		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,791	0,0688	0,521 1,199	1,225	0,1985	0,899 1,667	1,064	0,8051	0,651 1,737		
ovdovělý/á	svobodný/á	0,998	0,9949	0,597 1,669	0,998	0,9942	0,636 1,567	1,188	0,6322	0,587 2,406		
rozvedený/á	svobodný/á	1,166	0,6067	0,650 2,093	1,535	0,0912	0,934 2,523	1,503	0,2873	0,710 3,184		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	9,479	0,0481	1,019 88,189	2,603	<,0001	1,824 3,715	1,744	0,2710	0,648 4,698		
střední	vysoké	1,227	0,2495	0,866 1,738	1,598	<,0001	1,271 2,008	2,596	<,0001	1,830 3,685		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	1,149	0,5019	0,766 1,725	0,824	0,3241	0,561 1,210	1,376	0,3323	0,722 2,622		
45-59 let	30-44 let	1,215	0,3072	0,836 1,764	1,960	<,0001	1,432 2,638	1,824	0,0324	1,052 3,163		
60+ let	30-44 let	1,108	0,6287	0,732 1,677	2,995	<,0001	2,071 4,332	1,869	0,0381	1,035 3,374		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	1,176	0,3380	0,844 1,638	1,228	0,1488	0,929 1,624	0,676	0,0964	0,426 1,073		

Vysvětlující proměnná		Španělsko			Švédsko			Velká Británie				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	0,757	0,0023	0,633 0,905	0,515	0,0007	0,351 0,756	0,660	0,0223	0,462 0,942		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	1,011	0,937	0,763 1,341	1,205	0,5185	0,684 2,122	0,929	0,7830	0,552 1,566		
ovdovělý/á	svobodný/á	1,053	0,8601	0,592 1,874	1,379	0,4059	0,647 2,940	0,291	0,0146	0,108 0,784		
rozvedený/á	svobodný/á	1,141	0,5716	0,723 1,800	1,815	0,1749	0,760 4,333	0,846	0,7413	0,313 2,287		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	2,048	<,0001	1,516 2,765	5,236	<,0001	2,903 9,445	-	-	- -		
střední	vysoké	1,249	0,0523	0,998 1,564	1,984	0,0021	1,282 3,070	1,228	0,3372	0,807 1,870		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	1,236	0,1993	0,894 1,710	0,909	0,8416	0,356 2,322	0,723	0,2854	0,399 1,311		
45-59 let	30-44 let	1,032	0,8064	0,805 1,322	1,428	0,2697	0,759 2,688	1,314	0,3135	0,773 2,235		
60+ let	30-44 let	1,565	0,0068	1,132 2,165	2,131	0,0403	1,034 4,393	1,620	0,1166	0,887 2,960		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	1,139	0,2562	0,910 1,427	1,436	0,1919	0,834 2,475	0,879	0,5976	0,545 1,418		

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty

Příloha 6: Poměr šancí pro výrok “Mít děti znamená omezení pracovních a kariérních šancí pro jednoho či oba z rodičů” za jednotlivé země

Vysvětlující proměnná		Česká republika			Francie			Nizozemsko				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	1,024	0,8232	0,830 1,265	1,246	0,0198	1,036 1,499	1,939	0,0512	0,998 1,944		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,663	0,0331	0,454 0,967	0,882	0,3553	0,677 1,150	0,960	0,8673	0,592 1,555		
ovdovělý/á	svobodný/á	0,630	0,0561	0,392 1,012	1,434	0,0912	0,944 2,179	0,879	0,7441	0,406 1,905		
rozvedený/á	svobodný/á	0,770	0,3431	0,449 1,322	0,850	0,4868	0,538 1,343	0,596	0,2926	0,227 1,563		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	2,413	0,3221	0,422 13,802	0,815	0,2338	0,582 1,141	0,950	0,9297	0,302 2,991		
střední	vysoké	0,929	0,6424	0,679 1,269	0,792	0,0224	0,648 0,967	0,686	0,0307	0,488 0,966		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	1,027	0,8870	0,707 1,493	0,767	0,0927	0,562 1,045	1,073	0,8241	0,578 1,99		
45-59 let	30-44 let	0,879	0,4653	0,621 1,244	1,150	0,3324	0,867 1,524	0,961	0,8735	0,587 1,574		
60+ let	30-44 let	1,027	0,1386	0,513 1,097	1,442	0,0319	1,032 2,016	0,646	0,1346	0,365 1,145		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	0,816	0,1992	0,599 1,113	1,173	0,2040	0,917 1,500	0,956	0,8417	0,613 1,491		

Vysvětlující proměnná		Španělsko			Švédsko			Velká Británie				
		Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti	Poměr šancí	Statistická významnost	95% interval spolehlivosti		
Pohlaví	vs											
žena	muž	1,566	<,0001	1,305 1,880	0,800	0,1220	0,603 1,061	0,757	0,1018	0,543 1,057		
Rodinný stav	vs											
ženatý/vdaná	svobodný/á	0,826	0,2077	0,614 1,112	0,776	0,1949	0,529 1,139	0,849	0,4986	0,527 1,366		
ovdovělý/á	svobodný/á	1,046	0,8842	0,573 1,907	0,924	0,7806	0,531 1,609	0,628	0,2518	0,283 1,392		
rozvedený/á	svobodný/á	1,008	0,9726	0,626 1,625	0,701	0,3367	0,340 1,447	1,092	0,8628	0,403 2,959		
Vzdělání	vs											
základní	vysoké	0,776	0,1048	0,571 1,054	1,198	0,4901	0,717 2,002	-	-	- -		
střední	vysoké	0,822	0,1060	0,649 1,042	0,915	0,5564	0,682 1,229	0,968	0,8703	0,658 1,424		
Věk	vs											
18-29 let	30-44 let	0,629	0,0071	0,449 0,882	0,849	0,5472	0,498 1,447	0,653	0,1016	0,392 1,088		
45-59 let	30-44 let	0,731	0,0171	0,566 0,946	0,664	0,0561	0,436 1,011	0,451	0,0018	0,274 0,743		
60+ let	30-44 let	0,785	0,1533	0,563 1,094	0,947	0,8286	0,575 1,557	0,398	0,0016	0,225 0,706		
Dítě v domácnosti	vs											
ano	ne	1,046	0,7019	0,831 1,316	1,372	0,0984	0,943 1,995	1,039	0,8649	0,672 1,605		

Zdroj dat: ISSP, 2012; vlastní výpočty